

**UCHWAŁA NR VI/53/19
RADY MIEJSKIEJ W CZERWIONCE-LESZCZYNACH**

z dnia 1 marca 2019 r.

**w sprawie przyjęcia "Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy i Miasta Czerwionka-
Leszczyny na lata 2019-2022"**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 994 z późn.zm.) oraz art. 87 ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. z 2018 r. poz. 2067 z późn.zm.)

**Rada Miejska w Czerwionce-Leszczynach
uchwala:**

§ 1.

Przyjąć „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny na lata 2019-2022”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego.

Przewodniczący Rady
Miejskiej

Bernard Strzoda

CZERWIONKA-LESZCZYNY
ZŁOŻA SUKCESU

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY I MIASTA CZERWIONKA-LESZCZYNY
NA LATA 2019-2022

Czerwionka-Leszczyny 2018

Spis treści

1. Wstęp	s. 3
2. Podstawa prawna opracowania Programu	s. 3
3. System ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce	s. 4
3.1. Uwarunkowania prawne	s. 4
3.2. Zapisy dotyczące samorządu gminnego	s. 11
3.3. Organizacja organów ochrony zabytków	s. 12
4. Spójność Programu z dokumentami strategicznymi w Polsce w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego	s. 13
4.1. Uwarunkowania na szczeblu krajowym	s. 13
4.2. Uwarunkowania na szczeblu wojewódzkim	s. 14
4.3. Uwarunkowania na szczeblu powiatowym i międzygminnym	s. 17
5. Spójność Programu z lokalnymi dokumentami strategicznymi	s. 20
6. Charakterystyka zasobów i analiza stanu zachowania dziedzictwa kulturowego gminy i miasta Czerwionka-Leszczyzny	s. 29
6.1. Krajobraz kulturowy	s. 29
6.2. Zabytki nieruchome	s. 35
6.3. Zabytki ruchome	s. 47
6.4. Zabytki archeologiczne	s. 48
6.5. Zabytki w Gminnej Ewidencji Zabytków (GEZ)	s. 51
6.6. Dziedzictwo niematerialne	s. 56
7. Analiza szans i zagrożeń dla środowiska kulturowego gminy i miasta Czerwionka-Leszczyzny	s. 60
8. Założenia programowe dokumentu	s. 63
8.1. Priorytety i główne kierunki działań Programu Opieki nad Zabytkami	s. 63
8.2. Propozycje zadań Programu	s. 64
9. Narzędzia służące realizacji Programu	s. 72
10. Źródła finansowania Programu	s. 74
Załącznik nr 1 – Rejestr zabytków	s. 81
Załącznik nr 2 – Obiekty zabytkowe w Gminnej Ewidencji Zabytków	s. 87
Załącznik nr 3 – Stanowiska archeologiczne w Gminnej Ewidencji Zabytków	s. 92

1. Wstęp

Gmina i Miasto Czerwionka-Leszczyny stanowi przestrzenne połączenie terenów o wysokich walorach przyrodniczych z obszarami miejskimi sprzężonymi z przemysłem. Z jednej strony obszar Parku Krajobrazowego Cysterskich Kompozycji Krajobrazowych Rud Wielkich z dziedzictwem kulturowym śląskiej wsi, z drugiej układy urbanistyczne z dawnymi kopalniami i osiedlami patronackimi. Cechą wspólną obu krajobrazów jest konieczność ich zachowania w jak najlepszym stanie dla przyszłych pokoleń.

W tym też celu został opracowany niniejszy **Program Opieki nad Zabytkami Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny na lata 2019-2022**. Obok Lokalnego Programu Rewitalizacji jest on najważniejszym dokumentem na poziomie gminy służącym planowaniu ochrony lokalnego dziedzictwa kulturowego.

Program wchodzi w życie w drugiej połowie funkcjonowania unijnej perspektywy finansowania projektów w latach 2014-2020, stąd też z uwagi na częściowo wykorzystane już źródła finansowania na pozyskiwanie niezbędnych funduszy na realizację zadań związanych z ochroną zabytków i rewitalizacją będzie wymagało większego zaangażowania właścicieli obiektów zabytkowych oraz Urzędu Gminy i Miasta.

2. Podstawa prawna opracowania Programu

Obowiązek opracowania *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami* wynika z *Ustawy z dn. 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 994 z późn. zm.), która w katalogu zadań własnych gminy o charakterze lokalnym wymienia również zadania z zakresu kultury, w tym ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, oraz bezpośrednio z zapisów art. 87 *Ustawy z dn. 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*¹ (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 2187, z późn. zm.) mówiących, że burmistrz gminy i miasta sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami, który po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (dalej: WKZ) w formie uchwały przyjmuje Rada Miejska. Następnie Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu burmistrz gminy i miasta sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy.

Niniejszy *Program* jest już trzecim takim dokumentem. Szczegółowe cele niniejszego opracowania określa art. 87, ust. 2. cytowanej *Ustawy*, tj.:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

¹ Ostatnio *Ustawa* została znowelizowana w 2017 r. przez *Ustawę z dn. 24 listopada 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o ochronie przyrody*.

3. System ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce

3.1. Uwarunkowania prawne

Filary prawne systemu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

(Dz.U. z 1997, Nr 78, poz. 483 z późn. zm.) – art. 5, art. 6 ust. 1

Ustawa zasadnicza stanowi fundament m.in. systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce: „Rzeczpospolita Polska [...] strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju (art. 5), [...] stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju (art. 6. ust. 1), oraz że każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa (art. 86)”.

Ustawa z dn. 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

(t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 2187, z późn. zm.) – szczególnie art. 4-7.

Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce, określa politykę zarządzania zabytkami oraz wyznacza główne zadania państwa oraz obywateli (właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych). Szczegółowe zapisy określają przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków. Wprowadza pojęcia ochrony i opieki.

Ochrona zabytków (art. 4) polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków
- udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków
- uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Natomiast opieka nad zabytkami (art. 5) sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;

- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Opiece i ochronie podlegają, bez względu na stan zachowania zabytki nieruchome, ruchome oraz archeologiczne (art. 6). Ochronie ustawodawczej mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawa wskazuje formy ochrony zabytków (art. 7), do których należą:

- wpis do rejestru zabytków (prowadzonego przez WKZ). Do rejestru wpisuje się zabytek na podstawie decyzji wydanej przez WKZ z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy);
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii (przez Prezydenta RP, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego);
- utworzenie parku kulturowego (przez Radę Gminy na podstawie uchwały);
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Pozostałe akty prawne zawierające zapisy dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego

Ustawa z dn. 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym

(t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 994, z późn. zm.) – art. 7

Ustawa w katalogu zadań własnych gminy służących zaspokajaniu zbiorowych potrzeb wspólnoty wymienia również zadania z zakresu kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Ponadto część pozostałych zadań własnych gminy, m.in. z zakresu ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, a także turystyki, promocji gminy czy edukacji publicznej wpisuje się w szeroko pojmowaną ochronę dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym.

Ustawa z dn. 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

(t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1945) – art. 1, 3, 8, 9 i nn., 15 i nn., 47, 50 i nn., 60 i nn.

Ustawa, obok ogólnych zapisów mówiących o uwzględnianiu w planowaniu przestrzennym wymagań „ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” (art. 1), precyzuje zakres rzeczowy oraz tryb sporządzania

studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (art. 10 i n.), miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (art. 15 i nn.), planu zagospodarowania przestrzennego województwa (art. 39), koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju (art. 47), a także ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego (art. 50 i nn.).

W odniesieniu do zadań własnych gminy *ustawa* nakłada obowiązek kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej na terenie gminy, w tym uchwalania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (art. 3). Ponadto wójt powołuje gminną komisję urbanistyczno-architektoniczną, jako organ doradczy, oraz ustala, w drodze regulaminu, jej organizację i tryb działania, przy czym wójt może, na mocy odpowiednich porozumień, powierzyć pełnienie funkcji organu doradczego powiatowej komisji lub komisji powołanej w innej gminie (art. 8 ust. 3-5).

Ustawa z dn. 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane

(t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1202) – art. 5, 30 i 39

Ustawa traktuje zabytki w sposób szczególny, podkreślając, iż obiekt budowlany należy projektować i budować, zapewniając: „ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską” (art. 5). Wymienione są rodzaje czynności w procesie budowlanym, również w kontekście obiektów zabytkowych objętych ochroną konserwatorską, a także ujętych w GEZ. Budynki podlegające takiej ochronie prawnej nie wymagają świadectwa charakterystyki energetycznej.

W przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków wymagane jest uzyskanie pozwolenia na remont tych obiektów lub ich rozbiórkę (dopiero po skreśleniu obiektu z rejestru przez GKZ). Podobnie jest w przypadku chęci zainstalowania na takim obiekcie tablic i urządzeń reklamowych. *Ustawa* nakazuje wprost wymóg uzyskania pozwolenia WKZ na prowadzenie robót budowlanych przed wydaniem pozwolenia na budowę, natomiast w przypadku obiektów ujętych w GEZ pozwolenie na budowę wydaje się w uzgodnieniu z WKZ (art. 39).

Ustawa z dn. 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami

(t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 121 z póź. zm.) – art. 6, 13, 29, 68, 73, 84 i 96;

Jednym z wymienionych celów publicznych jest „opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami” (art. 6). Zapisy precyzują, jakie działania wymagają pozwolenia WKZ (art. 13). Są to sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (a także cmentarzy ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków), stanowiących własność Skarbu Państwa (z wyjątkiem Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa) lub j.s.t. oraz wnoszenie tych

nieruchomości jako wkładów niepieniężnych do spółek, podział nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków (art. 96).

Ponadto dopuszczono możliwość nałożenia na nabywcę nieruchomości gruntowej, oddawanej w użytkowanie wieczyste, obowiązku (zapisanego w umowie) odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych (art. 29). Taki sam obowiązek można nałożyć w decyzji o ustanowieniu trwałego zarządu (art. 45).

Ważne dla właściciela zabytku i zarządcy nieruchomości będącej w trwałym zarządzie są zapisy mówiące o obniżce o 50 % ceny nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków, chociaż dopuszczono tu także możliwość podwyższenia lub obniżenia tej bonifikaty (art. 68) oraz o obniżce o 50 % opłat z tytułu użytkowania wieczystego oraz trwałego zarządu, która to bonifikata również może być podwyższona lub obniżona (art. 73 i 84). Gminie przysługuje prawo pierwokupu w przypadku sprzedaży „nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości”.

Ustawa z dn. 9 października 2015 r. o rewitalizacji

(t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1023, z późn. zm.)

Ustawa określa zasady oraz tryb przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji obszarów miejskich, w szczególności zdegradowanych. Przy sporządzaniu gminnych programów rewitalizacji w przypadku, gdy jest to uzasadnione specyfiką obszaru rewitalizacji występuje się o zaopiniowanie dokumentu do wojewódzkiego konserwatora zabytków – w zakresie form ochrony zabytków (art. 17 ust. 2).

Rada gminy ustanawia na obszarze rewitalizacji Specjalną Strefę Rewitalizacji (art. 25). W przypadku nieruchomości położonych na obszarze Strefy gmina może udzielić ich właścicielom lub użytkownikom wieczystym dotacji w wysokości nieprzekraczającej 50% nakładów koniecznych na wykonanie: robót budowlanych polegających na remoncie lub przebudowie, prac konserwatorskich i prac restauratorskich w odniesieniu do nieruchomości niewpisanych do rejestru zabytków – jeżeli działania służą realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych (art. 35 ust 1).

Ustawa z dn. 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz.U. 2015 poz. 774, z późn. zm.)

Tzw. *ustawa krajobrazowa* stanowi dodatkowe narzędzie samorządów w porządkowaniu przestrzeni publicznej, ochronie ładu przestrzennego i krajobrazu, reguluje obecność reklam oraz kary za ich nielegalne sytuowanie. *Ustawa* definiuje pojęcie reklamy, szyldu, krajobrazu kulturowego oraz priorytetowego. Nakłada też m.in. obowiązek sporządzania przez samorząd wojewódzki audytu krajobrazowego, w którym mają być zdefiniowane obszary krajobrazów priorytetowych.

Ustawa zmienia zapisy m.in. ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawy o ochronie przyrody oraz ustawy: Prawo budowlane i Prawo ochrony środowiska.

Ustawa o dn. 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

(t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 142, z późn. zm.) – art. 5, 83a;

Ustawa definiuje pojęcia związane z krajobrazem kulturowym (art. 5): tereny zieleni, walory krajobrazowe, a także wartości historyczne i kulturowe, które są ważnymi czynnikami przy tworzeniu parków narodowych i krajobrazowych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, rezerwatów przyrody, ustanawianiu pomników przyrody i innych czynnościach. Ponadto *Ustawa* precyzuje, że zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków – wydaje Wojewódzki Konserwator Zabytków (art. 83a ust. 1).

Ustawa z dn. 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska

(t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 799, z późn. zm.) – art. 8, 101, 400a ust. 26;

Ustawa obecnie zahacza jedynie o problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego. Na wstępie uznano, że „polityki, strategie, plany lub programy dotyczące w szczególności [...] gospodarki przestrzennej, [...] turystyki i wykorzystywania terenu powinny uwzględniać zasady ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju (art. 8). Określono, że ochrona powierzchni ziemi polega również na „zachowaniu wartości kulturowych, z uwzględnieniem zabytków archeologicznych (art. 101).

Niezwykle istotny jest również zapis mówiący o tym, że „finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej obejmuje działania [...] związane z utrzymaniem i zachowaniem parków oraz ogrodów, będących przedmiotem ochrony na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 400a ust. 26).

Ustawa z dn. 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych

(t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1161 z późn. zm.) – art. 2, 34;

W treści zapisów *Ustawy*, za grunty rolne nie uważa się gruntów znajdujących się pod parkami i ogrodami wpisanymi do rejestru zabytków (art. 2), natomiast w stosunku do gruntów, na których znajdują się zabytki archeologiczne, WKZ może określić, w drodze decyzji, zakres i sposób eksploatacji takich gruntów (art. 34).

Ustawa z dn. 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych

(t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1785 z późn. zm.) – art. 7, 12;

W *ustawie* zwalnia się:

- od podatku od nieruchomości „grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej (art. 7);

- od podatku od środków transportowych pojazdy zabytkowe, w rozumieniu przepisów o ruchu drogowym (art. 12).

Ustawa z dn. 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 862, z późn. zm.) – art. 1, 7b, 9.

Ustawa stanowi fundament prowadzenia działalności kulturalnej w Polsce oraz funkcjonowania instytucji kultury (w tym samorządowych); państwo, również organy jednostek samorządu terytorialnego w zakresie swoich właściwości, sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegającą na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami, przy czym Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego może wspomóc finansowo realizację planowanych na dany rok zadań związanych z polityką kulturalną państwa, prowadzonych przez instytucje kultury i inne podmioty nienależące do sektora finansów publicznych (art. 1).

W *Ustawie* zapisano, że „prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym” (art. 9), ponadto mogą one przyznawać stypendia (o charakterze finansowym) osobom zajmującym się twórczością artystyczną, upowszechnianiem kultury oraz opieką nad zabytkami (art. 7b).

Do aktów wykonawczych dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami należy także:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 28.06.2017 r. ws. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. 2017 r. poz. 1265);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 26.05.2011 r. ws. prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. z 2011 r. nr 113, poz. 661);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 28.04.2017 r. ws. w sprawie Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz.U. 2017 r. poz. 928);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 16.08.2017 r. ws. dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. 2017 r. poz. 1674);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 10.01.2014 r. ws. dotacji na badania archeologiczne (Dz.U. 2014 r. poz. 110);

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 9.02.2004 r. ws. wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U. 2004 r. nr 30 poz. 259);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 25.08.2004 r. ws. organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2004 r. nr 212 poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 18.04.2011 r. ws. wywozu zabytków za granicę (Dz.U. 2011 nr 89 poz. 510).

3.2. Zapisy dotyczące samorządu gminnego

Ochrona zabytków znajdujących się na terenie gminy należy do jednych z obowiązków i kompetencji samorządu lokalnego. Zadania stojące przed organami administracji publicznej (m.in. zarządami gmin), precyzuje art. 4. *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Realizacji tych zadań, obok sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 *Ustawy*), ma służyć m.in.:

- prowadzenie gminnej ewidencji zabytków (art. 22, ust. 4 i 5): „Wójt prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:
 - 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
 - 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
 - 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków”.

Ewidencja zabytków stanowi podstawę do sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami.

- utworzenie przez Radę Miejską, po zasięgnięciu opinii WKZ, parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art. 16). Park kulturowy przekraczający granice gminy może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał Rad Gmin (związku gmin), na terenie których ten park ma być utworzony;
- uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 18);

- udzielanie przez organ stanowiący gminy dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale (art. 81);
- powierzenie przez Wojewodę, na wniosek WKZ, w drodze porozumienia, prowadzenia niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych gminom, związkom gmin, powiatowo-gminnym albo metropolitalnym, położonym na terenie województwa (art. 96).

3.3. Organizacja organów ochrony zabytków

Organami ochrony zabytków są:

- 1) Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków, oraz
- 2) Wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków, kierujący Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków.

WKZ powołuje Wojewoda na wniosek Generalnego Konserwatora Zabytków wskazując kandydata na to miejsce. WKZ odwołuje Wojewoda na wniosek GKZ albo za jego zgodą. Szczegółowy zakres zadań wykonywanych przez WKZ określa art. 91 *Ustawy*, przy czym po nowelizacji w 2017 r. zwiększył się zakres koordynowania działalności WKZ przez Generalnego Konserwatora Zabytków.

Teren gminy i miasta Czerwionka-Leszczyny (i całego powiatu rybnickiego) w zakresie ochrony nad zabytkami administracyjnie podlega bezpośrednio Wojewódzkiemu Urzędowi Ochrony Zabytków w Katowicach.

Kolejnym stopniem systemu ochrony zabytków w regionie byłoby ewentualne powołanie powiatowego (i ew. gminnego) konserwatora zabytków (na podstawie podpisanego porozumienia Wojewody ze Starostą Rybnickim (ew. z Burmistrzem Czerwionki-Leszczyny)), np. zatrudnionego na samodzielnym stanowisku ds. ochrony zabytków. Takiemu lokalnemu konserwatorowi mogłyby zostać powierzone niektóre sprawy z zakresu właściwości Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (występującego w imieniu Wojewody Śląskiego).

4. Spójność Programu z dokumentami strategicznymi w Polsce w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

Program Opieki nad Zabytkami Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny jest jednym ze strategicznych elementów budujących politykę rozwoju Gminy. *Program* uwzględnia wcześniejsze ustalenia dokumentów strategicznych wszystkich szczebli – krajowych, wojewódzkich oraz powiatowych i gminnych. Pozwala to na sprawną i efektywną realizację *Programu* oraz na unikanie sytuacji konfliktowych w sferze planowania strategicznego.

4.1. Uwarunkowania na szczeblu krajowym

Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, Konkurencyjna gospodarka, Sprawne państwo (uchwała Rady Ministrów z dn. 25.09.2012 r.)

Jest to główna strategia rozwojowa w średnim horyzoncie czasowym, wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe.

W *Strategii* pojawiają się zapisy mówiące o wprowadzeniu obowiązku sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obejmujących obszary miejskie, a w szczególności metropolitalne, tereny wrażliwe rozwojowo, związane z ochroną m.in. dziedzictwa kulturowego. Drugim ważnym, podkreślonym przez *Strategię* obszarem jest digitalizacja zasobów dziedzictwa narodowego oraz zapewnienie właściwego ich przechowywania.

Ponadto wspierany będzie rozwój infrastruktury społecznej – w tym infrastruktury kulturalnej – oraz działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, co stanowi ważny czynnik rozwoju i podnoszenia atrakcyjności miast.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 i Uzupelnienie NSRK na lata 2004-2020 (dokumenty przyjęte przez Radę Ministrów)

Tworzy ramy dla mecenatu państwa w sferze kultury. Głównym celem *Strategii* jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturowego regionów w Polsce. Do priorytetów zaliczono:

- aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe celem poprawy stanu zachowania zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do mieszkańców, turystów i inwestorów,
- edukację i administrację na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Dokumentem służącym wdrożeniu *Strategii* w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski jest *Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”*, w którym wytyczone zostały strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

(uchwała nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. – M.P. 2012, poz. 252).

Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. *KPZK 2030* formułuje zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego.

W dokumencie został wyznaczony następujący cel strategiczny:

„Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągania ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie”.

Ponadto wyznaczono cele polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami 2018-2021

Dokument jest w trakcie opracowywania, na etapie prac legislacyjnych Rady Ministrów.

4.2. Uwarunkowania na szczeblu wojewódzkim

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+” (uchwała Nr IV/38/2/2013 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 1 lipca 2013 r.)

Strategia określa wizję rozwoju, cele i główne sposoby ich osiągnięcia w kontekście występujących uwarunkowań w perspektywie do 2020 roku. Cele są odzwierciedlone w zdefiniowanych obszarach priorytetowych polityki rozwoju województwa tj. w obszarze: nowoczesnej gospodarki, szans rozwojowych mieszkańców, kształtowania przestrzeni regionu z otoczeniem i partnerstw wewnątrz regionalnych.

Główne cele strategiczne jakie określono to:

- CEL I – Województwo śląskie regionem nowoczesnej gospodarki rozwijającej się w oparciu o innowacyjność i kreatywność.
- CEL II – Województwo śląskie regionem o wysokiej jakości życia opierającej się na powszechnej dostępności do usług publicznych o wysokim standardzie.
- CEL III – Województwo śląskie regionem atrakcyjnym i funkcjonalnej przestrzeni.
- CEL IV – Województwo śląskie regionem otwartym będącym istotnym partnerem rozwoju Europy.

W zakresie dziedzictwa kulturowego cele te zostaną osiągnięte m.in. poprzez rewitalizację terenów i obiektów, w tym poprzemysłowych i zdegradowanych, poprawę jakości i atrakcyjności przestrzeni publicznych, szczególnie centrów miast i centrów dzielnic, rewitalizację obszarów zieleni urządzonej oraz terenów rekreacyjnych, przywracanie pozycji lub nadawanie nowych funkcji obiektom zabytkowym oraz symbolicznym w życiu społeczności lokalnych, rewitalizację osiedli mieszkaniowych, w tym starych dzielnic, a także promowanie województwa śląskiego jako miejsca atrakcyjnego dla mieszkańców, inwestorów, studentów, turystów oraz promocja miejsc i obiektów o wartości historycznej, symbolicznej, architektonicznej i przyrodniczej.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+

(uchwała nr V/26/2/2016 Sejmiku Województwa Śląskiego z 29 sierpnia 2016 r.)

Jest to dokument planowania strategicznego określający działania, za pomocą których samorząd województwa wpływa na rozmieszczenie funkcji terenów w przestrzeni i ich wzajemne powiązanie. Plan uwzględnia założenia polityki przestrzennej państwa i tworzy warunki do realizacji ustaleń strategii rozwoju województwa. *Program opieki nad zabytkami* współdziała z *Planem* przy realizacji celów polityki przestrzennej zapisanych w ustaleniach *Planu* w zakresie:

Celu I – Dynamizacji i restrukturyzacji przestrzeni województwa;

Celu II – Wzmocnienia funkcji węzłów sieci osadniczej;

Celu III – Ochrony zasobów środowiska, wzmocnienia systemu obszarów chronionych i wielofunkcyjnego rozwoju terenów otwartych.

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w województwie śląskim na lata 2018-2021 (uchwała Nr V/50/14/2018 Sejmiku Województwa Śląskiego z 19 marca 2018 r.)

Program jest instrumentem realizacji wojewódzkiej strategii działań wobec zabytków zawartej w dokumentach strategicznych. Określa warunki włączania zabytków w procesy gospodarczego rozwoju województwa przy pomocy zróżnicowanych podmiotów gospodarczych. Program nie obejmuje zakresu działań związanych z ochroną zabytków, wynikających z kompetencji wojewódzkiego konserwatora zabytków, ale jego realizacja będzie wymagała ścisłej współpracy z WKZ. Celem głównym *Programu* jest poprawa stanu zachowania zabytków oraz włączenie ich w procesy rozwoju gospodarczego i społecznego województwa z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju

W dokumencie sformułowano misję *Programu*:

>> Harmonijny krajobraz kulturowy oraz autentyzm materialnego i niematerialnego dziedzictwa jest czynnikiem budowy kapitału społecznego i rozwoju gospodarczego województwa oraz promocji regionu w kraju i na świecie <<,
której realizacja została wyznaczona przez dwa cele strategiczne programu oraz podporządkowane im cele operacyjne:

1. Cel strategiczny I – Zachowanie dziedzictwa kulturowego i włączenie go w procesy gospodarcze:
 - ✓ Cel operacyjny I.1 – Ustalenie potencjału zasobów zabytkowych województwa
 - ✓ Cel operacyjny I.2 – Budowa systemu zarządzania zabytkami województwa
 - ✓ Cel operacyjny I.3 – Włączenie zabytków w procesy gospodarcze
2. Cel strategiczny II – Kształtowanie pozytywnych postaw społeczeństwa wobec dziedzictwa kulturowego regionu.
 - ✓ Cel operacyjny II.1 – Upowszechnianie wiedzy o zabytkach oraz sposobach opieki nad zabytkami
 - ✓ Cel operacyjny II.2 – Aktywizacja społeczności lokalnych na rzecz opieki nad zabytkami

Strategia rozwoju kultury w województwie śląskim na lata 2006–2020

(uchwała nr II/51/1/2006 Sejmiku Województwa Śląskiego z 28 sierpnia 2006 r.)

Jest to dokument określający cele strategiczne rozwoju kultury wraz z kierunkami działań. Śląskie Centrum Dziedzictwa Kulturowego za pomocą Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w woj. śląskim realizuje strategię w zakresie opieki nad zabytkami. W strategii wyznaczono cztery cele strategiczne:

Cel I. Wzrost kompetencji potrzebnych do:

- uczestnictwa w kulturze,
- efektywnego zarządzania kulturą,
- twórczości artystycznej w warunkach gospodarki rynkowej.

Cel II. Wzrost poziomu uczestnictwa w kulturze (biernego – w roli odbiorców treści kulturowych i czynnego – w roli twórców treści kulturowych).

Cel III. Upowszechnianie i zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu (materialnego i niematerialnego) oraz jego lepsze wykorzystywanie do celów turystycznych.

Cel IV. Tworzenie lepszych warunków dla rozwoju środowisk twórczych i wykorzystywanie ich kreatywności.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego 2014-2020 (zatwierdzony przez Komisję Europejską w dn. 18 kwietnia 2014 r.)

RPO WSL jest dokumentem programowym określającym obszary działań, jakie organy samorządu województwa podejmują na rzecz wspierania rozwoju regionu, dzięki funduszom płynącym z budżetu UE (EFRR i EFS). W obecnej perspektywie dziedzictwo kulturowe może liczyć na wsparcie głównie w ramach osi priorytetowej V „Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów”. Przewidziano w niej działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego, w szczególności obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz znajdujących się na Szlaku Zabytków Techniki i „ważnych z punktu widzenia rozwoju regionu”.

W ramach typów projektów realizowanych w obrębie Działania 5.3 „Dziedzictwo kulturowe” wskazano na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków z wyłączeniem cmentarzy, parków i innych form zaprojektowanej zieleni. Drugim typem projektu są prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach na Szlaku Zabytków Techniki, z wyłączeniem zabytków ruchomych i form zaprojektowanej zieleni. W ramach wymienionych typów projektu wsparcie jest udzielane dla obiektów przeznaczonych na cele kulturalne.

Drugim istotnym działaniem RPO WSL z punktu widzenia przestrzeni miejskiej oraz wspierającym zachowanie dziedzictwa kulturowego jest Działanie 10.3. „Rewitalizacja obszarów zdegradowanych”, z którego już przyznano dofinansowanie dla zadania pn. „Rewitalizacja społeczna i infrastrukturalna poprzez remont zabytkowego zameczku i jego otoczenia w Czerwionce-Leszczynach”.

4.3. Uwarunkowania na szczeblu powiatowym i międzygminnym

Strategia Rozwoju Powiatu Rybnickiego na lata 2015-2020

(uchwała nr XIII/85/16 Rady Powiatu w Rybniku z dnia 28 stycznia 2016 r.)

Strategia to najogólniejszy dokument dotyczący rozwoju społeczno-gospodarczego opracowany przez Powiat, służący sprawnemu zarządzaniu rozwojem. Dokument stanowi ramy konstruowania lokalnej polityki rozwoju (w tym także programowania lokalnego) i w założeniu ma umożliwić aplikowanie o środki Unii Europejskiej.

Ochrona dziedzictwa kulturowego została wpisana w dwa cele strategiczne oraz uszczegóławiające je cele szczegółowe:

Cel strategiczny C1: Rozwój gospodarczy powiatu rybnickiego

- C1.3 Dynamizacja oferty turystycznej ze szczególnym uwzględnieniem terenów zielonych

Cel strategiczny C3: Przestrzeń warunkująca jakość życia i pozycję powiatu rybnickiego

- C3.2 Estetyczne i funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni (w tym rewitalizacja) przy zachowaniu dbałości o środowisko naturalne odzwierciedlające oczekiwania i potrzeby społeczne.
- C3.5 Poprawa stanu środowiska przyrodniczego

Powyższym celom zostały przypisane działania z horyzontem realizacji wytyczonym na 2020 rok:

D6: Inicjowanie działań zmierzających do zagospodarowania terenów zielonych na potrzeby turystyki i rekreacji- ścieżki edukacyjno-przyrodnicze

D7: Edukacja kulturalna pozwalająca na twórcze zagospodarowanie wolnego czasu przez mieszkańców

- D8: Nowe zagospodarowanie zaniedbanych przestrzeni publicznych poprzez nadanie im walorów kulturalnych, turystycznych
- D19: Kreowanie funkcjonalnego i estetycznego zagospodarowania przestrzeni publicznych
- D20: Dbłość o dziedzictwo kulturowe, nadawanie zdegradowanym przestrzeniom publicznym nowych funkcji
- D21: Rewitalizacja terenów przemysłowych, pokolejowych, popegeerowkich
- D26: Realizacja programów z zakresu edukacji ekologicznej

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Rybnickiego – Starostwo Powiatowe w Rybniku do tej pory nie opracowało stosownego dokumentu.

Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Rybnickiego na lata 2013-2016 z perspektywą na lata 2017-2020

(nr XXXVII/228/14 Rady Powiatu w Rybniku z dnia 30 stycznia 2014 r.)

Dziedzictwo kulturowe powiatu nie jest bezpośrednio objęte zapisami *Programu*. Jego ochrona jest jednak integralnie związana jest ochroną dziedzictwa przyrodniczego, dla którego określono Cel długookresowy do 2020 r.: *Zachowanie różnorodności biologicznej oraz georóżnorodności*.

W perspektywie lat 2013-2016 określono kierunki działań:

- utrzymanie różnorodności siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków
- tworzenie nowych obszarów i obiektów prawnie chronionych,
- zachowanie i ochronę najwartościowszych, nieprzekształconych zespołów i fragmentów krajobrazów
- właściwy rozwój i promocja zrównoważonej turystyki jako formy umiarkowanego użytkowania obszarów cennych przyrodniczo.
- realizacja programów edukacyjnych oraz rozwój bazy dydaktycznej edukacji przyrodniczej.
- wspieranie aktywności społecznej na rzecz ochrony różnorodności biologicznej, georóżnorodności i krajobrazu.

Programu Współpracy Powiatu Rybnickiego z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w 2019 r. (uchwała Nr XXXVIII/241/18 Rady Powiatu w Rybniku z dnia 18 października 2018 r.)

Program stanowi dokument określający w perspektywie rocznej cel główny, cele szczegółowe, zasady, zakres i formy współpracy, a także priorytetowe zadania publiczne realizowane w ramach współpracy Powiatu Rybnickiego z organizacjami pozarządowymi.

Wśród priorytetowych zadań publicznych realizowanych w zakresie **podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej** znalazły się m.in. następujące działania:

- 1) wspieranie amatorskiego ruchu artystycznego, twórczości ludowej oraz ochrona unikalnych i zapomnianych zawodów oraz umiejętności artystycznych i ich warsztatów
- 2) kształtowanie świadomości narodowej oraz tradycji patriotycznych wśród mieszkańców Powiatu Rybnickiego
- 3) promowanie działań i osiągnięć lokalnych twórców i środowisk artystycznych
- 4) organizowanie wystaw, plenerów malarskich i fotograficznych oraz innych działań z zakresu sztuk wizualnych
- 5) organizowanie koncertów, przeglądów, festiwali muzycznych
- 6) promowanie wydarzeń kulturalnych
- 7) promocja i ochrona dziedzictwa kulturowego Powiatu Rybnickiego oraz jego mieszkańców**
- 8) wspieranie kół zainteresowań, klubów dyskusyjnych i twórczych
- 9) wspieranie inicjatyw edukacyjno-kulturalnych dla osób starszych

5. Spójność Programu z lokalnymi dokumentami strategicznymi

Program Opieki nad Zabytkami Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny uwzględnia wcześniejsze zapisy prawa miejscowego zawarte w innych dokumentach na poziomie samorządu gminnego i dotyczące ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.

Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny na lata 2014-2020

(Uchwała nr XLVII/622/14 Rady Miejskiej w Czerwionce-Leszczynach z dnia 26 września 2014 r.)

Strategia została sformułowana jako dokument porządkujący rozwój lokalny oraz zapraszający do współdziałania przy jego realizacji wszystkie aktywne podmioty lokalne – przyjęto podejście opierające się na zasadach partnerstwa społecznego.

Sformułowano wizję rozwoju Czerwionki-Leszczyn, która stanowi życzeniowy scenariusz rozwoju gminy i miasta zawierający stany i procesy, które powinny cechować Czerwionkę-Leszczyny po zrealizowaniu strategii, czyli po roku 2020:

Jakość życia:

wysoka atrakcyjność dla mieszkańców, na którą składa się m.in. atrakcyjność przestrzeni publicznych oraz unikatowy krajobraz przyrodniczo-kulturowy,

Rozwój zrównoważony:

zrównoważony rozwój przejawiający się w pielęgnowaniu lokalnej kultury i zwyczajów, zachowywaniu tradycyjnych dla gminy i miasta funkcji gospodarczych o znaczeniu rynkowym (rzemiosło, uprawy, hodowla) oraz dobrym stanie środowiska naturalnego, które stanowi atut turystyczny i podwyższa jakość życia mieszkańców; wyróżniająca estetyka oraz ład przestrzenny, których źródłem jest m.in.: realizowanie nowo powstającej zabudowy w zgodzie z charakterem zagospodarowania różnych stref gminy i miasta, ograniczanie niekontrolowanej przestrzennej ekspansji funkcji gospodarczych i osadniczych, a w tym: wyznaczanie zwartych terenów do zainwestowania oraz wyłączenie zabudowy na terenach cennych przyrodniczo lub krajobrazowo, rewitalizacja i przywracanie do użytkowania niewykorzystywanych obiektów i terenów – zwłaszcza związanych z dziedzictwem przemysłowym, eliminowanie kolizji w przestrzeni między gospodarką, mieszkalnictwem i ekologią oraz kształtowanie wzorca architektonicznego wyróżniającego gminę i miasto.

Ochrona dziedzictwa kulturowego znalazła swoje miejsce w następujących priorytetach i celach rozwoju gminy:

Priorytet: CeeL – biegun inwestycji i nowej gospodarki regionu

Cel strategiczny: CI. Rozwój zróżnicowanej struktury gospodarczej, na którą składają się przedsiębiorstwa lokalne wykorzystujące różnorodne potencjały gminy i zaspokajające potrzeby mieszkańców oraz inwestorzy zewnętrzni wnoszący w gospodarkę gminy nowe technologie, kreujący atrakcyjne miejsca pracy, współpracujący z lokalnym biznesem

Cel szczegółowy: C I/3 Zrównoważony rozwój gminy warunkujący utrzymanie wysokiej jakości życia, rozwój usług czasu wolnego, budownictwa mieszkaniowego przy wykorzystaniu i ochronie walorów przyrodniczo-kulturowych gminy

Priorytet: CeeL – wspólna tradycja i wspólna przyszłość

Cel strategiczny: CII. Zintegrowani wokół dziedzictwa lokalnego oraz wizji rozwoju mieszkańcy gminy podejmujący wspólne działania na rzecz poprawy jakości życia, budowania społeczeństwa obywatelskiego oraz wykorzystujący możliwości rozwoju dostarczane przez gminę.

Cel szczegółowy: C II/1 Zachowywane, rozwijane i promowane dzięki zaangażowaniu mieszkańców dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe gminy.

Do tak sformułowanych celów zostały przypisane przedsięwzięcia (kierunki / projekty / działania) pozwalające na ich realizację:

P9. przystosowanie terenów przyrodniczych do funkcji rekreacyjnych z zachowaniem zasad ekorozwoju

P10. rozwój usług agroturystycznych i turystyki weekendowej

P11. rozwój ogólnodostępnej infrastruktury umożliwiającej aktywne spędzanie czasu wolnego: np. ścieżki rowerowe, siłownie plenerowe

P13. wykorzystanie zabytkowego osiedla patronackiego w celu stworzenia centrum kulturalno-wypoczynkowego (hotel, restauracja, centrum handlowe)

P24. wdrażanie efektywnych rozwiązań dla poprawy jakości środowiska

P34. wsparcie dla lokalnych inicjatyw angażujących mieszkańców w kultywowanie dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego gminy, w tym tradycji śląskich związanych z zabytkowymi osiedlami robotniczymi

P35. edukacja ekologiczna mieszkańców

P36. szkolenia dla animatorów działań proekologicznych i prokulturowych

P37. wydawnictwa promujące dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe gminy

P38. wszechstronna promocja gminy poprzez zabytkowe osiedle patronackie

P39. rozwój ścieżek edukacyjnych łączących ważne miejsca i obiekty o wartości kulturalnej i przyrodniczej

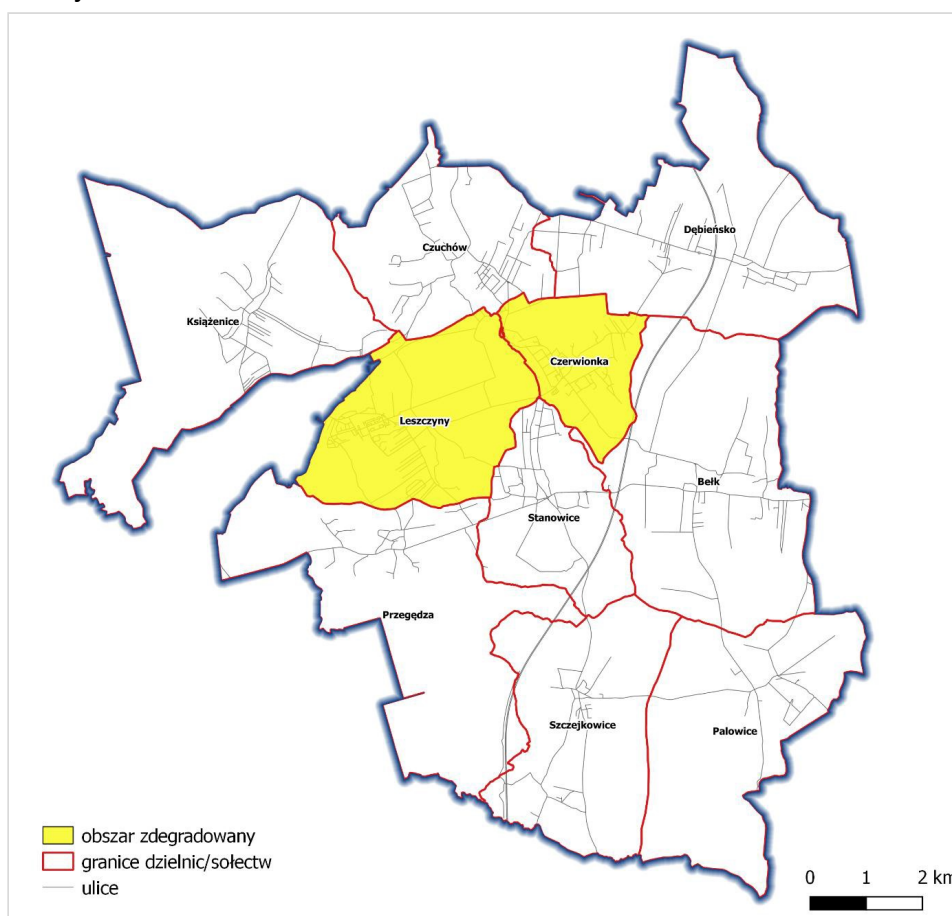
P40. rozbudowa infrastruktury podnoszącej możliwości działania organizacji i liderów na rzecz ochrony i wzbogacania dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego gminy.

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny do 2022 r.
(uchwała nr XXXVIII/425/17 Rady Miejskiej w Czerwionce-Leszczynach z dn. 28 lipca 2017 r.)

Lokalny Program Rewitalizacji jest dokumentem niezbędnym do ubiegania się o dofinansowanie zadań z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w ramach RPO WŚL 2014-2020.

Zakres zaplanowanych działań oraz projektów będzie obejmować ww. proces całościowo. Obejmą one powiązane wzajemnie przedsięwzięcia środowiskowe, integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki. Partycypacja społeczności lokalnej w tworzenie *LPR* miała miejsce na każdym etapie powstawania – od formułowania po wdrażanie z wykorzystaniem i włączeniem pozyskanych informacji w treść dokumentu. *LPR* został ostatecznie pozytywnie zaopiniowany przez Instytucją Zarządzającą RPO WSL w dniu 29.06.2017 r.

LPR przedstawia wszechstronną i dogłębną charakterystykę gminy i miasta, poświęcając wiele miejsca jego historii, zabytkom i środowisku kulturowemu oraz środowisku przyrodniczemu. Wskazano również niekorzystne aspekty występujące we wszystkich dziedzinach życia społeczno-gospodarczego, wpływające destrukcyjnie na całokształt zjawisk w mieście.

Rys. Granice obszaru zdegradowanego na terenie Gminy Czerwionka i Leszczyny
(źródło: *Lokalny Program Rewitalizacji ...*, s. 59)

Zestawienie projektów LPR dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego –
projekty kluczowe – podstawowe (K) oraz uzupełniające

- P29 – „Kulturowskazy” – informacja w przestrzeni umożliwiająca zaznajomienie mieszkańców z historią ważnych obiektów i miejsc
- P32 – Akcje promujące dziedzictwo kulturowe dzielnic wśród ich mieszkańców (K)
- P37 – Konkursy dla mieszkańców na działania utrwalające dziedzictwo kulturowe obszaru w społeczności lokalnej (w tym publikacje, warsztaty, wydarzenia) (K)
- P40 – „Familonki ze smakiem”
- P55 – „Swoje znamy, swoje chronimy” – projekty edukujące mieszkańców w zakresie wartości przestrzeni, dziedzictwa kulturowego obszaru, możliwości samodzielnego dbania o otoczenie (K)
- P66 – „Kwitnąca dzielnica”. Poprawa jakości i rozwój terenów zieleni urządzonej
- P67 – „Lifting dzielnicy” - poprawa estetyki obiektów w przestrzeniach decydujących o wyglądzie dzielnicy
- P75 – Remont budynków na osiedlu familoków i Starej Kolonii
- P77 – Likwidacja niskiej emisji poprzez podłączenie budynków do sieciowego nośnika ciepła na zabytkowym osiedlu mieszkalnym w Czerwionce-Leszczynach.
- **P78 – Rewitalizacja społeczna i infrastrukturalna poprzez remont zabytkowego zameczku i jego otoczenia w Czerwionce-Leszczynach (K)** – projekt obecnie realizowany
- P80 – Zagospodarowanie podwórek i remont budynków Starej Kolonii – działania infrastrukturalne i porządkowe
- P82 – Wykreowanie przestrzeni o charakterze rynku przy wykorzystaniu terenu byłego Skarbka.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyń na lata 2015-2018 (Uchwała nr III/45/14 Rady Miejskiej w Czerwionce-Leszczynach z dnia 18 grudnia 2014 r.)

Poprzedni *Program* – obowiązujący w latach 2015-2018 – określił główne cele polityki gminnej związane z ochroną zabytków:

1. udokumentowanie m.in. w formie kart ewidencyjnych zabytków architektury i budownictwa oraz kart zabytków ruchomych, a także ich inwentaryzacja, utworzenie bazy danych o obiektach zabytkowych z terenu gminy.
2. upowszechnienie i promocja dziedzictwa kulturowego, połączone z edukacją regionalną młodzieży szkolnej,
3. ochrona układów przestrzennych
4. tworzenie nowych miejsc pracy
5. określenie potrzeb rewitalizacji zabytków
6. pozyskanie środków finansowych na odnowę zabytków

7. odnowa wybranych zabytków
8. promocja zabytków
9. edukacja regionalna młodzieży szkolnej
10. ustalenia dotyczące zabytków w planie zagospodarowania przestrzennego.
11. udzielanie dotacji gminnych na prace remontowe przy obiekcie zabytkowym będącym własnością prywatną, parafialną, itd.
12. powstawanie nowych oraz rozwój istniejących izb pamięci, np. istniejąca izba pamięci K.W.K. „Dębieńsko”, powstająca izba historyczna osiedla patronackiego na terenie Czerwionki (w obrębie osiedla patronackiego).

W *Programie* sformułowano ponadto generalne wytyczne urbanistyczne i architektoniczne, szczegółowe postulaty konserwatorskie, generalne wytyczne dla terenów zieleni zabytkowej, określono dominanty przestrzenne.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny (Uchwała Nr L/590/10 Rady Miejskiej w Czerwionce-Leszczynach z dnia 28 maja 2010 r., zm. Uchwałą Nr XXXIV/458/13 z dnia 25 października 2013 r.)

Studium określa politykę przestrzenną gminy, określa lokalne zasady gospodarowania przestrzenią przy uwzględnieniu zasad określonych w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województwa, planie zagospodarowania przestrzennego województwa i strategii rozwoju gminy. *Studium* pełni zatem trzy podstawowe funkcje:

- stanowi akt polityki przestrzennej gminy określając politykę rozwoju przestrzennego gminy,
- wpływa na zasady kształtowania przestrzeni określane w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego koordynując ich ustalenia,
- może również stanowić ofertę dla przyszłych inwestorów będąc jednym z ważniejszych elementów programu rozwoju gminy.

W części A – „Uwarunkowania rozwoju gminy”, w rozdziale V – „Uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków” wymieniono narzędzia służące ochronie dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

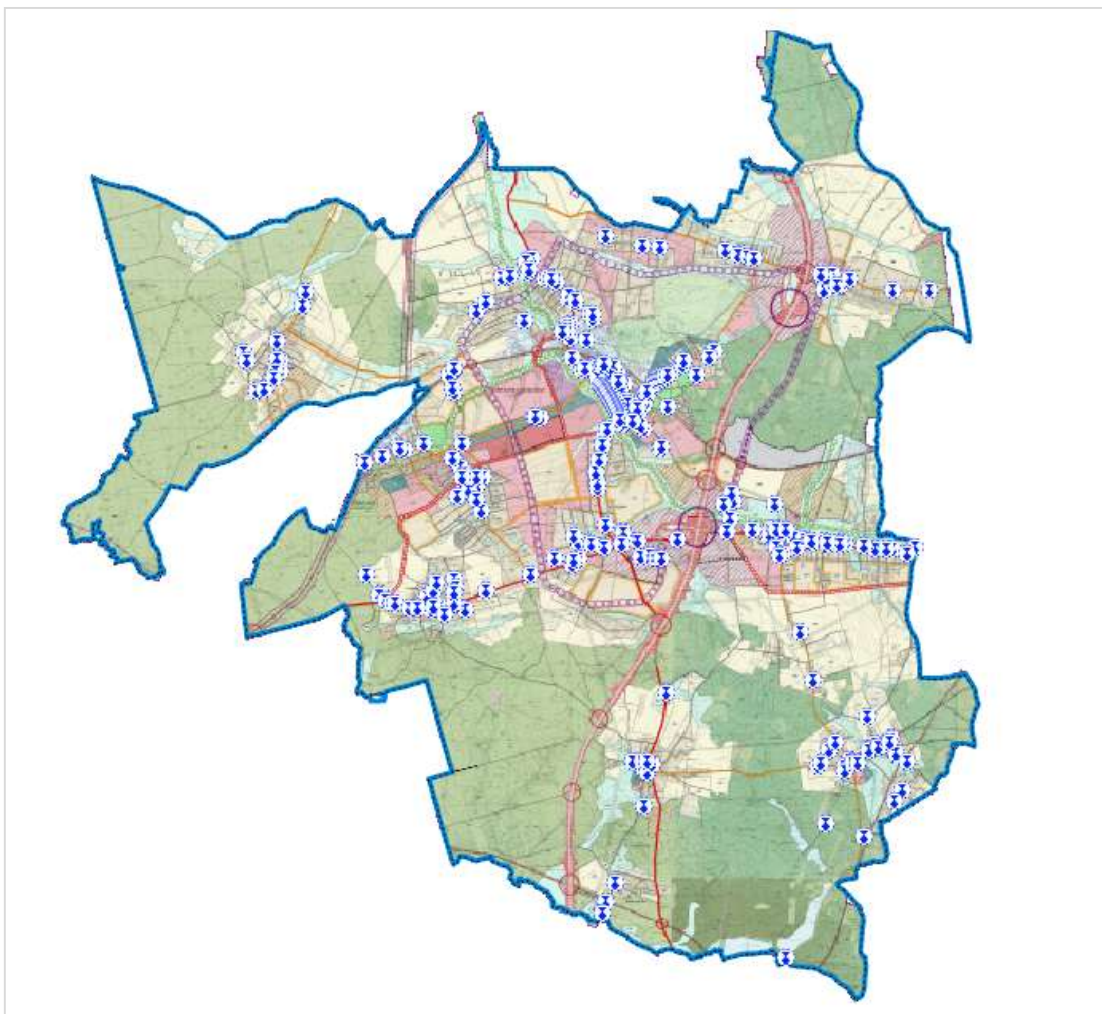
1. zachowanie i ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków;
2. utrzymanie istniejących oraz wyznaczenie nowych stref ochrony konserwatorskiej;
3. ochronę obiektów o charakterze zabytkowym wskazanych do objęcia gminną ewidencją zabytków;
4. dokonywaną okresowo (co najmniej raz w trakcie kadencji Rady Miejskiej przez Miejską Komisję Urbanistyczno – Architektoniczną) analizę stanu oraz wartości estetycznych obiektów zrealizowanych i realizowanych obecnie oraz ich ewentualne zaliczenie w poczet dóbr kultury współczesnej.

W części B – „Ustalenia studium” przedstawiono wizję rozwoju gminy i miasta Czerwionka-Leszczyny, która w dużym stopniu odnosi się do ochrony zabytków:

>> Gmina i miasto z ukształtowanymi nowymi powiązaniem pomiędzy Czerwionką i Leszczynami i pozostałymi jednostkami osadniczymi, ze sprawnie działającymi strefami różnych działalności gospodarczej oraz gdzie w działalności górnictwa węgla kamiennego uwzględnia się **zachowanie wartości przyrodniczych i kulturowych obszaru** <<

W rozdziale 5. – „Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” ustalono zachowanie i ochronę konserwatorską obiektów i urządzeń wpisanych do rejestru zabytków oraz znajdujących się w strefach ochrony konserwatorskiej „A”, „B”, „E” i „K” zgodnie z Częścią A *Studium*. Również podtrzymano ustalenia dotyczące postulowanych wpisów obiektów w ustaleniach m.p.z.p. oraz Gminnej Ewidencji Zabytków; dodano do tej listy dwa obiekty świeckie:

- teren źródła w Szczekowicach w lesie Lipownice przy stawie Lipnik,
- pozostałości zbiorników wodnych na górze Ramża.

Interaktywna mapa gminy – *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny* z zaznaczonymi obiektami zabytkowymi
(źródło: <http://portal.gison.pl/czerwionka-leszczyny/>)

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego oraz ustalania warunków zabudowy i zagospodarowania terenu w gminie. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu w m.p.z.p. powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy.

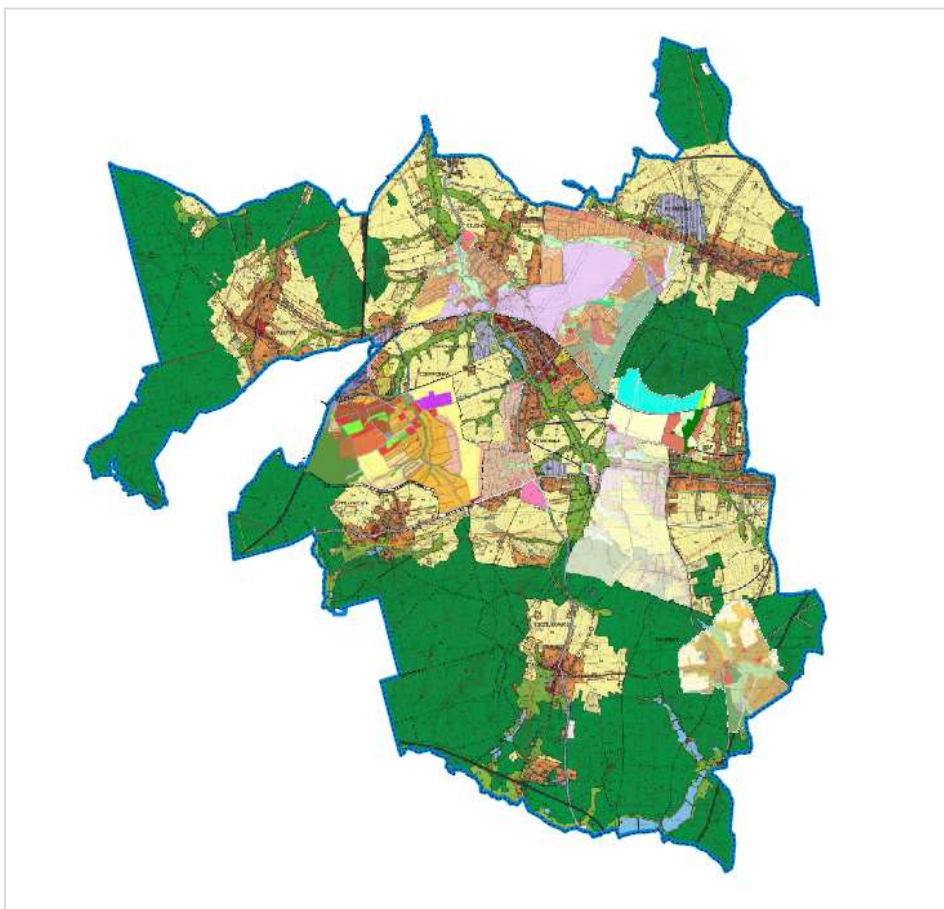
Prawie cały teren gminy pokryty jest miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Obowiązujące m.p.z.p. uchwalane przez Radę Miejską w Czerwionce-Leszczynie obejmują następujące obszary na terenie gminy (stan na 10.08.2018 r.):

1. obszar całej Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny² –
uchwała nr IX/78/2002 z 26 września 2002 r.
2. rejon ul. Żorskiej i Zwycięstwa w Sołectwie Stanowice –
Uchwała nr XXVIII/363/13 z 1 lutego 2013 r.
3. obszar położony w granicy sołectwa Bełk oraz zjazdu z autostrady A1 –
Uchwała nr XXIX/374/13 z dnia 22 lutego 2013 r.
4. część terenu górniczego „Dębieńsko 1” w obszarze obejmującym fragmenty dzielnic Czuchów, Czerwionka oraz Dębieńsko w Czerwionce-Leszczynach –
Uchwała nr XXIX/375/13 z 22 lutego 2013 r.
5. rejon ulic Wolności, Palowickiej, granicy sołectwa Bełk oraz autostrady A1 –
Uchwała nr XXXIX/517/14 z 10 stycznia 2014 r.
6. rejon ulic Wyzwolenia, Leszczyńskiej oraz granicy sołectwa Stanowice –
Uchwała nr XLIII/571/14 z 25 kwietnia 2014 r.
7. obszar położony w Palowicach –
Uchwała nr IV/54/14 z 30 grudnia 2014 r.
8. obszar obejmujący część sołectwa Bełk położonego na północ od linii kolejowej, na wschód od autostrady A1, na południe od ściany lasu oraz na zachód od ul. Miarki –
Uchwała nr IX/131/15 z 26 czerwca 2015 roku
9. rejon ulic Miarki, Szymochy, Wolności, autostrady A1 oraz linii kolejowej w obrębie Bełk –
Uchwała nr IX/132/15 z 26 czerwca 2015 roku
10. rejon ulic ul. 3 Maja, Gliwickiej i Zawadzkiego w obrębie Czuchów, w rejonie ul. Rybnickiej w obrębie Leszczyny, w rejonie boiska przy ul. Słonecznej w obrębie Książenice oraz działek 388/31 i 387/31 w obrębie Przegędza –
Uchwała nr XII/181/15 z 23 października 2015 roku
11. rejon zjazdu z autostrady A1 w Bełku –
Uchwała nr XVI/204/15 z 29 grudnia 2015 r.

² Uchwała Nr XV/161/11 Rady Miejskiej w Czerwionce-Leszczynach z 25 listopada 2011 r. ws. aktualności Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszaru Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny uznała plan za niezgodny ze Studium.

12. część terenu górniczego „Dębieńsko 1” w obszarze położonym w rejonie ulicy Furgoła, Jesionka autostrady A1 oraz linii kolejowej w granicach obrębów Czerwionka, Dębieńsko i Bełk –
Uchwała nr XVII/208/16 z 29 stycznia 2016 r.
13. Zmiana m.p.z.p. części terenu górniczego „Dębieńsko 1” – etap 1 –
Uchwała nr XXIX/343/16 z 16 grudnia 2016 r.
14. rejon ulic Wyzwolenia i Zwycięstwa w Stanowicach – część z wyłączeniem obszaru położonego po wschodniej stronie ulicy Kościelnej –
Uchwała Nr XXXI/354/17 z 27 stycznia 2017 r.
15. rejon ulic Zwycięstwa i Żorskiej w Stanowicach –
Uchwała Nr XL/467/17 z 29 września 2017 r.
16. obszar w obrębie Leszczyny i Przegędza –
Uchwała Nr XLIX/540/18 z 20 kwietnia 2018 r.

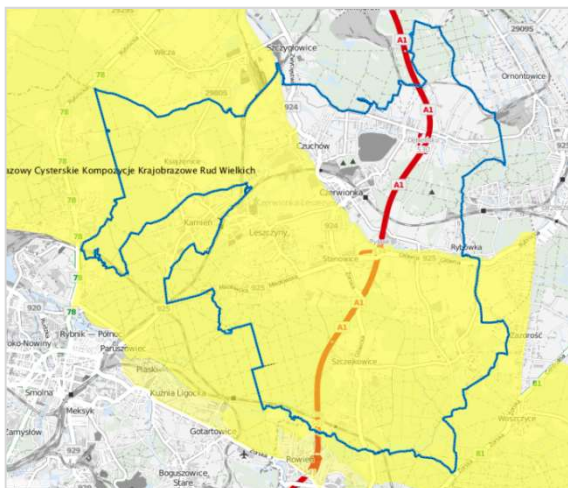
W powyższych *miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego* uwzględniono zasady ochrony dziedzictwa kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej dotyczące obiektów i obszarów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków a także cmentarze, obiekty małej architektury stanowiska archeologiczne.

Interaktywna mapa gminy – *Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego*
(źródło: <http://portal.gison.pl/czerwionka-leszczyny/>)

Program Ochrony Środowiska dla Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny na lata 2018-2021 z perspektywą na lata 2022- 2026 (Uchwała nr LIV/594/18 Rady Miejskiej w Czerwionce-Leszczynach z dnia 28 września 2018 r.)

W *Programie* dziedzictwo kulturowe powiązane integralnie jest z zasobami przyrodniczymi i ochroną lasów (rozdział 2.10). Powierzchnia obszarów prawnie chronionej przyrody na terenie Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny wynosiła 8580 ha i stanowiła około 75% pow. Formami ochronnymi przyrody na terenie gminy są³:

- Park Krajobrazowy „Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich” (1993 r.)

Rys. Lokalizacja Parku Krajobrazowego na terenie gminy (źródło: <http://portal.gison.pl/czerwionka-leszczyny/>)

- użytek ekologiczny „Kencierz” (2008 r.)
- 12 pomników przyrody:

Lp.	Nazwa pomnika przyrody	Miejscowość	Data utworzenia
1.	Lipa drobnolistna	Stanowice	1958
2.	Dąb szypułkowy	Leszczyny	1963
3.	Dąb szypułkowy	Bełk	1963
4.	Dąb szypułkowy	Bełk	1998
5.	Kasztanowiec zwyczajny	Dębieńsko	1998
6.	Płatan klonolistny	Leszczyny	1998
7.	Lipa drobnolistna	Książenice	1998
8.	Lipa drobnolistna	Szczejkowice	1998
9.	Dąb szypułkowy	Stanowice	1998
10.	Kasztanowiec zwyczajny	Palowice	1998
11.	Wiąz górski	Czuchów	1998
12.	Głaz Alojzego Damca	Leszczyny	2007

Zadaniem łączącym ochronę dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego jest sformułowane w *Programie* zadanie pn. „Edukacja dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie ochrony i zachowania walorów krajobrazu i przyrody oraz promocja tych walorów” (Obszar interwencji: Ochrona przyrody i krajobrazu, Cel: Zachowanie, odtworzenie i zrównoważone użytkowanie bioróżnorodności i georóżnorodności oraz ochrona krajobrazu).

³ Stan na październik 2018 r. Źródło: Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody www.crfop.gdos.gov.pl.

Roczny Program Współpracy Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na 2019 rok (uchwała Nr LV/616/18 Rady Miejskiej w Czerwionce-Leszczynach z dnia 10 października 2018 r.)

Celem głównym *Programu* jest kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego i rozwiązywanie problemów społecznych w środowisku lokalnym, poprzez budowanie i umacnianie partnerstwa między administracją samorządową a organizacjami pozarządowymi. *Program* określa m.in. zasady, formy, przedmiot i zakres współpracy oraz wykaz planowanych do realizacji zadań publicznych w roku 2019.

W roku 2019 Gmina będzie wspierać lub powierzać podmiotom programu realizację zadań publicznych, uznając jako priorytetowe te z zakresu m.in. **kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego**:

- ✓ organizacja dla mieszkańców gminy integracyjnych imprez kulturalnych,
- ✓ kultywowanie tradycji regionalnych.

6. Charakterystyka zasobów dziedzictwa kulturowego gminy i miasta Czerwionka-Leszczyny

6.1. Krajobraz kulturowy

Miejsko-wiejska Gmina Czerwionka-Leszczyny leży w zachodniej części województwa śląskiego, w północno-wschodniej części powiatu rybnickiego – graniczy z Rybnikiem (od zachodu) i Żorami (od południa) oraz z Knurówem (od północy), Orzeszem (od wschodu), ponadto z gminami Ornontowice, Gierałtowice i Pilchowice. Funkcjonalnie, gospodarczo i przestrzennie gmina jest silnie powiązana z Aglomeracją Rybnicką.

Gmina i Miasto Czerwionka-Leszczyny zajmuje powierzchnię 114,5 km², z czego 33,5% powierzchni stanowią jednostki obejmujące miasto: Czerwionka, Leszczyny, Czuchów, Dębieńsko a 66,5% powierzchni jednostki obejmujące obszar wiejski: Bełk, Książenice, Palowice, Przegędza, Stanowice, Szczekowice.

Obecny teren gminy został ukształtowany w 1992 roku, z chwilą ustanowienia obecnych granic administracyjnych Gminy i Miasta: miasto Czerwionka-Leszczyny dzieli się na cztery dzielnice: **Czuchów, Dębieńsko, Czerwionka i Leszczyny**, a w skład gminy wchodzi ponadto sześć sołectw: **Książenice, Przegędza, Stanowice, Bełk, Szczekowice** oraz **Palowice**.

Gmina leży na obszarze Płaskowyżu Rybnickiego i Wyżyny Katowickiej. Przez jej obszar przepływa rzeka Bierawka oraz kilka mniejszych cieków wodnych tworzących zlewnię Bierawki i Rudy, na których usytuowano szereg sztucznych zbiorników wodnych. Na całym obszarze gminy znajdują się kompleksy leśne wchodzące w skład lasów rudzko-pszczyńskich. Najwyższym naturalnym punktem wysokościowym jest góra Ramża (325 m n.p.m.) – usytuowana w północnej części Bełku.

Na strukturę przestrzenną obecnego miasta duży wpływ ma siatka dróg wojewódzkich, autostrada A1 oraz linie kolejowe (Katowice-Rybnik, a także nieczynna od 2000 r. linia KWK Dębieńsko wraz z obszarem składowisk poeksploatacyjnych).

Krajobraz kulturowy gminy Czerwionka-Leszczyny jest zróżnicowany i składają się na niego trzy zasadnicze elementy: tereny leśne, wiejskie oraz miejsko-przemysłowe. Obszar ten charakteryzuje się dużą różnorodnością biologiczną oraz posiada wysokie walory przyrodniczo-krajobrazowe związane z występowaniem rozległych obszarów leśnych (park krajobrazowy). Z drugiej strony - został ukształtowany pod wpływem rozwoju przemysłu, głównie wydobywczego. W te dwie formy krajobrazu wpisane są obszary wiejskie z polami uprawnymi i elementami założeń ruralistycznych.

Na obszarze gminy w harmonijny sposób przenikają się elementy przyrodnicze i kulturowe, czego przykładami są:

- zespół pałacowo-parkowy w Czerwionce z 2 poł. XIX w. (pow. 2,1 ha),
- zespół pałacowo-parkowy w Leszczynach z początku XX w. (pow. 0,5 ha) z pozostałościami parku krajobrazowego,
- zespół dworsko-parkowy z folwarkiem „Nowy Dwór” w Leszczynach,
- zespół dworsko-parkowy z folwarkiem i przyległymi łąkami w Czuchowie,
- osiedle robotnicze „Dębieńsko” w Czerwionce z zachowanym układem zieleni,
- park dworski z 2 poł. XIX w. w Bełku, teren folwarku z aleją dojazdową,
- zespół pałacowo-parkowy z 1 poł. XIX w. w Palowicach (pow. ok. 10,2 ha),
- zespół folwarczny w Stanowicach,
- aleja Bełkowska (aleja kasztanowców białych) w Dębieńsku z pocz. XX w.

Krajobraz leśny

W pasie biegnącym od zachodniej do południowej części gminy dominującym krajobrazem jest chroniony prawnie obszar leśny, będący elementem **Parku**

Krajobrazowego Cysterskie Kompozycje Rud Wielkich. Park o powierzchni prawie 500 km² został powołany 25 lat temu dla ochrony najciekawszych przyrodniczo fragmentów ziemi rybnickiej i raciborskiej, bezpośrednio lub pośrednio związanych z zapoczątkowaną tu 750 lat temu działalnością gospodarzą i kulturalną Zakonu Cystersów. Ochroną prawną objęto zwarte połacie lasów, łąki i nieużytki towarzyszące gęstej sieci rzecznej, a także stawy rybne oraz inne elementy przestrzenne.

mapa za: http://www.rudy-opactwo.pl/?a=park_krajobrazowy

Na obszarze gminy Czerwionka-Leszczyny szczególnie cenne są:

- uroczysko Głębokie Doły i pamiątkowy drzewostan daglezi zielonej koło Książenic,
- naturalny las łęgowy między Książenicami a Szczygłowicami,
- stanowisko rzadkiej paproci - długosza królewskiego - koło Szczykowiec,
- śródleśne stawy w okolicy Palowic i rozległe tereny leśne wokół Przegędzy.

Ponadto na terenie gminy znajduje się fragment użytku ekologicznego „Kencierz” oraz 12 pomników przyrody.

Tereny wsi Bełk - widok od strony Bierawki.

Pole uprawne w okolicach Nowego Dworu

Krajobraz wiejski

Krajobraz wiejski gminy tworzą pola uprawne oraz ruralistyczne układy przestrzenne (głównie w typie „ulicówek”), dawniej z zachowanym czytelnym historycznym rozplanowaniem wsi, obecnie znacznie przekształcone w wyniku rozwoju sieci drogowej oraz przebudowań i rozbiórek samej substancji zabytkowej. Dawne wsie, włączone w granice miasta, stopniowo poddają się urbanizacji, tracąc w procesie rozwoju swój pierwotny charakter. Zjawisku temu szczególnie w 2 poł. XX w. sprzyjał szybki rozwój przemysłu.

Obecnie w miejscowościach wiejskich gminy dominuje zabudowa jednorodzinna, rzadziej większe kubaturowo budynki kilkurodzinne. Są to zarówno budynki historyczne, powstałe w okresie czterech pierwszych dekad XX w., jak i zabudowa powojenna, z dominującymi domami typu „pudełkowego” z charakterystycznymi płaskimi dachami. W kontekście regionalnego dziedzictwa kulturowego najcenniejszymi elementami są drewniane kościoły w Bełku oraz Palowicach, leżące na Szlaku Architektury Drewnianej województwa śląskiego.

Dębienko, pozostałość zabudowy folwarcznej

Dębienko, centrum wsi

Krajobraz miejsko-przemysłowy

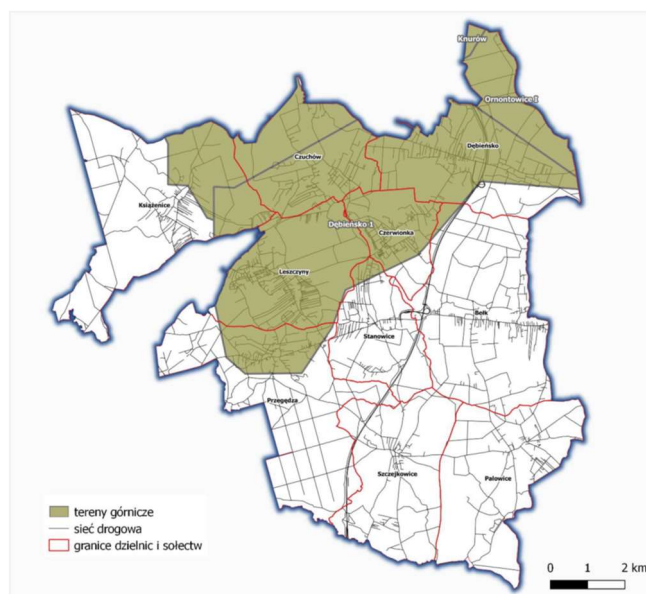
Największy wpływ na obecny charakter gminy miały przekształcenia związane z rozwojem przemysłu i górnictwa. Pierwsze formy przemysłowe (fryszarki) pojawiają się na tym terenie w XVIII w. i związane były z rzeką Bierawką i Rudą oraz jej dopływami. Z biegiem czasu, szczególnie w XIX w., powstawały kolejne zakłady przemysłowe, cynkownie, druciarnie blachy, kuźnie miedzi oraz walcownia żelaza. W latach 30. XIX w. w przysiółku Łanuch, w miejscu dawnej fryszarki, zbudowano dwa wysokie piece, które opalano węglem drzewnym. Zakład nazwano „Waleska” a do naszych czasów po zakładzie pozostała wieża, tzw. gichta. Działał też piec wapienny, olejarnia i cegielnia. Te pierwsze zakłady należały głównie do właścicieli okolicznych majątków ziemskich, zarówno śląskiej szlachty jak i mieszczan.

Przełomowym dla lokalnej historii było odkrycie w 1788 r. w okolicy Czerwionki pokładów węgla. W 1792 r. zgłębiono szyb w Dębieńsku Wielkim i założono tu kopalnię „Nowe Szczęście”. W 1807 r. rozpoczęto eksploatację pokładu „Antoni”. Wkrótce połączono zakłady pod nazwą „Szczęście Antoniego”. W kolejnych latach zakład był rozbudowywany i modernizowany. Obszar fedrunku powiększono do 7 szybów, a wydobyte w latach 50. XIX w. sięgnęło ponad 20 tys. ton węgla i ponad 4000 ton miazgi rocznie. W I połowie XIX w. powstały ponadto kopalnie: „Mariane”, „Dobra Jedność”, „Dobre Sąsiedztwo”. W I połowie XIX w. działało tu łącznie 25 niewielkich zakładów, w których zatrudniano po kilkadziesiąt osób.

W 2 połowie XIX w. następowała stopniowa konsolidacja zakładów, wymuszana głównie względami ekonomicznymi. Proces ten miał swoją kumulację na przełomie XIX i XX wieku. W 1895 r. kopalnię zakupiła Joanna Schaffgotsch, właścicielka już kilku kopalń, by kilka lat później wszystkie te kopalnie stały się częścią potężnej spółki akcyjnej „Zjednoczone Huty – Królewska i Laura” (*Vereinigte Königs- und Laurahütte*), zorganizowanej przez Henkel von Donnersmarcka. Firma była właścicielem wielu zakładów działających w branży węglowej i hutniczej, w tym koksowni uruchomionej w latach 1908-1913 na terenie obecnej gminy. Do obszaru górniczego kopalni Dubensko (Dębieńsko) przyłączono inne okoliczne kopalnie i pola górnicze. Rosnące zapotrzebowanie na siłę roboczą spowodowało wzrost liczby mieszkańców, we wsiach przyległych do zakładów, przekształcając je w osady przemysłowe.

Nieodłącznym elementem krajobrazu stały się wieże szybowe, najpierw drewniane, później żelazne (pocz. XX w.). W latach 1900-1909 powstało w sąsiedztwie kopalni Dębieńsko duże osiedle patronackie, w skład którego wchodziły 42 wielorodzinne domy mieszkalne, 2 domy sypialne i 4 urzędnicze. Oprócz nich zbudowano także wille dyrektora i kierowników ruchu. Osiedle zostało zaopatrzone w niezbędną infrastrukturę, pozwalającą na zaspokojenie podstawowych potrzeb mieszkańców: sieć wodociągową i elektryczną, place zabaw, pralnię, suszarnię, magiel, łaźnię, piece do wypieku chleba, w okresie późniejszym – szkołę.

W 1937 r. kopalnię przejął polski koncern górniczo-hutniczy „Wspólnota Interesów Górniczo-Hutniczych”.

Mapa terenów górniczych na obszarze gminy Czerwionka-Leszczyny
(źródło: *Lokalny Program Rewitalizacji ...*, s. 41)

Ważnym momentem w rozwoju było doprowadzenie w latach 50. XIX w. do Czerwionki linii kolejowej. Kolej żelazna umożliwiła transport węgla i ludzi na niespotykaną dotąd masową skalę, co przełożyło się na szybki rozwój okolicznych miejscowości. Po powstaniu kopalni Dębnie, w jej sąsiedztwie umiejscowiono przystanek kolejowy „Dubenskogrube”, rozbudowany później w dworzec Czerwionka.

Krajobraz industrialny – zespół KWK „Dębnie”

Widok na hałdy kopalniane

Centrum Czerwionki

Familoiki przy ul. Głowackiego

Nierozerwalnie związane z rozwojem przemysłu było powstanie robotniczych osiedli dzielnicach patronackich: w Czuchowie, a przede wszystkim w Czerwionce. Osiedle zabytkowych familoków, dzięki rewitalizacji i umieszczeniu na Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego stały się atrakcją turystyczną.

Panorama Czerwionki z lotu ptaka (www.facebook.com/gmina.czerwionka.leszczyny)

Zespół wielorodzinnej zabudowy mieszkaniowej w Czerwionce powstawał etapami w latach 1898–1916 wraz z rozwojem i rozbudową kopalni, przyczyniając się do zmiany charakteru dawnej wsi Czerwionka w dzielnicę miejską. Jest to obecnie największy zachowany obszar familoków na Śląsku. Zabudowę tworzą 84 budynki jedno- i dwukondygnacyjne, murowane z czerwonej cegły z ornamentami z cegły białej, glazurowanej oraz elementami konstrukcji szkieletowej. Są to budynki wolnostojące, ustawione kalenicami do ulicy. Zamknięcia perspektywiczne ulic poprzecznych akcentowane są większymi budynkami, o ciekawszej i bogatszej architekturze.

Układ urbanistyczny osiedla familoków posiada stosunkowo dobrze zachowaną, zieleni obsadzenia ulic (aleja starych lip, akacji, jarzębiny, kasztanowce i buki. Układ zachował się w dobrym stanie mimo dokonanych przekształceń. Wartością zespołu jest niezwykle zróżnicowanie architektury, form i detali poszczególnych budynków.

6.2. Zabytki nieruchome

Według art. 7. *Ustawy o ochronie zabytków* formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków⁴
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa
- uznanie za Pomnik Historii⁵
- utworzenie Parku Kulturowego⁶
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, a także w decyzjach administracyjnych.

Na terenie Gminy Czerwionka-Leszczyny nie ma obiektów uznanych za Pomnik Historii, wpisanych na Listę Skarbów Dziedzictwa, ani też parków kulturowych.

A. Architektura sakralna

Adres	Obiekt objęty ochroną	Nr rej. zabytków Data wpisu
Bełk ul. Kościelna	Kościół pw. św. Marii Magdaleny, XVIII w., drewniany na podmurówce z kamienia, z wieżą. Granice ochrony rozciągają się na całość obiektu w ramach ogrodzenia i obejmują również wyposażenie wnętrza	A/558/66 z 05.02.1966
Czerwionka Leszczyny (Czuchów), ul. 3 Maja 85	Kaplica na obszarze dworskim XIX w., klasycystyczna, murowana, tynkowana	A/544/66 z 16.02.1966
Czerwionka-Leszczyny (Dębieńsko Wielkie) ul. Zabrzańska	Kościół par. pw. św. Jerzego, XIX w., murowany, tynkowany Granice ochrony rozciągają się na całość budowli w ramach ogrodzenia, wraz z wyposażeniem	A/594/66 z 15.03.1966
Palowice ul. Woszczycka 17	Kościół par. pw. Trójcy Świętej wraz z wyposażeniem, XVII w., 1981, drewniany z wieżą i kruchtami	A/563/66 z 05.02.1966

Bełk, kościół pw. św. Marii Magdaleny, nr rej. A/558/66 z 05.02.1966

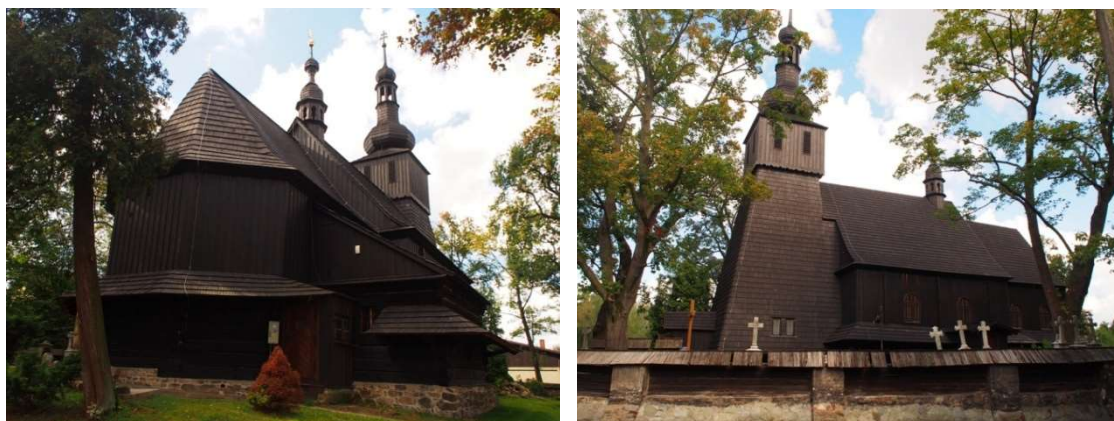
Został wzniesiony w 1753 r. (według daty na stropie zakrystii) na miejscu wcześniejszego kościoła zniszczonego w wyniku pożaru. Jest orientowany, drewniany, w konstrukcji zrębowej, na kamiennej podmurówce. Jednonawowy, z korpusem na rzucie kwadratu i węższym, trójbocznie zamkniętym prezbiterium, do którego od

⁴ Tabela zawierająca zestawienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych znajduje się na końcu dokumentu.

⁵ Na terenie województwa śląskiego znajdują się następujące Pomniki Historii: Jasna Góra – zespół klasztoru oo. paulinów w Częstochowie (1994), radiostacja w Gliwicach (2017), osiedle robotnicze Nikiszowiec w Katowicach (2011), Gmach Województwa i Sejmu Śląskiego oraz zespół katedralny w Katowicach (2012); podziemia Zabytkowej Kopalni Srebra oraz Sztolni Czarnego Pstrąga w Tarnowskich Górach (2004, od 2017 na liście Światowego Dziedzictwa UNESCO).

⁶ Na terenie województwa śląskiego powołane zostały następujące Parki Kulturowe: Park Kulturowy Cmentarz Żydowski w Żorach (2004), Park Kulturowy „Hałda Popłuczkowa” w Tarnowskich Górach (2007), Park Kulturowy dla Obszaru Staromiejskiego w Bieruniu (2016) oraz Park Kulturowy dla Obszaru Grobli w Bieruniu (2016).

północy przylega zakrystia. Po południowej stronie korpusu i po zachodniej stronie wieży znajdują się kruchty. Wieża wzniesiona w konstrukcji słupowej, o zwężającej się ku górze bryle, zwieńczonej izbicą i baniastym hełmem z latarnią. Kościół otaczają soboty (za wyjątkiem wieży i zakrystii). Ściany powyżej sobót oraz izbica szalowane są deskami w układzie pionowym; wieża, hełm i dachy pokryte są gontem. Korpus przykryty jest dachem siodłowym z sygnaturką, nad prezbiterium dach wielopołaciowy.

Bełk, kościół pw. św. Marii Magdaleny

Wnętrze przykryte jest pozornym sklepieniem kolebkowym, po stronie zachodniej znajduje się chór muzyczny wsparty na słupach, z ok. 200letnim instrumentem organowym. W skład wyposażenia wchodzi: ołtarz główny wczesnobarokowy (ok. 1610) z obrazem św. Marii Magdaleny (sygn. „J. Fahnroth, 1849), a także ambona barokowa, kropielnica kamienna (1657) i konfesjonały (1 poł. XVII w. i ok. 1800). Ołtarze boczne pochodzą z 1879 r. umieszczone w nich obrazy przedstawiają Matkę Bożą i św. Antoniego Pustelnika. Najstarsze elementy wyposażenia znajdują się w Muzeum Śląskim w Katowicach.

W kościele przeprowadzono kompleksowe prace remontowe i konserwatorskie. W 2015 r. w prezbiterium odsłonięto barokową, ornamentálną dekorację stropu z 3 ćw. XVIII w. oraz skromniejsze zdobienia ścian. Podobna polichromia istnieje przypuszczalnie także w nawie kościoła. Zabytkowy cmentarz przy kościele (pow. 0,63 ha) otoczony jest kamienno-drewnianym ogrodzeniem z bramkami i częściowo zachowanym lipowym szpalerem. Na cmentarzu znajdują się nagrobki z XIX i XX w., m.in. rodów Baildon i Lukas oraz proboszczów parafii bełkowskiej. Zieleń współtworzą pomnikowy egzemplarz dębu szypułkowego oraz wtórne zadrzewienie w postaci drzew i krzewów iglastych.

Po wzniesieniu nowego kościoła parafialnego pw. św. Jana Sarkandra (2007) drewniana świątynia jest nieużytkowana. Nadal jednak jest jednym z najcenniejszych zabytków gminy, znajdującym się na Szlaku Architektury Drewnianej.

Bełk, otoczenie kościoła pw. św. Marii Magdaleny oraz nagrobki proboszczów: ks. Henryka Kańczyka (1831-1908) i ks. Pawła Doleżycha (1884-1942).

Czerwionka- Leszczyny (Czuchów), kaplica w zespole dworskim przy ul. 3 Maja, nr rej. A/544/66 z 16.02.1966

Klasykistyczna kaplica o skromnych cechach stylowych, usytuowana jest na północny wschód od dworu, na terenie parku. Wzniesiona została ok. poł. XIX w., remontowana w 1995 roku. Jest jednokondygnacyjna, na planie prostokąta. Murowana i otynkowana, kryta dachem dwuspadowym obitym dachówką. Na kalenicy - prosta sygnaturka zwieńczona krzyżem i kulą. Wejście umieszczone w wąskim otworze zamkniętym łukiem pełnym, w ścianach bocznych analogiczne otwory, ob. zamurowane, z pozostawionym niewielkim półokrągłym okienkiem. Elewacje gładkie, trójkątny szczyt nad fasadą wydzielony gzymsem. W szczycie umieszczona półokrągła wnęka. Kapliczka jest w dobrym stanie technicznym.

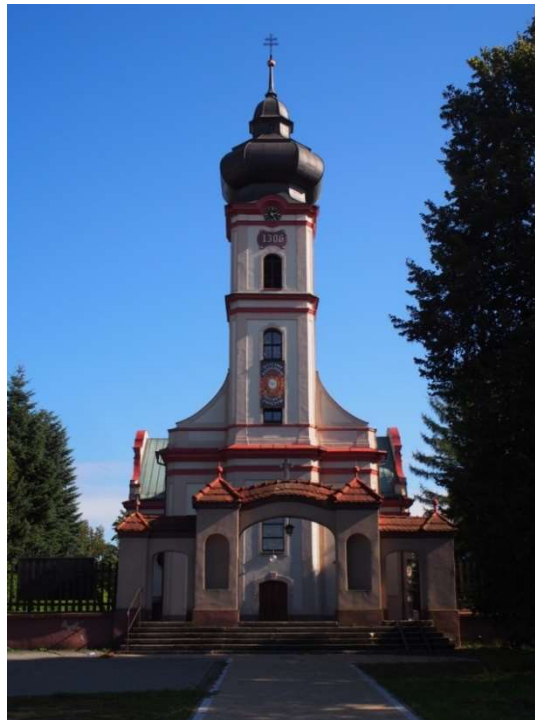
Czerwionka-Leszczyny (Dębieńsko), kościół par. pw. św. Jerzego, nr rej. A/594/66 z 15.03.1966

Obecna bryła kościoła powstała w wyniku rozbudowy w 1913 r., kiedy do barokowego, murowanego z kamienia kościoła (1800) dobudowano transept, absydę i podwyższono wieżę. Powstała budowla na planie krzyża łacińskiego, z wieżą w dolnej części wtopioną w korpus i aneksami po bokach zamkniętego półkoliście prezbiterium. Dachy nad nawą i transeptem są dwuspadowe, pokryte blachą i o równej wysokości kalenic, na zbiegu których znajduje się sygnaturka. Czworoboczna wieża nakryta jest hełmem baniastym, jej kondygnacje wydzielone są masywnymi gzymсами. Elewacje są tynkowane, o podziałach ramowych, zwieńczone profilowanym gzymsem. Szczyty nad transeptem mają wklęsło-wypukłym obrys, artykułowane są pilastrami i gzymсами. Otwory okienne zamknięte łukiem, w tynkowym obramieniu, rytmicznie rozmieszczone. W skład wyposażenia wchodzi: główny ołtarz, łączący stylistykę późnego renesansu i baroku (poł. XVII w.), ambona (1792) i chrzcielnica oraz organy z 1890 r. W oknach prezbiterium witraże z k. XIX w., pozostałe współczesne. Fragmentami wyposażenia z wcześniejszego, drewnianego kościoła były główny ołtarz z ok. 1500 r. i rzeźby świętych, obecnie w muzeum.

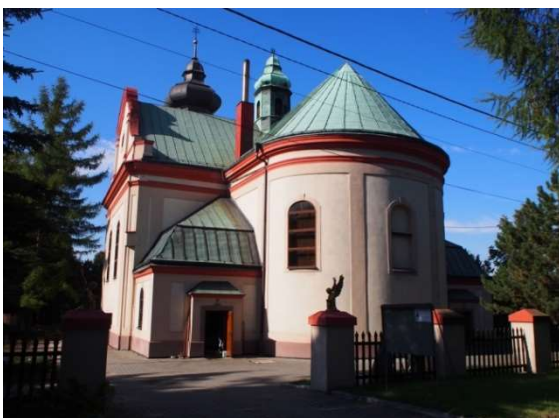
Kościół jest bardzo dobrym stanie technicznym. Po pożarze w 2009 r. odtworzona została kopuła. W otoczeniu kościoła znajdują się pozostałości starego cmentarza (ostatnie pochówki w 1926 r.), dawniej otoczonego szpalerem lip drobnolistnych. Teren w obrębie ogrodzenia wyłożony jest betonową kostką, zachowane pojedyncze nagrobki i współczesne nasadzenia (krzewy iglaste, bukszpan).

Czerwionka-Leszczyzny, ul. 3 Maja, kapliczka dworska

Czerwionka-Leszczyzny, ul. Zabrzeńska,
kościół par. pw. św. Jerzego
u góry: widok od strony zachodniej
po lewej: widok od strony pld. wsi

Palowice, kościół par. pw. Trójcy Świętej

Palowice, kościół par. Trójcy Świętej, ul. Woszczycka 17, nr rej. A/563/66 z 05.021966

Pierwotnie usytuowany był w otoczeniu starego cmentarza w Leszczynach, skąd został w 1981 r. przeniesiony na obecne miejsce w południowo wschodniej części wsi. Budowę prowadzoną przez cieślę Jana Ożgę zakończono w 1606 r. (wg napisu na belce wieży). Drewniany, wzniesiony w konstrukcji zrębowej i częściowo słupowej (wieża, kruchty). Jednonawowy, z niemal kwadratową nawą i węższym, prosto zamkniętym prezbiterium, do którego od północy przylega współczesna zakrycia (poprzednia murowana, ob. drewniana), a od zachodu wieża poprzedzona kruchtą. Przy korpusie od południa przylega druga kruchta. Wzdłuż ścian przy kościele biegną soboty, powyżej których ściany oszalowane są gontem. Ściana wschodnia i zakrycia szalowane są deskami w układzie pionowym. Dachy nad prezbiterium i korpusem dwuspadowe, kryte gontem, nad nawą sygnaturka. Bryła wieży znacznie zwęża się ku górze i zwieńczona jest namiotowym dachem. Wnętrze przykryte jest stropem, po stronie zachodniej znajduje się chór muzyczny. Wewnętrzne ściany obite są drewnianą boazerią. W skład wyposażenia wchodzi: główny ołtarz wczesnobarokowy (ok. poł. XVII w.) z przekształconym zwieńczeniem i dwoma herbami z inicjałami BS i KS (Bernard i Katarzyna Spigel) na predelli. Wewnątrz ołtarza umieszczono obraz Trójcy Świętej z 1898 r. oraz rzeźby św. Bartłomieja, Pawła, Piotra i Michała Archanioła. Ambona barokowa (ok. poł. XVII w.) zdobiona jest malowidłami z przedstawieniami Ojców Kościoła.

Obecne otoczenie kościoła nie ma zabytkowego charakteru i objęte jest ochroną ze względu na sąsiedztwo cennego obiektu.

B. Architektura rezydencjonalna z założeniami zieleni

Adres	Obiekty objęte ochroną	Nr rej. zabytków Data wpisu
Czerwionka – Leszczyny Al. Świętej Barbary 6	Zespół dworski w Czerwionce, k. XIX w. - dwór - park	A/1281/81 z 17.12.1981
Czerwionka-Leszczyny ul. 3 Maja 85	Zespół dworski w Czuchowie, XIX w. - dwór - park	A/1272/81 z 17.12.1981
Czerwionka-Leszczyny ul. Pojdy 35	Zespół pałacowy w Leszczynach - pałac -park	A/1280/81 z 17.12.1981
Czerwionka-Leszczyny ul. Nowy Dwór 3 (12?)	Zespół dworski w Nowym Dworze - dwór (willa dworska Bartela) - park	A/1283/81 z 17.12.1981
Palowice ul. Wiejska 57	Zespół dworski, XIX w. - dwór - park	A/133/10, A/597/66 z 15.03.1966
	- oficyna, ul. Wiejska 55	A/598/66 z 17.03.1966

Czerwionka-Leszczyny, Aleja Św. Barbary 6, dwór i park

Czerwionka-Leszczyny (Czerwionka), dwór, ul. Św. Barbary 6, nr rej. A/1281/81 z 17.12.1981

Neoklasycystyczny budynek został wzniesiony w końcu XIX wieku. Jest murowany, na rzucie prostokąta, parterowy z użytkowym poddaszem. Elewacja północno-zachodnia jest ośmioosiowa, z prostokątnym portalem na osi, elewacja południowo-wschodnia dziewięcioosiowa, z płytkim, rozczłonkowanym pilastrami środkowym ryzalitem. Do bocznych elewacji przylegają werandy (wschodnia współczesna) mieszczące schody i drzwi wejściowe. Prostokątne okna ujęte są profilowanymi obramieniami i prostymi gzymsami. Dach dwuspadowy, kryty blachą. Wnętrze w układzie dwutraktowym, z korytarzem między traktami. Dwór po przeprowadzonej renowacji mieści m.in. Urząd Gminy. Jest w dobrym stanie technicznym, prac wymagają m.in. zewnętrzne tynki i warstwy malarskie.

Dwór otoczony jest **parkiem** o regularnym, zbliżonym do prostokąta kształcie, z polaną w części centralnej. Drzewostan parkowy tworzą głównie drzewa liściaste (buki zwyczajne, lipy drobnolistne, klony zwyczajne), przy dworze znajduje się orzech szary. Do pierwotnego układu kompozycyjnego parku wprowadzono nowe alejki i nasadzenia, m.in. szpalery choin kanadyjskich i sosen zwyczajnych (pocz. XX w.). Prace pielęgnacyjne prowadzone są na bieżąco, park jest w dobrym stanie.

Czerwionka-Leszczyny (Leszczyny) pałac i park, ul. Pojdy 35, nr rej. A/1280/81 z 17.12.1981

Neoklasycystyczny budynek został wzniesiony w latach 1882-83, z fundacji Konrada Bartelta, w północno-wschodniej części dzielnicy Leszczyny. Zbudowany na rzucie prostokąta, dwukondygnacyjny, z niesymetrycznie umieszczonymi ryzalitami w północnej i południowej elewacji. W południowo-wschodnim narożniku wznosi się czworoboczna wieża. Zwrócona na wschód fasada jest trzyosiowa, w środkowej osi umieszczono portal ujęty jońskimi pilastrami, dźwigającymi belkowanie. Nad wejściem kartusz z inicjałami. Okna prostokątne w opaskach, w wieży zamknięte półkoliście. Ryzality zwieńczone frontonami. Na cokole od strony południowej widnieje inskrypcja z datą „10 Jul’ 1882”.

Wokół pałacu rozciąga się park o swobodnej, częściowo zatartej przez samosiewy kompozycji i nieregularnym kształcie zbliżonym do trójkąta. Na powierzchni ok. 0,7 ha znajdują się głównie rodzime gatunki drzew: dęby szypułkowe, klony pospolite i lipy drobnolistne. Na północ od niego znajdował się folwark, na północny zachód – staw. Do parku prowadziły trzy aleje dojazdowe (lipy drobnolistne, robinie białe, klony pospolite), również zachowane szczątkowo.

Rewitalizację zaniedbanego zespołu pałacowo-parkowego zaplanowano w ramach projektu pod nazwą „Rewitalizacja społeczna i infrastrukturalna poprzez remont zabytkowego zameczku i jego otoczenia w Czerwionce-Leszczynach”. Projekt obejmuje remont budynku oraz zagospodarowanie parku i terenu przy stawie, m.in. dostosowanie budynku dla potrzeb niepełnosprawnych, rekonstrukcja zabytkowego tarasu i modernizację wnętrza. W parku zostaną wykonane m.in. nowe ścieżki pieszo-rowerowe, fontanna, przestrzeń rekreacyjna.

Czerwionka-Leszczyny, Leszczyny, ul. Pojdy 35, pałac i park

Czerwionka-Leszczyny, Czuchów, ul. 3 Maja 85, dwór i park

Czerwionka-Leszczyny (Czuchów), zespół parkowo-dworski, ul. 3 Maja 85, nr rej. A/1272/81 z 17.12.1981

Dwór, zwany także zamkiem, powstał w XIX w., prawdopodobnie z wykorzystaniem piwnic poprzedniego budynku. Była to budowla o zróżnicowanej bryle i eklektycznej stylistyce, z bogato zdobionymi szczytami i lukarnami. W wyniku powojennej przebudowy forma architektoniczna obiektu została znacznie uproszczona, zarówno w zakresie bryły (nadbudowa niższych części bocznych do wysokości

ryzalitów) jak i detalu. Dwór jest murowany, obecnie gładko otynkowany, wzniesiony na planie prostokąta. Jest dwukondygnacyjny, na wysokim cokole, pokryty dachem czterospadowym z wąskimi lukarnami. Dłuższe elewacje są siedmioosiowe, z centralnie umieszczonymi trójosiowymi ryzalitami. W elewacji frontowej w osi środkowej wejście poprzedzone schodami. W bocznych, trójosiowych elewacjach – jednoosiowe ryzalitty. Pozostałością po dekoracji jest płytkie boniowanie na cokole oraz gładkie lizeny w narożnikach budynku. Na wysokości cokołu dwór ujęty jest ściągami stabilizującymi. Dwór użytkowany jako budynek mieszkalny, wymaga przeprowadzenia bieżących prac remontowych.

Park o powierzchni ok. 3,55 ha. zajmuje obszar tarasu górnego z dworem i istniejącym dawniej geometrycznym parterem oraz część dolną, o charakterze krajobrazowym. Układ kompozycyjny i komunikacyjny parku jest słabo czytelny, w parku liczne samosiewy.

Czerwionka-Leszczyny (Leszczyny), zespół dworski, ul. Nowy Dwór 3 (12), nr rej. A/1283/81 z 17.12.1981

Dwór (willa dworska) została wzniesiona w 1904 r. dla Heleny Eickl, córki Konrada Bartelta, przy folwarku powstałym w k. XIX wieku. Znajdujący się obecnie na skraju katastrofy budowlanej budynek posiadał pierwotnie rzut litery L. Dwukondygnacyjny, kryty dachem mansardowym, z płaską dobudówką przy trójosiowym korpusie. Wnętrza budynku są zdewastowane i niezabezpieczone: zniszczona jest klatka schodowa, stropy częściowo zarwane, ściany działowe i nośne ze znacznymi ubytkami. W równie złym stanie znajduje się park otaczający ruiny dworku, z nieczytelnym układem kompozycyjnym i licznymi samosiewami, uniemożliwiającymi dostęp do dworu.

Czerwionka-Leszczyny, Nowy Dwór 3, ruina dworu i pozostałości parku

Palowice, zespół dworski, ul. Wiejska 57, A/597/66 z 15.03.1966, zm. A/133/10

Klasycystyczna budowla wzniesiona została w XIX w.⁷ na wysokiej skarpie opadającej w kierunku drogi. Murowana z cegieł, na rzucie prostokąta, parterowa z użytkowym poddaszem i dwukondygnacyjnymi pozornymi ryzalitami pośrodku dłuższych elewacji. Ryzality zwieńczone frontonami, po bokach północnego dwie ośmioboczne wieżyczki. Podział elewacji ramowy, w zwieńczeniu profilowany gzyms koronujący. Korpus kryty dachem łamanym, z lukarnami; ryzality kryte dachami dwuspadowymi, wieżyczki namiotowymi. Układ wnętrz trójtraktowy, z hołem i klatką schodową na osi. Wewnątrz zachowane piece kaflowe. Budynek jest własnością prywatną. Obecnie dwór jest nieużytkowany, częściowo wyremontowany (wymiana więźby dachowej, stropów, pokrycia dachowego).

Rozległy park rozciąga się na południe i południowy wschód od dworu. Posiada swobodną kompozycję, przy dworze od strony południowej znajdował się podjazd. Układ parku częściowo zmieniony przez wprowadzenie nowych alej i nasadzeń (m.in. grupa drzew iglastych). Przy dworze znajduje się pomnik przyrody – klon zwyczajny, przy którym usytuowana jest kaplica św. Jana Nepomucena z 1916 roku.

Palowice, ul. Wiejska 57, dwór, widoki od strony parku i od strony drogi.

Palowice, ul. Wiejska 55, oficyna dworska

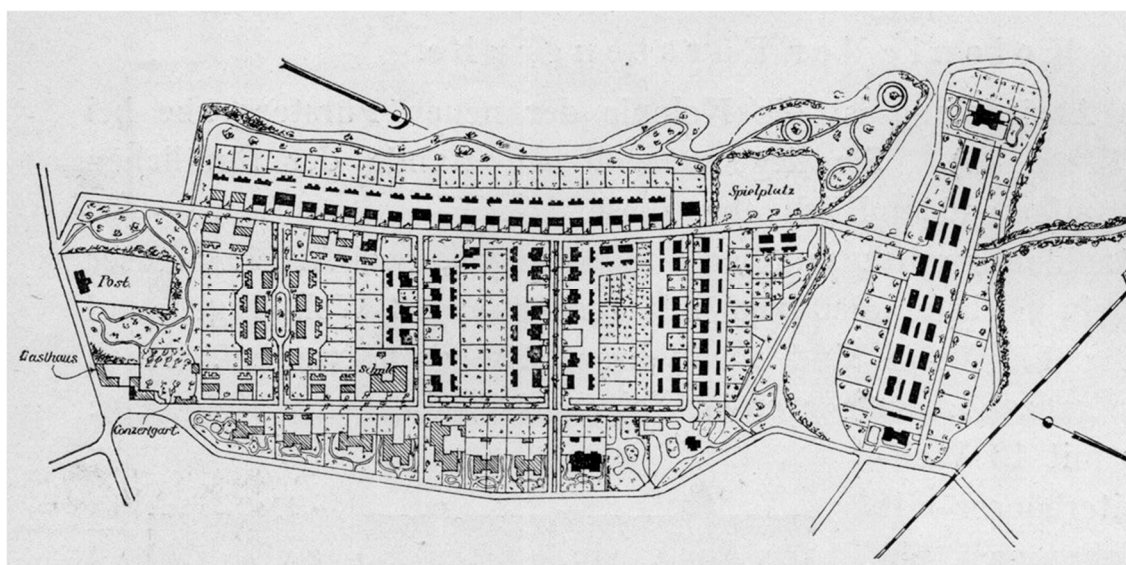
Palowice, park dworski

⁷ Według różnych źródeł w I. 40tych XIX w. lub w latach 1860-1880.

Częścią zespołu dworskiego jest także **oficyna przy ul. Wiejskiej 55** (nr rej. 598/66 z 17.03.1966r.) położona na południowy wschód od dworu. Klasycystyczny budynek został wymurowany w XIX wieku. Oficyna na rzucie prostokąta, parterowa, kryta dachem dwuspadowym. Dłuższe elewacje pierwotnie pięcioosiowe, obecnie układ otworów zmieniony. Oficyna jest zmodernizowana, jednak w dobrym stanie technicznym.

C. Zabudowa mieszkaniowa

Czerwionka-Leszczyny, osiedle robotnicze KWK „Dębieńsko”, nr rej. A/1550/95 z dn. 10.11.1995

Plan starej (ul. Głowackiego i Kościuszki, GEZ) i nowej części osiedla robotniczego w Czerwionce-Leszczynach

Osiedle patronackie w Czerwionce jest najbardziej rozpoznawalnym zabytkiem gminy i jednym z najcenniejszych zespołów zabudowy robotniczej w województwie. Wartość zespołu podnosi przeprowadzona rewitalizacja, która przywróciła osiedlu dawny wygląd i poprawiła warunki życia mieszkańców. Zlokalizowane w centrum Czerwionki osiedle założone zostało na przełomie XIX i XX w., z inicjatywy koncernu Zjednoczonych Hut Królewska i Laura, właściciela kopalni „Dębieńsko”. Autorem projektu był mistrz budowlany Stork z Czerwionki, który przy pracach inspirował się m.in. teorią miasta-ogrodu Ebenezera Howarda. Osiedle rozplanowane jest na prostokątnej siatce ulic, z zabudową złożoną z wolnostojących wielorodzinnych budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, w układzie kalenicowym. Wszystkie są murowane z cegły, nietynkowane, z tynkowanymi płycinami lub oszalowaniem. Założone na planie prostokąta, 1- i 2-kondygnacyjne, z mieszkalnym poddaszem i urozmaiconym kształtem dachów, wzbogaconych o mansardy, facjaty czy okienka – wole oczy. Zespół wyróżnia się bogactwem form architektury i detalu, pomimo zewnętrznej jednorodności stylistycznej żadne z budynków nie są identyczne.

Ulice obsadzone są szpalerami drzew i krzewów, na tyłach budynków znajdowały się budynki gospodarcze. Przeważają trzy typy budynków:

1. wzdłuż ul. Słowackiego, domy 2-kondygnacyjne, kryte dachem naczółkowym, z pozornym ryzalitem środkowym i dekoracją płycinową elewacji,
2. wzdłuż m.in. ul. Hallera, domy 2-kondygnacyjne, z płytkimi ryzalitami bocznymi, z dekoracją elewacji z białej cegły oraz facjatami i szczytami o zróżnicowanych formach i dekoracji,
3. wzdłuż ul. Mickiewicza i Wolności, domy parterowe, z piętrem w mansardzie i ryzalitami.

Ul. Słowackiego, widok ogólny i zabudowa – numery nieparzyste

Ul. Hallera, widok ogólny i budynek nr 9

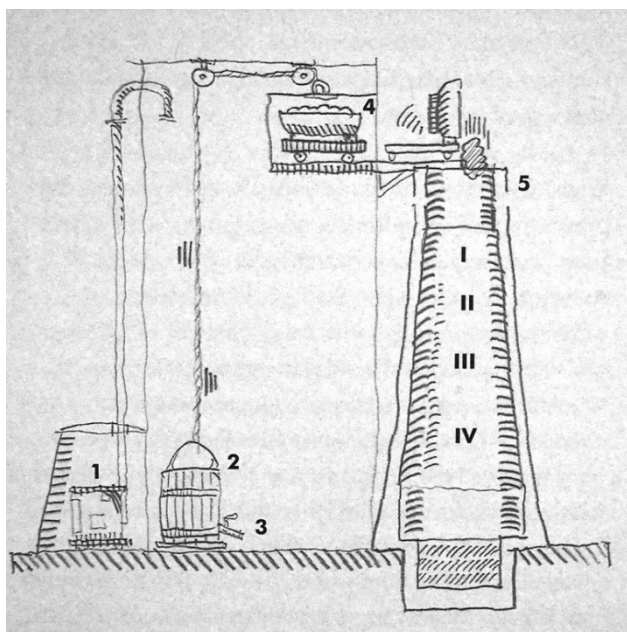

Ul. Wolności, widok ogólny i budynek nr 19

D. Zabytki przemysłowe

Palowice, wieża wyciągowa pieca hutniczego, nr rej. A/599/66 z dn. 17.03.1966 r.

Jedynym zabytkiem związanym z przemysłem na terenie gminy jest **wieża gichtowa** usytuowana w lesie między Palowicami a Żorami, obok stawu Garbocz. Jest to pozostałość huty żelaza Waleska, powstałej w latach 1830-1846 i będącej własnością Franza Wincklera. Zabudowa huty obejmowała dwa wielkie piece hutnicze, dwie fryszerki, wieże wsadową, odlewnię i młyn przemysłowy. Z czasem działalność huty opalanej węglem drzewnym stała się coraz mniej opłacalna i ostatecznie w I. 70. XIX w. została ona zamknięta. Prawdopodobnie na pocz. XX w. wyburzono kompleks budynków, ocalała jedynie wieża. Prace zabezpieczające prowadzono m.in. po roku 1945, w latach 70. kryjąc obiekt dachem oraz w 1989 r., kiedy w ramach realizacji planów adaptacyjnych wstawiono nową klatkę schodową.⁸ Murowana z cegły, czterokondygnacyjna wieża zbudowana jest na rzucie kwadratu. Okna i wejście zamknięte są tukiem pełnym, elewacje obiegają gzymsy międzykondygnacyjne. Wieża wymaga przeprowadzenia prac zabezpieczających.

Rysunek przedstawiający zasadę działania wieży gichtociągowej i wielkiego pieca: 1.pompa wodna, 2.zbiornik na wodę, 3.zawór spustowy, 4.wózek z topnikami, 5.wielki piec, I-IV strefy wielkiego pieca.⁹

⁸ „Wstępne sprawozdanie z inwentaryzacji obiektów przemysłowych w województwie śląskim”, oprac. Śląskie Centrum Dziedzictwa Kulturowego w Katowicach, Katowice 2012.

⁹ „Niezwykły świat techniki. Najciekawsze zabytki w Polsce”, A.Dylewski, K. Kobus, A.Olej-Kobus,-- Warszawa 2005.

6.3. Zabytki ruchome

Na terenie gminy znajdują się następujące zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków:

- Bełk – wyposażenie kościoła drewnianego pw. św. Marii Magdaleny,
- Bełk – krzyże Męki Pańskiej usytuowane obok kościoła pw. Św. Marii Magdaleny,
- Dębieńsko – wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Jerzego,
- Leszczyzny - figura św. Jana Nepomucena w kaplicy u zbiegu ulic Pojdy i Czereśniowej,
- Palowice (d. Leszczyzny) – wyposażenie kościoła parafialnego pw. Trójcy Przenajświętszej,
- Stanowice – figura św. Jana Nepomucena, znajdująca się w kaplicy kubaturowej przy kościele par. pw. Św. Jacka

Wszystkie zabytki wpisane do rejestru zabytków ruchomych z terenu gminy w posiadają charakter sakralny. Najliczniejszą grupę obiektów stanowią zespoły wyposażenia kościołów rzymsko-katolickich w Bełku, Dębieńsku i Palowicach¹⁰. Najczęściej nie pochodzą one z jednej epoki i nie tworzą jednolitego stylistycznie zespołu. W świątyniach odnajdujemy ołtarze, ambony, chrzcielnice, organy, ławy, obrazy czy rzeźby powstałe na przestrzeni wielu wieków. We wnętrzach dominuje połączenie elementów barokowych, późnobarokowych oraz późniejszych, XIX-wiecznych (neogotyckich). Zabytki o proveniencji gotyckiej przeniesione zostały do muzeum, częściowemu rozproszeniu uległo wyposażenie translokowanego kościoła pw. Trójcy Świętej.

Bełk, wnętrze kościoła pw. św. Marii Magdaleny

¹⁰ Elementy wyposażenia zostały dokładniej omówione w części dot. architektury sakralnej, jako część dziedzictwa sakralnego.

Pozostałą grupę zabytków sakralnych stanowią obiekty umieszczone w kaplicach kubaturowych w Leszczynach i Stanowicach, tj. dwie rzeźby popularnego na Śląsku św. Jana Nepomucena. Ochroną objęte są także kamienne krzyże przy drewnianym kościele Bełku, znajdujące się przy bramie wschodniej (1878 r.) i zachodniej (1874 r.). Krzyż przy bramie wschodniej ma szczególnie rozbudowany program ikonograficzny, z trójosobowym przedstawieniem Bożej Męki.

Do rejestru zabytków nie wpisanych żadnych elementów ruchomego wyposażenia likwidowanej KWK „Dębieńsko”. Zachowane pamiątki, sztandary, eksponaty związane z czasem działalności kopalni znajdują się w Izbie Pamięci w Czerwionce-Leszczynach, znajdującej się w odrestaurowanym budynku dawnej cechowni.

Stanowice, św. Jan Nepomucen

Bełk, krzyż Męki Pańskiej, 1874 r.

6.4. Zabytki archeologiczne

Na terenie gminy Czerwionka-Leszczyny zewidencjonowano 123 stanowiska archeologiczne, świadczące o długiej tradycji osadniczej na dzisiejszym obszarze gminy.

Znaczny procent stanowisk nie posiada określonej lokalizacji, ich istnienie znane jest z literatury (często przedwojennej) lub wcześniejszych, niepotwierdzonych badań powierzchniowych. Pozostałe stanowiska zajmują wydzielone wycinki przestrzeni, w obrębie których występują dawne obiekty oraz przedmioty (głównie odłamki naczyń ceramicznych). Zewidencjonowane stanowiska posiadają Karty Zabytku Archeologicznego⁸, przechowywane w Archiwum WUOZ w Katowicach oraz Karty Adresowe Zabytku Nieruchomego, znajdujące się w UMiG Czerwionka-Leszczyny.

Większość stanowisk nie posiada własnej formy terenowej, a ich funkcja określana jest w poszczególnych fazach zasiedlenia jako ślad osadniczy (106), punkt osadniczy (13) lub osada (24), o chronologii określonej przeważnie na średniowiecze lub okres nowożytny. Z okresu nowożytnego pochodzą także fortyfikacje polowe w Czuchowie (XVI-XIX w.?), oraz umocnienia polowe z II wojny światowej (lata 1944-

45) w Przegędzy, zlokalizowane na terenie leśnym. Sześć stanowisk (głównie w Przegędzy) zidentyfikowano jako miejsca produkcyjne – pola mielerzy.

Jednym z najciekawszych obiektów archeologicznych jest gródek stożkowy

w centrum Bełku, datowany na XIII-XV w., zwany też Wzgórzem Lukasów. Na jego szczycie znajduje się kamienna kaplica a pod nią – krypta, której budowa w 1860 r. przyczyniła się do częściowego zniszczenia gródka. Stanowisko nie było przedmiotem dokładnych badań archeologicznych, w literaturze łączone jest z siedzibą założyciela osady.

Bełk, gródek stożkowy z kapliczką

W Muzeum w Gliwicach przechowywany jest zabytek odnaleziony w bliżej nieznanymi okolicznościach na terenie Czerwionki – bransoleta z brązu, datowana na VIII w. p.n.e. (V okres epoki brązu-początek wczesnej epoki żelaza). Przepuszczalnie była ona elementem skarbu, w skład którego wchodziły także żelazne przedmioty. Za wyjątkiem śladu osadniczego w Szczekowicach, datowanego na podstawie skromnego materiału zabytkowego, jest to jedyne znalezisko w gminie łączone z kulturą łużycką.¹¹

Bransoleta z Czerwionki-Leszczyn (fot. W. Turkowski, rys. R. Polackiewicz, za „Bransoleta i domniemany skarb...”, Śląskie Prace Prahistoryczne 2017, t.8, s.23)

¹¹ M. Bugaj, M. M. Przybyła, M. Michnik, „Bransoleta i domniemany skarb z końca epoki brązu-początku wczesnej epoki żelaza z miejscowości Czerwionka-Leszczyny, pow. rybnicki, woj. śląskie”, Śląskie Prace Prahistoryczne, t.8, Katowice 2017.

Zgodnie z Ustawą o OZiOnZ w przypadku, gdy na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, planowane są roboty ziemne lub zmiana charakteru dotychczasowej działalności mogąca doprowadzić do przekształcenia lub zniszczenia tegoż zabytku, osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna zamierzająca je prowadzić zobowiązana jest do pokrycia kosztów badań archeologicznych i ich dokumentacji, jeżeli ich przeprowadzenie jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków. Zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych ustala wojewódzki konserwator zabytków w drodze decyzji (art. 31, ust. 1a i 2). W przypadku, gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji przekracza 2% kosztów planowanych działań, Minister ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego udziela osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej dotacji na ich przeprowadzenie, w wysokości różnicy pomiędzy kosztami planowanych badań i ich dokumentacji a kosztami stanowiącymi 2% kosztów planowanych działań (art. 82a, ust.1).

Pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga m.in. prowadzenie badań archeologicznych, dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru zabytku lub sposobu korzystania z tego zabytku, poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Zgodnie z Art. 109 c Ustawy., *Kto bez pozwolenia albo wbrew warunkom pozwolenia poszukuje ukrytych lub porzuconych zabytków, w tym przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.*

Bez zgody WKZ nie wolno w obrębie stanowiska ani w jego bezpośrednim sąsiedztwie prowadzić robót budowlanych i prac ziemnych (tj. budowy, roboty instalacyjne, melioracja, wodociągi, gazociągi, budowa dróg, zakładanie wybieżysk kruszywa i wysypisk śmieci).

6.5 Zabytki w Gminnej Ewidencji Zabytków (GEZ)

Gminna Ewidencja Zabytków stanowi podstawę do sporządzenia programu opieki nad zabytkami oraz do ustalania zapisów formy ochrony zabytków w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Jest to dokument otwarty i powinien podlegać okresowej aktualizacji (wg Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 26.05.2011 r. ws. prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, §16, ust. 1 i 2, Dz.U. z 2011 r. nr 113, poz. 661). W 2010 Wojewódzki Konserwator Zabytków przekazał samorządom wykazy zabytków nieruchomości wyznaczonych przez ujęcia w gminnej ewidencji zabytków. Wykaz ten jest podstawą dla sporządzonej Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny, mającej postać kart ewidencyjnych przechowywanych w UGiM.

Zmiany w gminnej ewidencji zabytków nie powodują nieważności ustaleń zawartych w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz gminnym programie opieki nad zabytkami. Gminna Ewidencja Zabytków zaktualizowana w 2018 r., liczy obecnie ok. 300 obiektów architektonicznych (razem z obiektami rejestrowymi) i 123 stanowiska archeologiczne (p. 6.4. Zabytki archeologiczne)

W ewidencji zabytków znajduje się 5 kościołów, zlokalizowanych w dzielnicach miasta: Czerwionce, Czuchowie, Leszczynach oraz w Książenicach i Stanowicach. Wszystkie powstały w XIX i XX wieku.

Parafia Najświętszego Serca Pana Jezusa w Czerwionce powstała w 1925 r., w następnym roku na cele liturgiczne udostępniono dom robotniczy kopalni „Dubensko” z początku XX wieku. Prace adaptacyjne rozpoczęto w marcu 1926 r. W 1978 r. podjęto decyzję o przebudowie prezbiterium wg projektu Józefa Kołodziejczyka. Budynek jest przykładem adaptacji obiektu w typie architektury przemysłowej do funkcji sakralnej. W pobliżu tymczasowego kościoła powstaje nowa świątynia.

Hotel robotniczy (Schlafhaus) kopalni „Dębiesko” na widokówce z 1914 r. (fotopolska.eu)

W Czuchowie, w pobliżu zabudowań kopalni znajduje się niewielki budynek mieszczący kościół wyznania ewangelicko-augsburskiego. Powstał on w 1926 r., być może również w wyniku adaptacji istniejącego wcześniej obiektu. Środkowa oś klasycyzującej, kurtynowej fasady podkreślona jest frontonem i naczółkiem oraz zakończona gzymsem. Pozostała część kościoła jest niższa, tynkowana i pozbawiona elementów dekoracyjnych. W 1998 r. kościół został wyremontowany.

Kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Czuchowie został wybudowany w 1926 r. i konsekrowany w 1933 roku. Dłużej trwało wyposażanie wnętrza – w 1948 r. zamontowano organy wykonane przez Ludwika Kuźnika z Rybnika. Neoromański kościół jest murowany z nietynkowanej cegły, jego elewacje zdobione są płytkami węgkami, zamkniętymi tak jak otwory okienne, łukiem pełnym. Masywna dwuwieżowa fasada kościoła góruje nad założonym na planie krzyża korpusem oraz całą okoliczną zabudową. Wnętrze pokrywają barwne ornamentalne polichromie¹².

Czerwionka Leszczyny, Czuchów: kościół ewangelicko-augsburski oraz kościół pw. Wniebowzięcia NMP

Kościół par. pw. Św. Andrzeja Boboli w Leszczynach wznoszono w latach 1937-1939. Uszkodzony podczas II wojny światowej był remontowany w latach powojennych, w tym czasie ukończono także jego wnętrze. Modernistyczna bryła kościoła skomponowana jest z kubicznych form zestawionych ze sobą na zasadzie addytywności, ceglane elewacje pozbawione są elementów dekoracyjnych. Częścią zespołu kościelnego jest kaplica usytuowana w pobliżu cmentarza- stylistycznie zbliżona do kościoła, jednak o prostszej bryle.

Kaplica (stary kościół) w Książenicach powstała w 1820 r. na gruntach Jana Szymury, a w 1904 r. została rozbudowana. Najbardziej dekoracyjnym elementem skromnej kaplicy jest neogotycki portal wejściowy. Niewielki budynek nie był wystarczający dla lokalnej wspólnoty, jednak budowę nowego kościoła par. pw. Niepokalanego Serca NMP zakończono dopiero w 1952 r., w kolejnych latach kontynuując prace przy wyposażeniu wnętrza i podwyższeniu wieży. W powojennych latach (1947-1949) trwała także budowa kościoła par. pw. Św. Jacka w Stanowicach, kontynuowana w ramach rozbudowy (1999-2011).

¹² Wystrój kościoła projektował artysta grafik, profesor Stanisław Kluska, współautor wystroju drugiego kościoła w Czerwionce-Leszczynach: pw. Św. Józefa Oblubieńca NMP (1990).

Czerwionka-Leszczyny, Leszczyny: kościół par. pw. Andrzeja Boboli oraz kaplica cmentarna

Kaplica w Książenicach

Za wyjątkiem kościoła pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, pozostałe kościoły są w dobrym stanie technicznym, zadbane jest także ich otoczenie.

Kaplica w Leszczynach, ul. Czereśniowa

Kaplica przydrożna w Stanowicach

W gminnej ewidencji zabytków znajduje się 12 kaplic kubaturowych, w tym 3 kaplice cmentarne. Do najstarszych należy kapliczka u zbiegu ulic Pojdy i Czereśniowej w Leszczynach. Wybudowana w 1 poł. XIX w. w stylu późnobarokowym, częściowo zmodernizowana podczas remontu. Wewnątrz znajduje się figura św. Jana Nepomucena, także pochodząca z XIX w. Z około połowy XIX w. pochodzą kapliczki przydrożne w Przegędzy (ul. Mikołowska) i w Stanowicach (ul. Zwycięstwa). W pobliżu drewnianego kościoła w Bełku, na domniemanym grodzisku stożkowatym, znajduje się kaplica grobowa rodziny Gemander i Lukas (skrzyżowanie ulicy Kościelnej z ulicą Wolności), wybudowana z kamiennych ciosów w 1860 r. Kolejnym obiektem kubaturowym o cechach zabytkowych jest otynkowana kaplica przy ul. Rybnickiej 6 w Szczekowicach. W 1882 r. powstała kaplica przy ul. Rybnickiej 6 w Szczekowicach, o prostej, pozbawionej detalu architektonicznej formie. Z początku XX w. pochodzą ceglana kaplica cmentarna w Bełku oraz kaplica w parku dworskim w Palowicach (1916-1920).

Ochroną objęto cmentarze rzymsko-katolickie, znajdujące się w Bełku (ul. Główna), Czerwionce (ul. Parkowa), Czuchowie (ul. Cmentarna), Dębieńsku (ul. Prosta), Leszczynach (ul. Pojdy), Książenicach (ul. Klimka) i Stanowicach (ul. Zwycięstwa). Cmentarze te w większości zachowały dawny układ, jednak w większości pozbawione są drzewostanu. Najcenniejszą zabytkową nekropolią jest stary cmentarz w Czerwionce (ul. Pojdy), wzmiankowany w XVII w., dawniej objęty dodatkową ochroną jako otoczenie zabytkowego kościoła drewnianego, przeniesionego do Palowic w 1981 r. Znajdują się na nim m.in. nagrobki członków rodziny Bartelt i powstańca śląskiego Ludwika Groborza. W 2006 r. odtworzono przyziemną część starego kościoła, umieszczono także tablice informacyjne. Cmentarz porośnięty jest lipami drobnolistnymi, nagrobki pokrywa bluszcz.

Krajobraz kulturowy uzupełniają krzyże przydrożne, kamienne, drewniane, lub rzadziej – metalowe, będące obiektem lokalnego kultu.

Do budynków użyteczności publicznej ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków zaliczyć można głównie obiekty mieszczące szkoły (5), przedszkola (2) oraz bibliotekę (Czerwionka, ul. 3 Maja 15) oraz Dom Spokojnej Starości (d. Zakład Lukasa w Bełku, ul. Główna 51). Szkoły w gminie to budynki budowane z cegły, za wyjątkiem szkoły w Leszczynach – nietynkowane. Mniejsze rozmiary mają szkoły w Palowicach (jedno, w części rozbudowanej w latach 30. XX w.- dwukondygnacyjna), w Leszczynach i w Czerwionce przy ul. 3 Maja 42 (dwukondygnacyjna, z wyższym ryzalitem w środkowej osi). Okazalsze budynki znajdują się w Czuchowie (trójkondygnacyjna, z trzyosiowymi bocznymi ryzalitami) oraz w Czerwionce przy ul. Furgoła (także o trzech kondygnacjach, z wydatnymi ryzalitami w tylnej elewacji). Wszystkie budynki posiadają co najwyżej skromną dekorację elewacji np. w postaci gzymsów nadokiennych, tynkowanych płytyn pomiędzy oknami.

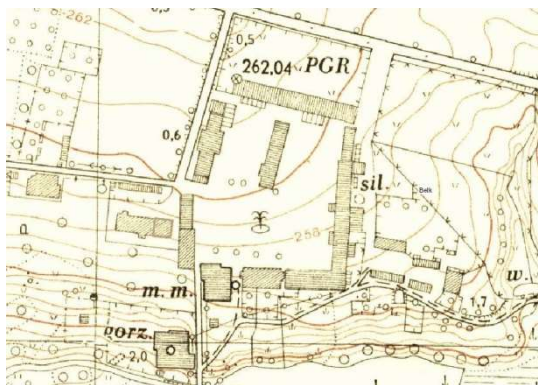

Palowice, ul. Szkolna 4, dawna szkoła

Czuchów, ul. Gliwicka 2, szkoła

Budynkami ważnymi dla codziennego życia mieszkańców były sklepy, zazwyczaj połączone z częścią mieszkalną, oraz karczmy i restauracje z przyległymi salami. Przykłady takich obiektów znajdują się w Stanowicach (ul. Szkolna 1), Dębieńsku (ul. Bełkowska 1, ul. Zabrzeńska 99).

Folwark w Bełku na mapie archiwalnej

Bełk, ul. Majątkowa, zabudowania folwarczne

Największy zespół zabudowy folwarcznej znajduje się w Bełku, przy ul. Majątkowej. Zachowane zabudowania otaczają podwórze o kształcie zbliżonym do prostokąta, poza nimi zlokalizowane są wielorodzinne budynki mieszkalne. Folwark w Dębieńsku zachował się szczątkowo, w postaci dwóch budynków mieszkalnych.

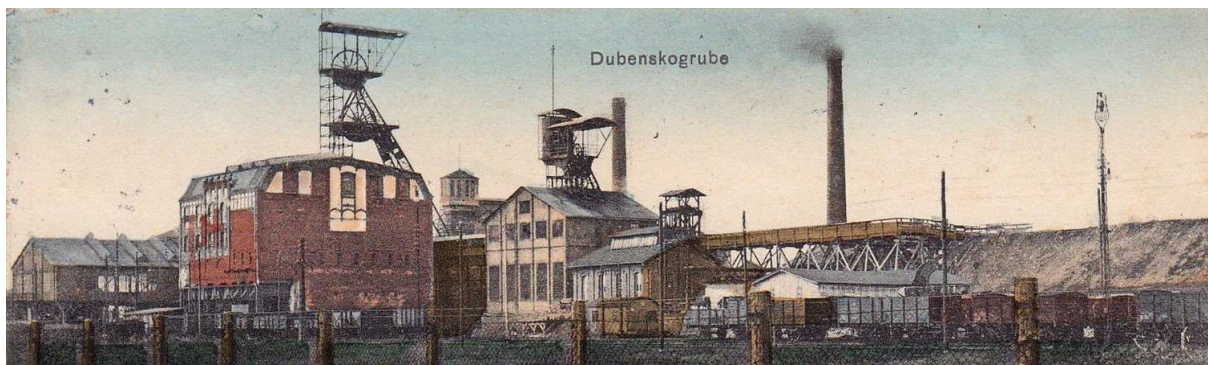

Dworzec kolejowy w Leszczynach

Po wyburzeniu dworca kolejowego w Czerwionce w ewidencji pozostały tylko skromny, częściowo zmodernizowany budynek w Szczekowicach oraz dworzec w Leszczynach, wybudowany na pocz. XX w., obecnie nieużytkowany i w złym stanie technicznym. Wymaga on szczególnej ochrony jako najcenniejszy obecnie obiekt związany z kolejnictwem na terenie gminy.

Budynki mieszkalne na terenie gminy zlokalizowane są na terenach historycznych układów wiejskich lub na terenie miasta, przeważnie skupione wzdłuż głównych ulic. Są to budynki z k. XIX i 1 poł. XX w., w większości murowane z nietynkowanej cegły. Jednym z najciekawszych obiektów jest znajdująca się w centrum Palowic okazała willa, obecnie nieużytkowana.

Przykładami architektury przemysłowej są budynki w zespole KWK Dębieńsko: budynek cechowni, kuźnia (warsztaty nr 1), stacja uzdatniania wody, budynek rozdzielni elektrycznej i kotłownia. W Czuchowie znajduje się Szyb V zachodni, także należący do KWK Dębieńsko.

6.6. Dziedzictwo niematerialne

Niematerialne Dziedzictwo Kulturowe to praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedza i umiejętności uznawane przez grupy, a w niektórych przypadkach jednostki, za część własnego dziedzictwa kulturowego. Niematerialne dziedzictwo kulturowe zapewnia poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności. Jego ochrona oznacza działania mające na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie i przekazywanie, w szczególności poprzez edukację, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa.

Najważniejszą rolę NDK jest budowanie tożsamości oraz wzmacnianie międzypokoleniowych więzi społecznych. Dziedzicami, w których może się ono przejawiać są tradycje i przekazy ustne, sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne, praktyki społeczno-kulturowe, wiedza i umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym (np. browarnictwem, młynarstwem).

Krajowa Lista Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego jest spisem przejawów żywego dziedzictwa niematerialnego z terenu Polski i liczy obecnie ponad 30 pozycji.¹³ Lista ma charakter informacyjny i zawiera opis zamieszczonych na niej zjawisk, ich rys historyczny, informacje o miejscu występowania, i znaczeniu dla praktykujących je społeczności. Proces naboru wniosków jest ciągły, a wzór wniosku wraz z instrukcją jego wypełnienia znajdują się na stronie poświęconej dziedzictwu niematerialnemu: www.niematerialne.nid.pl.

Decyzja o tym, który element dziedzictwa należy szczególnie wyeksponować i objąć ochroną (np. poprzez promowanie, wzmacnianie tego elementu), powinna należeć do lokalnej społeczności depozytariuszy. Zgłaszany element dziedzictwa powinien być zgodny z definicją UNESCO, trwać nieprzerwanie i być przekazywany z pokolenia na pokolenie, a także posiadać opracowany plan ochrony.

21 kwietnia 2018 r. w Zabrze odbyło się uroczyste spotkanie depozytariuszy połączone z podpisaniem listu intencyjnego ws. wniosku o wpis na Krajową Listę

¹³ http://niematerialne.nid.pl/Dziedzictwo_niematerialne/Krajowa_inwentaryzacja/Krajowa_lista_NDK/

Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego zjawiska charakterystycznego dla przemysłowego obszaru Śląska – Barbórki, czyli Dnia Górnika. W wyniku poczynionych starań **Barbórka górników węgla kamiennego na Śląsku** została wpisana na Krajową Listę.

Fragmenty ekspozycji Izby Tradycji Kopalni Węgla Kamiennego „Dębieńsko”

Świętowanie Barbórki jest jednym z przejawów kultu św. Barbary, patronki górnictwa. Stałymi komponentami obchodów są koncerty i przemarsz orkiestry (pobudki górnicze), modlitwy i składanie kwiatów przed ołtarzami św. Barbary, przejście do kościoła a następnie – msze i nabożeństwa, ceremonie honorowania jubileuszy zawodowych i akademie zakładowe, a także zabawy (karczmy piwne i biesiady) i kameralne uroczystości rodzinne. Wpis na Listę to pierwszy etap zaplanowanych działań, które kontynuowane będą poprzez wdrażanie planu ochrony Barbórki. Przewiduje się gromadzenie dokumentacji obchodów, prowadzenie badań i publikowanie ich wyników, utworzenie informacyjnej strony internetowej, oraz prowadzenie innych działań wspierających zachowanie poszczególnych elementów tradycyjnych obchodów święta¹⁴.

Częścią dziedzictwa, wartą upamiętnienia np. w nazewnictwie miejscowych ulic, jest pamięć o sławnych lub ważnych dla lokalnej historii ludziach wywodzących się z miejscowości na terenie gminy – wśród nich wymienić można chociażby urodzonych w Czuchowie malarza Emila Bartoschka (1899-1969), ks. Ludwika Skowronka (1859-1934) czy działaczkę konspiracyjną Lidie Biele (ur. 1930).

W Gminie Czerwionka-Leszczyny na uwagę zasługuje działalność dwóch Izb Tradycji, których funkcjonowanie jest zasługą miejscowej społeczności. Obie Izby powstały i rozwijają się w wyniku oddolnych inicjatyw społecznych, obie też nierozzerwalnie związane są z historią miejsc, w których się znajdują, co dodatkowo podkreśla ich autentyczność.

¹⁴ Wniosek o wpis elementu niematerialnego na Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego: Barbórka, oprac. B. Piecha-van Schagen, 2018.

Budynek Centrum Informacji Turystycznej przy ul. Mickiewicza 10

Budynek Cechowni KWK „Dębieńsko” przy ul. 3 Maja

- **Izba Tradycji przy Centrum Informacji Turystycznej w Czerwionce-Leszczynach**

W 2015 r. w ramach I etapu kompleksowych prac rewitalizacyjnych terenu zabytkowego osiedla patronackiego kopalni „Dębieńsko” – Familoków w Czerwionce powstała nawiązująca do dziedzictwa historycznego i kulturowego Izba Tradycji przy nowopowstałym Centrum Informacji Turystycznej przy ul. Mickiewicza 10.

Wnętrze Izby stanowi idealnie odwzorowane tradycyjne śląskie mieszkanie robotnicze. Zostało ono umeblowane i wyposażone w sprzęty gospodarstwa domowego odpowiadające czasom świetności kopalni „Dębieńsko”, kiedy jeszcze nikt nie myślał, że Familoki stanowią atrakcję turystyczną i stały punkt Szlaku Zabytków Techniki Woj. Śląskiego. Zbiory Izby są systematycznie uzupełniane, głównie o pamiątki rodzinne przekazywane przez mieszkańców regionu. Izba Tradycji jest miejscem żywym przez cały rok – odbywają się tutaj różnego rodzaju warsztaty plastyczne, rękodzielnicze, spotkania z artystami. Więcej informacji na stronie zabytkowego osiedla kopalni „Dębieńsko”: www.familoki.com.pl.

Warsztaty ceramiczne z piecem kaflowym w tle (zdjęcia promocyjne ze stron www.)

Wizyta Koła Gospodyń Wiejskich z Dębieńska

- **Izba Tradycji KWK „Dębieńsko”**

Zbiory Izby Tradycji poświęcone są powstałej pod koniec XIX w. Kopalni Węgla Kamiennego „Dębieńsko”. Można tutaj odnaleźć wiele pamiątek związanych z działalnością zamkniętej w 2000 r. kopalni. Merytoryczną opiekę nad Izbą sprawuje Koło Terenowe Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Górnictwa (SITG).

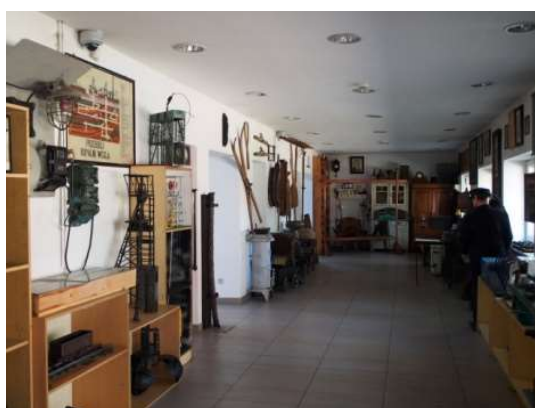
Obok gromadzenia materialnych pamiątek po Kopalni „Dębieńsko” oraz związanych z rozwojem górnictwa w Czerwionce i okolicznych miejscowościach, SITG zajmuje się również promocją i pielęgnowaniem ponad 200-letniej historii tradycji górniczych związanych z kopalnią „Dębieńsko”. Corocznie organizowana jest tradycyjna górnicza Karczma Piwna z pełnym ceremoniałem „Skoku przez skórę” oraz obchody górniczego święta „Barbórki”.

Przy osiedlu robotniczym, w byłym budynku cechowni KWK „Dębieńsko” przy ul. 3 Maja, znajduje się cały kompleks Izby Tradycji, na który składa się:

- sala główna, w której znajdują się najcenniejsze pamiątki, m.in. wszystkie sztandary kopalni od początku jej istnienia,
- sala techniki górniczej,
- izba regionalna, gdzie zgromadzono przedmioty życia codziennego mieszkańców miasta i regionu,
- sala telewizyjno-projekcyjna, gdzie można oglądać filmy nakręcone na taśmach celuloidowych, których Izba posiada liczny zbiór,
- odtworzone wyrobisko górnicze wraz z całym wyposażeniem.

Ponadto w Izbie znajdują eksponaty z działającej od XIX w. w Czerwionce cegielni, w której wyprodukowano cegły wykorzystane do budowy osiedla.

Izba Tradycji z roku na rok cieszy się coraz większym zainteresowaniem entuzjastów turystyki przemysłowej a także samych mieszkańców Czerwionki-Leszczyny, w szczególności uczniów szkół podstawowych i średniej.

Fragment ekspozycji

Kamienie graniczne

7. Analiza szans i zagrożeń dla środowiska kulturowego gminy i miasta Czerwionka-Leszczyny

MOCNE STRONY ŚRODOWISKA KULTUROWEGO

- zabytkowe osiedle patronackie Kopalni Dębieńsko (Familoki) w Czerwionce-Leszczynach na Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego
- zabytki i obiekty przemysłowe o znaczeniu historycznym i kulturalnym, głównie związane z górnictwem
- drewniana architektura sakralna – kościoły w Bełku i Palowicach na Szlaku Architektury Drewnianej Województwa Śląskiego
- zespoły pałacowo(dworsko)-parkowe, wzbogacające krajobraz kulturowy gminy
- wysoki stopień pokrycia terenu gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego
- wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe
- cenne kompleksy leśne należące do Parku Krajobrazowego Cysterskie Kompozycje Rud Wielkich
- tereny zielone wykorzystywane na potrzeby ścieżek edukacyjno-przyrodniczych
- atrakcyjne położenie turystyczne
- podtrzymywanie kultury lokalnej i tradycji
- aktywność lokalnych stowarzyszeń i mieszkańców, angażowanie w wydarzenia lokalne
- promocja zabytkowego osiedla patronackiego w Czerwionce, również poprzez stronę internetową www.familoki.com.pl
- Centrum Informacji Turystycznej w Czerwionce-Leszczynach
- działalność Izby Tradycji: KWK Dębieńsko i przy CIT
- obszerne opracowania dotyczące zabytków i historii gminy dostępne na stronach internetowych Urzędu Gminy i Miasta oraz projektu „Strażnicy Pamięci”

SŁABE STRONY ŚRODOWISKA KULTUROWEGO

- pogarszający się stan zachowania obiektów przemysłowych oraz infrastruktury kolejowej
- bezpowrotnie tracone dziedzictwo industrialne (m.in. Szyb Jan I i II)
- brak wystarczających środków finansowych potrzebnych do prowadzenia prac konserwatorskich przy zabytkach
- niewykorzystany potencjał agroturystyczny terenów wiejskich gminy
- tereny wymagające rewitalizacji
- zaniedbane przestrzenie wymagające nowego zagospodarowania
- niska jakość powietrza

- niski poziom gospodarczego wykorzystania potencjału przyrodniczego gminy
- odpływ mieszkańców do innych ośrodków miejskich w regionie i w Europie
- duży stopień przekształcenia układów przestrzennych na terenach wiejskich
- przecięcie miejscowości (Przegędza, Stanowice, Bełk) drogą wojewódzką o bardzo dużym natężeniu ruchu

SZANSE DLA OCHRONY ZABYTKÓW

- wykorzystanie dostępnych funduszy unijnych oraz krajowych wspierających ochronę zabytków oraz rewitalizację
- możliwość wykorzystania potencjału środowiskowego w rozwoju agroturystyki
- wprowadzenie możliwości udzielania dotacji przez lokalny samorząd do remontów i prac konserwatorskich również w obiektach ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków
- wprowadzenie tzw. uchwały reklamowej, normującej zasady umieszczania nośników reklamowych w przestrzeni publicznej
- rewitalizacja terenów przemysłowych
- współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Katowicach
- rozwój współpracy między gminami sąsiednimi i podmiotami gospodarczymi, szczególnie w zakresie turystyki oraz ochrony Parku Krajobrazowego
- prowadzenie działalności edukacyjnej i popularyzatorskiej w zakresie dziedzictwa kulturowego wśród mieszkańców gminy
- rosnące zainteresowanie usługami agroturystycznymi i oferowanymi produktami turystycznymi
- promocja terenów atrakcyjnych turystycznie

ZAGROŻENIA DLA OCHRONY ZABYTKÓW

- brak bieżącej konserwacji obiektów zabytkowych
- niewłaściwie prowadzone inwestycje, nadmierna modernizacja zabytków
- emigracja młodych, wykształconych osób z terenu gminy
- zmniejszenie środków finansowych dla samorządów
- postępująca modernizacja wsi
- wysokie koszty działań rewitalizacyjnych
- zbyt duże obciążenia gminy obowiązkami i zadaniami bez środków finansowych
- tendencja do rozproszenia zabudowy jednorodzinnej bez zachowania zasad ładu przestrzennego

Największym atutem Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny są obszary leżące na terenie Parku Krajobrazowego Cysterskie Kompozycje Rud Wielkich oraz Familoki w Czerwionce – zachowany w dobrym stanie układ przestrzenny zabytkowego osiedla robotniczego Kopalni Dębieńsko. Leżące na Szlaku Zabytków Techniki osiedle staje się rozpoznawalnym w regionie produktem turystycznym, przy jednoczesnym zachowaniu wysokich walorów autentyczności miejsca.

Do obszarów problemowych, wymagających podjęcia zdecydowanych działań rewaloryzacyjnych i rewitalizacyjnych należy w coraz większym stopniu zurbanizowana przestrzeń założeń wiejskich, tracących historyczny charakter oraz odchodzące dziedzictwo przemysłowe. Zamykanie dworców, szybów kopalń, koksowni czy cegielni w prosty sposób prowadzi do nieodwracalnej degradacji substancji zabytkowej. Zabytki techniki dawniej, stanowiące o sile regionu, dziś mogą pełnić nowe funkcje np. kulturalne lub gastronomiczne i stać się atrakcjami turystycznymi.

8. Założenia programowe dokumentu

8.1. Priorytety i główne kierunki działań *Programu Opieki nad Zabytkami*

Priorytety ochrony dziedzictwa kulturowego zawarte w *Programie Opieki nad Zabytkami Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny na lata 2019-2022* zostały wyznaczone przede wszystkim na podstawie diagnozy stanu zachowania zasobów zabytkowych gminy, analizy SWOT dla środowiska kulturowego oraz zapisów dokumentów strategicznych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

Do sformułowanych w długoletnim horyzoncie czasowym priorytetów i kierunków działań, zostały przypisane zadania przewidziane do realizacji w perspektywie najbliższych kilku lat.

Termin i zakres realizacji przedstawionych poniżej zadań uzależniony jest od czynników zewnętrznych (ogólnokrajowych i regionalnych) oraz wewnętrznych (działań samorządu lokalnego, wykorzystania potencjalnych źródeł finansowania).

PRIORYTET 1 ZARZĄDZANIE DZIEDZICTWEM KULTUROWYM NA TERENIE GMINY I MIASTA
KIERUNKI DZIAŁAŃ : Działania organizacyjne i prawne związane z ochroną lokalnych zabytków Poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych
PRIORYTET 2 OCHRONA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO ORAZ REWITALIZACJA TERENÓW MIEJSKICH
KIERUNKI DZIAŁAŃ : Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego terenów wiejskich z ochroną przyrody Rewitalizacja miasta Czerwionka-Leszczyny Adaptacja obiektów przemysłowych
PRIORYTET 3 PROMOCJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I PIELĘGNOWANIE TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ
KIERUNKI DZIAŁAŃ : Edukacja dotycząca lokalnego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego Promocja dziedzictwa przemysłowego Popularyzacja tradycji i obrzędów śląskich Zwiększanie atrakcyjności turystycznej gminy przez promocję zabytków

8.2. Propozycje zadań Programu

PRIORYTET 1 – ZARZĄDZANIE DZIEDZICTWEM KULTUROWYM NA TERENIE GMINY I MIASTA		
<u>Zadania</u>	Podmiot realizujący zadanie	Potencjalne źródła finansowania
realizowanie zadań własnych samorządu gminnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	Gmina i Miasto Cz-L	budżet Gminy Cz-L, środki krajowe i unijne
monitoring realizacji <i>Programu</i> , sporządzanie w cyklu dwuletnim sprawozdań z realizacji <i>Programu</i>	Burmistrz Gminy i Miasto Cz-L, Urząd Gminy i Miasta	budżet Gminy Cz-L
okresowa aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków	Gmina i Miasto Cz-L	budżet Gminy Cz-L
coroczne rezerwowanie i (w miarę możliwości) zwiększanie w budżecie Gminy środków finansowych przeznaczanych na dotacje prac konserwatorskich i remontów oraz na promocję dziedzictwa kulturowego regionu	Rada Miejska w Cz-L	budżet Gminy Cz-L
kontynuacja udzielania dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków (ewentualne rozszerzenie możliwości finansowania o zabytki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków)	Rada Miejska w Cz-L	budżet Gminy Cz-L
informowanie organów uprawnionych do udzielania dotacji (tj. Starostwa Powiatowego, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego) o udzielonych dotacjach na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane w celu uniknięcia sytuacji przekroczenia 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót	Urząd Gminy i Miasta w Cz-L	–

utrzymywanie w dobrym stanie obiektów zabytkowych należących do Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny, prowadzenie przy nich remontów i bieżących prac konserwatorskich	Gmina i Miasto Cz-L	budżet Gminy Cz-L, środki UE, MKiDN, WFOSiGW
szukanie i pozyskiwanie środków finansowych na prace remontowe i konserwatorskie przy zabytkach należących do Gminy, przygotowanie projektów rewitalizacji obszarów i obiektów zabytkowych w celu pozyskania środków z UE	Gmina i Miasto Cz-L	środki UE, MKiDN, WFOSiGW
podnoszenie rangi obiektów i zespołów zabytkowych poprzez wpis do rejestru zabytków	właściciele obiektów zabytkowych, WUOZ	właściciele obiektów zabytkowych, ŚWKZ
promowanie i nagradzanie „dobrych praktyk” konserwatorskich przy obiektach zabytkowych (np. w postaci nagrody lub certyfikatu Burmistrza Gminy i Miasta)	Gmina i Miasto Cz-L	budżet Gminy Cz-L
wypracowanie modelu współpracy z właścicielami zabytków, pomoc przy pozyskiwaniu środków zewnętrznych (w tym z UE), bieżące informowanie o możliwościach wsparcia prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych	Gmina i Miasto Cz-L, właściciele obiektów zabytkowych	budżet Gminy Cz-L
ściśła współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Katowicach, m.in. przy okresowych aktualizacjach Gminnej Ewidencji Zabytków	Gmina i Miasto Cz-L, WUOZ	budżet Gminy Cz-L, budżet ŚWKZ
współpraca z Urzędem Marszałkowskim Województwa Śląskiego w ramach promocji Szlaku Zabytków Techniki na terenie miasta Czerwionka-Leszczyny (Familoki)	Gmina i Miasto Cz-L, UMWŚ	budżet Gmina Cz-L, UMWŚ
szkolenia pracowników Urzędu Gminy i Miasta w zakresie ochrony zabytków oraz pozyskiwania środków finansowych, sporządzania wniosków na remonty i prace konserwatorskie przy zabytkach oraz ich i promocję	Gmina i Miasto Cz-L	budżet Gminy Cz-L, środki unijne
.....

PRIORYTET 2 – OCHRONA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO ORAZ REWITALIZACJA TERENÓW MIEJSKICH

Zadania	Podmiot realizujący zadanie	Potencjalne źródła finansowania
ściśła współpraca z Regionalnym Konserwatorem Przyrody w Katowicach oraz Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego	Gmina i Miasto Cz-L, RDOŚ, ZPKWŚ	budżet Gminy Cz-L, budżet RDOŚ i ZPKWŚ
ściśła współpraca z samorządami lokalnymi w zakresie ochrony Parku Krajobrazowego Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich, w szczególności z sąsiednimi gminami Orzesze i Pilchowice oraz miastami Rybnik, Żory i Knurów	Gmina i Miasto Cz-L, gminy leżące na terenie Parku Krajobrazowego	budżety JST, budżet ZPKWŚ
realizacja i egzekwowanie zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, ochrony układów ruralistycznych, ochrony ekspozycji krajobrazu oraz zachowania ładu przestrzennego na obszarze gminy	Gmina i Miasto Cz-L, ŚWKZ	budżet Gminy Cz-L
dbałość o zachowanie linii zabudowy, niezależnie od ochrony pojedynczych, najcenniejszych budynków, dążenie do utrzymania układu przestrzennego wsi (skali zabudowy, układu budynków), wyeksponowanie istotniejszych budynków użyteczności publicznej (szkoły, remizy, gospody, itp.) i charakterystycznych dla miejscowości	właściciele obiektów zabytkowych, Gmina i Miasto Cz-L	
systematyczna poprawa stanu zachowania zasobu zabytkowego Gminy i Miasta wpisanego do rejestru zabytków: - prowadzenie remontów, prac konserwatorskich i restauratorskich - bieżące prace konserwatorskie - eksponowanie obiektów w przestrzeni miasta (np. iluminacja)	Gmina i Miasto Cz-L, właściciele i administratorzy obiektów zabytkowych	budżet Gminy Cz-L, środki prywatne, środki unijne, ministerialne, WFOŚiGW
zachowanie najcenniejszych kompozycji i dekoracji fasad, zachowanie detalu architektonicznego przy remontach elewacji budynków, wtórne wykorzystanie detalu	właściciele obiektów zabytkowych	

monitoring potencjalnych zewnętrznych źródeł finansowania działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i rewitalizacją	Urząd Gminy i Miasta Cz-L	budżet Gminy Cz-L, środki MKiDN i UE
uwzględnianie dziedzictwa kulturowego śląskiej wsi jako potencjału rozwojowego gminy	Gmina i Miasto Cz-L	budżet Gminy Cz-L
rozwój gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach budownictwa wiejskiego, oparty na promocji tradycji i dziedzictwa kulturowego	Gmina i Miasto Cz-L, JST, ŚOT	budżet Gminy Cz-L, środki UE (PROW, PWT)
kompleksowa i rozłożona na kilka etapów rewitalizacja przestrzeni wiejskich, w szczególności historycznych centrów wsi	Gmina i Miasto Cz-L	budżet Gminy Cz-L, środki krajowe i unijne
udział sołectw w konkursie „Piękna Wieś Śląska”	sołectwa, Gmina i Miasto Cz-L	budżety sołectw oraz Gminy
wykorzystanie naturalnych zasobów gminy do promocji dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego gminy	Gmina i Miasto Cz-L	budżet Gminy Cz-L, środki unijne
bieżąca pielęgnacja parków, terenów zielonych, zieleni przydomowej, m.in. poprzez wycinkę samosiejek	właściciele obiektów zabytkowych	NFOŚ, WFOŚiGW
realizacja projektów kluczowych ujętych w „Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny do 2022 r.”, w szczególności zadań z zakresu ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego: <ul style="list-style-type: none"> rewitalizacja społeczna i infrastrukturalna poprzez remont zabytkowego zameczku i jego otoczenia w Czerwionce-Leszczynach akcje promujące dziedzictwo kulturowe dzielnic wśród ich mieszkańców konkursy dla mieszkańców na działania utrwalające dziedzictwo kulturowe obszaru w społeczności lokalnej (w tym publikacje, warsztaty, wydarzenia) „Swoje znamy, swoje chronimy” – projekty edukujące mieszkańców w zakresie wartości przestrzeni, dziedzictwa kulturowego obszaru, możliwości samodzielnego dbania o otoczenie 	Gmina i Miasto Cz-L, wnioskodawcy projektów	środki EFRR (RPO WSL, PWT), budżet Gminy

wykonanie i umieszczenie przy zabytkach i cennych obiektach przyrodniczych ujednoliconych tablic informacyjnych, zawierających informacje o ich historii i wartościach	Gmina i Miasto Cz-L	budżet Gminy Cz-L, RPO WO
zachowanie najcenniejszych, charakterystycznych dla gminy, obiektów przemysłowych	Gmina i Miasto Cz-L, właściciele obiektów	budżet Gmin, właściciele obiektów
adaptacja do nowych funkcji obiektów przemysłowych	Gmina i Miasto Cz-L, właściciele obiektów	budżet Gminy Cz-L, właściciele obiektów, środki UE i prywatne
ochrona dziedzictwa archeologicznego: - ujęcie w m.p.z.p. stanowisk archeologicznych z WEŻ - wpis poszczególnych stanowisk (np. gródka w Bełku) do rejestru zabytków - prowadzenie nadzorów archeologicznych przy pracach ziemnych	Gmina i Miasto Cz-L, właściciele obiektów zabytkowych	budżet Gminy Cz-L, właściciele obiektów, środki MKiDN i prywatne
współpraca z instytucjami kulturalnymi, oświatowymi i organizacjami pozarządowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami oraz krajobrazu kulturowego	Gmina i Miasto Cz-L, JST, instytucje kultury	budżety JST, środki prywatne

PRIORYTET 3 – PROMOCJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I PIELEGNOWANIE TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ

<u>Zadania</u>	Podmiot realizujący zadanie	Potencjalne źródła finansowania
wykorzystanie walorów zabytkowych i przyrodniczych, bogatej tradycji śląskiej jako czynnika wpływającego na rozwój i promocję gminy oraz regionu	Gmina i Miasto Cz-L, właściciele obiektów, NGO	budżet Gminy Cz-L
podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność gminy oraz zabytków dla potrzeb edukacyjnych i turystycznych	Gmina i Miasto Cz-L, właściciele obiektów, JST, NGO, instytucje oświatowe i kulturalne	budżet Gminy Cz-L
kontynuacja promocji Familoków - produktu turystycznego Gminy	Gmina i Miasto Cz-L, CIT, UMWŚ, ŚOT	budżet Gminy Cz-L, UMWŚ, ŚOT
dalszy rozwój Izby Tradycji przy Centrum Informacji Turystycznej	Gmina i Miasto Cz-L, NGO, społeczni opiekunowie zabytków	budżet Gminy, środki krajowe i unijne (PROW)
promowanie i wspieranie, również finansowe działalności statutowych stowarzyszeń i fundacji działających na rzecz opieki nad zabytkami oraz rozwoju kultury	Gmina i Miasto Cz-L, instytucje kultury	budżet Gminy Cz-L
wspieranie badań i dokumentacji dziedzictwa kulturowego gminy oraz regionu, w tym dziedzictwa niematerialnego	Gmina i Miasto Cz-L	budżet Gminy Cz-L

organizowanie i wspieranie organizacji konkursów, wystaw, imprez, rajdów i festynów kulturowych związanych z dziedzictwem kulturowym, w tym z dziedzictwem przemysłowym	Gmina i Miasto Cz-L, CIT, instytucje kultury, NGO	budżet Gminy Cz-L, środki zewnętrzne
działania promocyjne, edukacyjne, kulturalne i wydawnicze zwiększające zaangażowanie w tematykę zabytkową i przyrodniczą wśród mieszkańców i gości gminy	Gmina i Miasto Cz-L, społeczność lokalna, instytucje kultury	budżet Gminy, środki krajowe i unijne
promocja regionalnej turystyki prowadzonej na bazie zabytków i przyrody – zachęcanie mieszkańców do prowadzenia działalności agroturystycznej	Gmina i Miasto Cz-L	budżet Gminy, środki unijne (PROW, PWT)
organizacja wydarzeń kulturalnych zwiększających wrażliwość na historię i tradycję regionu:	Gmina i Miasto Cz-L	budżet Gminy, RPO WSL
opracowanie i wydawanie publikacji: pocztówek, kalendarzy, map, albumów i przewodników po głównych zabytkach, atrakcjach turystycznych oraz związanych z lokalnymi tradycjami i legendami	Gmina i Miasto Cz-L	budżet Gminy
pielęgnowanie pamięci o sławnych mieszkańcach gminy, m.in.	Gmina i Miasto Cz-L	
udział Gminy a także lokalnych społeczności w Industriadzie oraz Europejskich Dniach Dziedzictwa (wrzesień - szczegółowe materiały i informacje dostępne na stronie: www.edd.nid.pl)	NGO, instytucje kultury, Gmina i Miasto Cz-L	budżety JST
aktywna współpraca z regionalnymi mediami w celu promocji zabytków i upowszechnienia działań związanych z opieką nad zabytkami	regionalne media, Gmina i Miasto Cz-L	budżet Gminy
edukacja mieszkańców, począwszy od poziomu przedszkolnego i szkoły podstawowej, nauka historii na przykładzie zachowanych zabytków – promowanie działań związanych z ochroną zabytków w szkołach, włączanie zagadnień ochrony dziedzictwa kulturowego do programów nauczania	przedszkola i szkoły, Gmina i Miasto Cz-L, instytucje kultury, NGO	budżet Gminy

tworzenie i promowanie szlaków turystycznych, ścieżek rowerowych przebiegających w pobliżu obiektów zabytkowych	Gmina i Miasto Cz-L, gminy partnerskie	PWT, budżet Gminy
wspieranie inicjatyw kulturalnych, promocja regionalnego folkloru jako atrakcji turystycznej	Gmina i Miasto Cz-L	budżet Gminy
organizacja wspólnych spotkań i warsztatów między społecznościami regionów partnerskich	Gmina i Miasto Cz-L, gminy i miasta partnerskie	budżet Gminy, środki unijne (PWT)

- JST** – jednostki samorządu terytorialnego
- WUOZ** – Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków
- ŚWKZ** – Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków
- ŚOT** – Śląska Organizacja Turystyczna
- NFOS** – Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska
- WFOSiGW** – Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- RDOŚ** – Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Katowicach
- ZPKWŚ** – Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego
- RPO WSL** – Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego
- NID** – Narodowy Instytut Dziedzictwa
- PWT** – Program Współpracy Transgranicznej
- PROW** – Program Rozwoju Obszaru Wiejskich
- NGO** – organizacje pozarządowe

9. Narzędzia służące realizacji Programu

Podmiotem odpowiedzialnym za realizację *Programu* jest Burmistrz Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny. Do osiągnięcia celu i efektywnego wykonywania zadań w nim określonych służą pomocą następujące instrumenty:

- instrumenty prawne – wynikające z przepisów prawnych (ustaw i przepisów wykonawczych), uchwał Rady Miejskiej, np. dotyczących zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, tworzenia parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych np. wojewódzkiego konserwatora zabytków czy uchwalenie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie przy zabytkach;
- instrumenty finansowe – dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe lub ulgi podatkowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, korzystanie z funduszy europejskich (z uwagi na trwającą perspektywę finansowania na lata 2014-2020 konieczne jest bieżące śledzenie możliwości pozyskiwania środków na zachowanie dziedzictwa kulturowego);
- instrumenty kontrolne – aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków, monitoring stanu zachowania dziedzictwa kulturowego oraz monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego, sporządzanie co dwa lata **sprawozdania** z realizacji *Programu* oraz aktualizacja *Programu* związana z ustawowym 4-letnim okresem obowiązywania, dostosowania go do zmieniających się zapisów prawnych oraz możliwości finansowania. Podmiotem koordynującym powyższe działania powinien być powołany przez Burmistrza zespół ds. monitoringu realizacji *Programu*, utworzony przy Urzędzie Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny.
- instrumenty koordynacji – realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- instrumenty społeczne – działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami pozarządowymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami, kulturą, turystyką, współpraca ze społecznymi opiekunami zabytków (powoływanie nowych).

W celu efektywnego monitoringu ustalono wskaźniki do przedstawienia rezultatów wdrożenia *Programu Opieki nad Zabytkami Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny na lata 2018-2021*. Jako wartości bazowe zostały przyjęte średnie arytmetyczne (zaokrąglane w górę) poszczególnych wartości z czterech ostatnich lat, tj. z lat 2015-2018, natomiast wartości docelowe zostaną określone na koniec okresu obowiązywania *Programu*, czyli w roku 2022.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Źródło danych
1.	Liczba remontów i prac konserwatorskich przy zabytkach dofinansowanych z budżetu Gminy i Miasta	szt.	1 (2)	3	Urząd Gminy i Miasta
2.	Łączna kwota dotacji do remontów i prac konserwatorskich przy zabytkach dofinansowanych z budżetu Gminy i Miasta	PLN	40 000	75 000	Urząd Gminy i Miasta
3.	Procent budżetu przeznaczony na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (rozd. 921)	PLN	3,1 %	3,4 %	Urząd Gminy i Miasta
4.	Procent budżetu przeznaczony na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami (rozd. 92120)	PLN	0,05 %	0,06 %	Urząd Gminy i Miasta

10. Źródła finansowania Programu

Istotnym elementem *Programu* i realną pomocą dla właścicieli i zarządców zabytków jest poniższy wykaz potencjalnych źródeł finansowania zadań z zakresu ochrony zabytków (rewitalizacji, konserwacji, restauracji, prac budowlanych, opracowywaniem dokumentacji). Do 2017 r. środki z większości źródeł przeznaczone były wyłącznie do obiektów wpisanych do rejestru zabytków, jednak nowelizacja *Ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece* wprowadziła możliwość dla jednostek samorządu terytorialnego dofinansowywania remontów również przy zabytkach ujętych w Gminnych Ewidencjach Zabytków.

Dotacje i granty z większości źródeł adresowane są do właścicieli zabytków – a więc kościołów i związków wyznaniowych, samorządów, organizacji pozarządowych, wspólnot mieszkaniowych lub osób prywatnych. Środki przeznaczone na ochronę zabytków pochodzić mogą z budżetów j.s.t., budżetu państwa, funduszy europejskich lub prywatnych. Dotacje samorządowe i ministerialne przeznaczone mogą być na prace wymienione w art. 77 *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, na szczegółowych zasadach ustalonych przez podmioty dotujące.

• Gmina i Miasto Czerwionka-Leszczyny

Corocznie w gminnym budżecie rezerwowane są środki na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków. Zasady udzielania dotacji zostały określone w Uchwale nr XLV/601/14 Rady Miejskiej W Czerwionce-Leszczynach z 23 czerwca 2014 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. z dn. 7.07.2014 r. poz. 3620).

Dotacje mogą być udzielane na prace lub roboty, które zostaną przeprowadzone w roku, w którym dotacja ma być udzielona lub rozpoczęto je w roku złożenia wniosku i będą kontynuowane w roku, w którym dotacja ma być udzielona. Rada Miejska w latach 2015-2018 udzieliła wsparcia finansowego na łączną kwotę ok. **160 tys. zł** dla następujących zadań przy zabytkach:

Rok	Beneficjent	Nazwa zadania	Dotacja
2015	Parafia Rzymskokatolicka pw. Trójcy Przenajświętszej w Palowicach	Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej dla zabytkowego kościoła pw. Trójcy Przenajświętszej w Palowicach	14 760,00
	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Jana Sarkandra w Bełku zł	Prace konserwatorskie przy drewnianym kościele pw. św. Marii Magdaleny w Bełku	23 381,54

Rok	Beneficjent	Nazwa zadania	Dotacja
2016	Parafia Rzymskokatolicka pw. Trójcy Przenajświętszej w Palowicach	Prace przy odnowieniu pokrycia dachowego zakrystii zabytkowego kościoła pw. Trójcy Przenajświętszej w Palowicach	20 220,47
	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Jana Sarkandra w Bełku	Prace konserwatorskie przy drewnianym kościele pw. św. Marii Magdaleny w Bełku	20 500,59
2017	Parafia Rzymskokatolicka pw. Trójcy Przenajświętszej w Palowicach	Prace związane z odnowieniem pokrycia dachowego nad prezbiterium i zakrystią w zabytkowym kościele pw. Trójcy Przenajświętszej w Palowicach	40 000,00
2018	Parafia Rzymskokatolicka pw. Trójcy Przenajświętszej w Palowicach	Prace związane z odnowieniem pokrycia dachowego w zabytkowym kościele pw. Trójcy Przenajświętszej w Palowicach	40 000,00
RAZEM			158 862,60

- **Powiat Rybnicki**

Rada Powiatu w Rybniku obecnie nie udziela dotacji do prac konserwatorskich i remontowych przy zabytkach z uwagi na brak uchwały określającej zasady udzielania takich dotacji oraz brak zabezpieczanych na ten cel środków finansowych w uchwale budżetowej.

- **Samorząd Województwa Śląskiego**

Zarząd Województwa Śląskiego wspiera opiekę na zabytkami za pomocą organizowanych otwartych konkursów ofert na zadanie publiczne. W ubiegłych latach dotyczyły one dziedzin szeroko związanych z dziedzictwem kulturowym, m.in. kultury, upowszechniania dziedzictwa kulturowego i przemysłowego, wzmocnienia współpracy sieciowej na Szlaku Zabytków Techniki, działań na rzecz zachowania wielokulturowości regionu oraz kultury mniejszości narodowych i etnicznych czy krajoznawstwa i upowszechniania turystyki.

Głównym źródłem finansowania ochrony zabytków jest otwarty konkurs na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków. Dotacje są przyznawane na podstawie Uchwały Nr V/27/4/2016 Sejmiku Województwa Śląskiego z 19 września 2016 r. ws. przyjęcia Regulaminu określającego zasady udzielania dotacji celowych.

Z terenu gminy Czerwionka-Leszczyny wsparcie otrzymały w ostatnich latach:

- w 2015 r. Parafia Rzymsko-Katolicka pw. św. Jana Sarkandra w Bełku (20 000 zł na remont konstrukcji drewnianego kościoła)
- w 2016 r. Parafia Rzymsko-Katolicka pw. św. Jana Sarkandra w Bełku (20 000 zł na roboty budowlano-remontowe)
- w 2017 r. Parafia Rzymskokatolicka Trójcy Przenajświętszej w Palowicach (20 000 zł na remont konserwatorski pokrycia gontem dachów i ścian w kościele drewnianym - dach prezbiterium i zakrystii)
- w 2018 r. Parafia Rzymskokatolicka Trójcy Przenajświętszej w Palowicach (18 000 zł na remont konserwatorski pokrycia gontem dachów i ścian w kościele drewnianym – etap II)

• **Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków**

Zasady udzielania dotacji określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. ws. dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. z 2017 r., poz. 1674).

Szczegółowe zasady są każdorazowo określane w Zarządzeniach Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach w sprawie trybu weryfikacji wniosków, przyznawania i rozliczania dotacji celowej ŚWKZ.

Wniosek należy złożyć do 28 lutego roku, w którym ma być udzielona **dotacja** na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone lub do 30 czerwca roku, w którym dotacja ma być udzielona na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku (**refundacja**).

W 2015 r. Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Jana Sarkandra w Bełku otrzymała 50 000 zł dotacji na prace konserwatorskie w nawie i prezbiterium (odstąpienie polichromii w kościele pw. św. Marii Magdaleny w Bełku). Natomiast w 2017 r. na listę rezerwową wniosków o udzielenie dotacji trafił projekt Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny dotyczący wymiany pokrycia dachowego w budynku przy ul. Hallera 6 w Czerwionce.

• **Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej**

W ramach programu Ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów – ochrona i przywracanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej beneficjenci mogą ubiegać się o dotacje lub pożyczkę m.in. na prace związane z rewaloryzacją parków zabytkowych. Szczegółowe informacje: www.nfosigw.gov.pl.

- **Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach**

Dofinansowanie ze środków finansowych Funduszu udzielane jest na cele określone w Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001r. *Prawo ochrony środowiska* (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 519 z późn. zm.) zgodnie z listą przedsięwzięć priorytetowych, kryteriami wyboru przedsięwzięć i planem działalności Funduszu na kolejne lata. Fundusz udziela dofinansowania w formie: pożyczek, dotacji, w tym dopłat do oprocentowania kredytów bankowych, oraz przekazania środków państwowym jednostkom budżetowym.

W 2018 r. na liście przedsięwzięć priorytetowych planowanych do dofinansowania ze środków Funduszu znalazły się m.in. zadania z obszaru priorytetowego „Różnorodność biologiczna”: OP 1.2. Ochrona parków wpisanych do rejestru zabytków i parków o charakterze regionalnym.

- **Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków**

Fundusz został powołany mocą nowelizacji *Ustawy o ochronie zabytków* (art. 83b) i fizycznie zaczął funkcjonować 1 stycznia 2018 r. Jest państwowym funduszem celowym, którego dysponentem będzie Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Przychody Funduszu pochodzą będą z wpływów z kar administracyjnych pieniężnych (od 500 zł do 500 tys. zł) za naruszenia przepisów *Ustawy*, a jego środki będą przeznaczane na dofinansowanie nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytkach wpisanych na Listę Skarbów Dziedzictwa albo do rejestru zabytków.

- **Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego**

Program „Ochrona zabytków” ma na celu zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, poprzez dofinansowywanie prac konserwatorskich i rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. W 2019 roku wnioski należało złożyć: do 31.10.2018 r. – wyłącznie dla prac planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania; do 31.03.2019 r. – dla prac planowanych oraz przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku.

Drugim Programem wspierającym materialne dziedzictwo kulturowe jest **Program „Ochrona zabytków archeologicznych”** wspierający kluczowe dla tego obszaru zadania, obejmujące niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

Ponadto realizowane są Programy Ministra skierowane do wsparcia działań dotyczących szeroko pojętej ochrony i promocji niematerialnego dziedzictwa kulturowego, m.in. Program **„Kultura ludowa i tradycyjna”** dedykowany wspieraniu zjawisk związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych.

- **Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020**

Obecnie *RPO WP 2014-2020* jest jednym z głównych źródeł dofinansowujących ochronę dziedzictwa kulturowego. Dokument określa najważniejsze dla rozwoju społeczno-gospodarczego woj. śląskiego obszary wsparcia, które będą współfinansowane z dwóch funduszy: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego. W *RPO WP 2014-2020* zostały określone cele szczegółowe przyporządkowane poszczególnym priorytetom inwestycyjnym. Projekty związane z ochroną zabytków będą realizowane w ramach Osi Priorytetowej V – „Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów”, a w szczególności w ramach Działania 5.3 „Dziedzictwo kulturowe”. Aktualności dotyczące Programu dostępne są na stronie: www.rpo.slaskie.pl.

Istotnym źródłem finansowym wspierającym dziedzictwo kulturowe jest również Działanie 10.3. „Rewitalizacja obszarów zdegradowanych”, z którego już przyznano dofinansowanie dla zadania pn. **„Rewitalizacja społeczna i infrastrukturalna poprzez remont zabytkowego zameczku i jego otoczenia w Czerwionce-Leszczynach”**. Projekt realizowany będzie w latach 2018-2020, natomiast szacowana wartość projektu wynosi ponad 7,8 mln zł.

Projekt, którego beneficjentem jest Gmina i Miasto Czerwionka-Leszczyny, zakłada rewitalizację zabytkowego zameczku wraz z otoczeniem, polegającą na:

- dostosowaniu zameczku do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- rekonstrukcję zabytkowego tarasu przy Zameczku,
- podział i zagospodarowanie przestrzeni w budynku Zameczku,
- kolorystyka budynku dostosowana zostanie do odremontowanej wieżyczki
- zagospodarowanie parku przy zameczku (wydzielenie ścieżek pieszo-jezdnych, usytuowanie 2 fontann, wykonanie tarasów i sceny plenerowej, uzupełnienie małej architektury rekreacyjnej,)
- zagospodarowanie terenu przy stawie (parking, wydzielenie ścieżek i miejsc do siedzenia, ścieżka informacyjno-edukacyjna wokół stawu).

- **Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Interreg V-A Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2014-2020**

Program umożliwia finansowanie projektów transgranicznych na pograniczu czesko-polskim. Zadania z zakresu promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego mogą być realizowane w ramach Osi priorytetowej 2: „Rozwój potencjału przyrodniczego i kulturowego na rzecz wspierania zatrudnienia”. Informacje dotyczące aktualnych naborów wniosków znajdują się na stronie: www.cz-pl.eu.

- **Fundacja KGHM Polska Miedź**

KGHM Polska Miedź S.A. od 2003 r. prowadzi za pośrednictwem korporacyjnej Fundacji Polska Miedź działalność prospołeczną i wspiera różnorodne projekty regionalne, krajowe oraz międzynarodowe zgodnie z ustawą o pożytku publicznym i wolontariacie. Fundacja jest organizacją pożytku publicznego, prowadzi działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych, obejmującą m.in.:

- podtrzymywanie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej;
- kulturę, sztukę, ochronę dóbr kultury i tradycji;
- ekologię i ochronę zwierząt oraz ochronę dziedzictwa przyrodniczego.

Szczegółowe informacje znajdują się na stronie Fundacji: www.fundacjakghm.pl.

- **Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej**

Jedną z dziedzin, będących w kręgu zainteresowania Fundacji jest ochrona i zachowanie wspólnego dziedzictwa kulturowego. Od 2012 r. wnioski o dotację mogą być przesyłane za pomocą Internetowego Systemu Obsługi Wniosków (ISOW).

Fundacja finansuje projekty, które są realizowane w ramach współpracy pomiędzy polskimi i niemieckimi partnerami. Jednym z priorytetów jest: „Kultura – Wspieranie wzajemnego porozumienia poprzez kulturę (w szczególności poprzez działalność literacką i artystyczną, dotyczącą Polski, Niemiec i UE) oraz działania na rzecz zachowania wspólnego dziedzictwa kulturowego”. Fundacja jednak nie wspiera robót budowlanych. Szczegółowe informacje znajdują się na stronie fundacji:

www.fwpn.org.pl.

- **Fundacja Wspomagania Wsi**

Fundacja powołana została dla wspierania inicjatyw gospodarczych i społecznych mieszkańców wsi i małych miast oraz związanych z poprawą stanu infrastruktury obszarów wiejskich i kulturą. Co roku ogłaszane są konkursy, w ramach których mogą znaleźć się elementy ochrony dziedzictwa kulturowego. O dotację mogą się ubiegać nie tylko organizacje pozarządowe, ale także ochotnicze straże pożarne, koła gospodyń wiejskich, grupy nieformalne. Szczegółowe informacje znajdują się na stronie fundacji: www.fundacjawspomaganiawsi.pl.

- **Środki prywatne**

Sektor prywatny jest istotnym, ale jeszcze mało wykorzystanym źródłem wspomagania zadań publicznych sfery ochrony i opieki nad zabytkami, co jest uwarunkowane odpowiednimi rozwiązaniami prawnymi. Do zwiększenia udziału środków prywatnych w tym zakresie mogą przyczynić się działania państwa realizowane za pomocą tzw. partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP) i pomocy publicznej (na podstawie *ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym*).

Istotą PPP jest współdziałanie w uzgadnianiu wspólnych celów i w skutecznej ich realizacji. Wspieranie działań przedsiębiorców i osób prywatnych na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami przez udzielenie pomocy ze środków publicznych jest dopuszczalna w Unii Europejskiej, lecz podlega zasadniczym ograniczeniom. Pomoc publiczna to określone zasady wsparcia podmiotu gospodarczego przez państwo, władze samorządowe lub np. organizacje, które oferują pomoc na podstawie zleceń pochodzących od organów państwowych w jakiegokolwiek formie (np. dotacji, rozłożenia spłaty podatku na raty, zwolnienia z zaległości podatkowych, udzielenia preferencyjnej pożyczki lub kredytu).

Załącznik nr 1 – Wykaz obiektów ujętych w rejestrze zabytków

Załącznik nr 2 – Wykaz obiektów zabytkowych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków

Załącznik nr 3 - Wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków

Zał. nr 1. Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Czerwionka-Leszczyny - wykaz zabytków wpisanych do rejestru zabytków

Nr	Miejscowość	Adres	Rodzaj	Rejestr zabytków	Data wpisu	Uwagi
1.	Bełk	ul. Kościelna	Kościół par. pw. św. Marii Magdaleny w ramach ogrodzenia i z wyposażeniem	A/558/66	05.02.1966	
	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności, ul. Słowackiego, ul. Hallera, ul. Kombatantów, ul. Mickiewicza, ul. Szkolna	Układ urbanistyczny osiedla robotniczego KWK „Dębieńsko”, który tworzą: - układ planu osiedla - zabudowa mieszkaniowa - układ zieleni, obsadzenie ulic	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
2.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 1	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
3.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 3	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
4.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 4	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
5.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 5	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
6.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 6	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
7.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 7	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
8.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 8	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
9.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 9	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
10.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 10	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
11.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 11	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
12.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 12	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka

Nr	Miejscowość	Adres	Rodzaj	Rejestr zabytków	Data wpisu	Uwagi
13.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 13	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
14.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 14	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
15.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 15	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
16.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 16	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
17.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 17	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
18.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 18	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
19.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 19	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
20.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 20	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
21.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 21	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
22.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 22	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
23.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 23	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
24.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 24	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
25.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 25	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
26.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 26	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
27.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 28	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
28.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 30	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
29.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Wolności 32	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka

Nr	Miejscowość	Adres	Rodzaj	Rejestr zabytków	Data wpisu	Uwagi
			„Dębieńsko”			
30.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Wolności 34	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
31.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Wolności 36	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
32.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Wolności 38	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
33.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Wolności 40	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
34.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Wolności 42	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
35.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Wolności 44	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
36.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Wolności 46	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
37.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Wolności 48	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
38.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Wolności 50	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
39.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Wolności 52	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
40.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Wolności 54	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
41.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Słowackiego 1	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
42.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Słowackiego 2	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
43.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Słowackiego 3	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
44.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Słowackiego 4	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
45.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Słowackiego 5	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka

Nr	Miejscowość	Adres	Rodzaj	Rejestr zabytków	Data wpisu	Uwagi
46.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Słowackiego 6	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
47.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Słowackiego 7	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
48.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Słowackiego 8	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
49.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Słowackiego 9	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
50.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Słowackiego 10	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
51.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Słowackiego 11	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
52.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Słowackiego 12	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
53.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Słowackiego 13	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
54.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Słowackiego 15	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
55.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Hallera 1	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
56.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Hallera 2	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
57.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Hallera 3	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
58.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Hallera 4	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
59.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Hallera 5	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
60.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Hallera 6	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
61.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Hallera 7	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
62.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Hallera 8	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka

Nr	Miejscowość	Adres	Rodzaj	Rejestr zabytków	Data wpisu	Uwagi
			„Dębieńsko”			
63.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Hallera 9	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
64.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Hallera 10	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
65.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Hallera 11	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
66.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Kombatantów 1	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
67.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Kombatantów 2	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
68.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Kombatantów 3	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
69.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Kombatantów 4	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
70.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Kombatantów 5	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
71.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Kombatantów 6	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
72.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Kombatantów 7	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
73.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Kombatantów 8	Budynek szkoły w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
74.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Kombatantów 9	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
75.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Mickiewicza 1	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
76.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Mickiewicza 2	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
77.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Mickiewicza 3	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
78.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Mickiewicza 4	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka

Nr	Miejscowość	Adres	Rodzaj	Rejestr zabytków	Data wpisu	Uwagi
79.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Mickiewicza 5	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
80.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Mickiewicza 6	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
81.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Mickiewicza 7	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
82.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Mickiewicza 8	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
83.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Mickiewicza 9	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
84.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Mickiewicza 10	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
85.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Mickiewicza 11	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
86.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Szkolna 1	Dom w układzie urbanistycznym osiedla KWK „Dębieńsko”	A/1550/95	10.11.1995	Czerwionka
87.	Czerwionka-Leszczyzny	Aleja Św. Barbary 6	Dwór	A/1281/81	17.12.1981	Czerwionka
88.	Czerwionka-Leszczyzny	Aleja Św. Barbary	Park podworski	A/1281/81	17.12.1981	Czerwionka
89.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. 3 Maja 85	Dwór	A/1272/81	17.12.1981	Czuchów
90.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. 3 Maja	Park krajobrazowy	A/1272/81	17.12.1981	Czuchów
91.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. 3 Maja	Kaplica na terenie parku	A/544/66	16.02.1966	Czuchów
92.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Zabrzeńska	Kościół par. pw. św. Jerzego	A/594/66	15.03.1966	Dębieńsko
93.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Pojdy 35	Pałac	A/1280/81	17.12.1981	Leszczyzny
94.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Pojdy	Park	A/1280/81	17.12.1981	Leszczyzny
95.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Nowy Dwór	Dwór	A/1283/81	17.12.1981	Leszczyzny – Nowy Dwór
96.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Nowy Dwór	Park podworski	A/1283/81	17.12.1981	Leszczyzny – Nowy Dwór
97.	Palowice	ul. Woszczycka	Kościół par. pw. Trójcy Świętej	A/563/66	05.02.1966	
98.	Palowice	ul. Wiejska 57	Dwór	A/133/10	15.03.1966	
99.	Palowice	ul. Wiejska	Park	A/133/10	15.03.1966	
100.	Palowice	ul. Wiejska 55	Oficyna	A/598/66	17.03.1966	

Nr	Miejscowość	Adres	Rodzaj	Rejestr zabytków	Data wpisu	Uwagi
101.	Palowice		Wieża gichtowa d. huty „Waleska”	A/599/66	17.03.1966	

Załącznik nr 2. Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Czerwionka-Leszczyny – pozostałe zabytki nieruchome

Nr	Miejscowość	Adres	Rodzaj	Uwagi
1.	Bełk	ul. Główna 31b	Budynek mieszkalny	
2.	Bełk	ul. Główna 51	Dom Spokojnej Starości, d. Zakład Lukasa	
3.	Bełk	ul. Główna 67	Budynek mieszkalno-usługowy	
4.	Bełk	ul. Główna 74	Budynek mieszkalny	
5.	Bełk	ul. Główna 76	Budynek mieszkalny	
6.	Bełk	ul. Główna 88	Budynek mieszkalno-usługowy	
7.	Bełk	ul. Główna 94	Budynek mieszkalny	
8.	Bełk	ul. Główna 103	Budynek mieszkalny	d. 107
9.	Bełk	ul. Główna 116	Budynek mieszkalny	
10.	Bełk	ul. Główna 126	Budynek mieszkalny	
11.	Bełk	ul. Główna 127	Budynek mieszkalno-usługowy	
12.	Bełk	ul. Główna 133	Budynek mieszkalno-usługowy	
13.	Bełk	ul. Główna 139	Budynek mieszkalny	
14.	Bełk	ul. Główna 161	Budynek mieszkalny	
15.	Bełk	ul. Główna 173	Budynek mieszkalny	
16.	Bełk	ul. Główna 180	Budynek mieszkalno-usługowy	
17.	Bełk	ul. Główna 189	Budynek mieszkalny	
18.	Bełk	ul. Główna 197	Budynek mieszkalno-usługowy	
19.	Bełk	ul. Główna 227	Budynek mieszkalny	
20.	Bełk	ul. Główna	Cmentarz z kaplicą cmentarną	
21.	Bełk	ul. Jasna 72d	Budynek mieszkalny	
22.	Bełk	ul. Kościelna 4	Przedszkole	
23.	Bełk	ul. Kościelna/ul. Wolności	Kaplica architektoniczna	
24.	Bełk	ul. Majątkowa 3	Budynek mieszkalny	d. 20
25.	Bełk	ul. Majątkowa	Zespół folwarczny	
26.	Bełk	ul. Majątkowa	Stary most na Bierawce	
27.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 13	Budynek mieszkalny	Czerwionka
28.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 15	Biblioteka	Czerwionka
29.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 19	Budynek mieszkalny, ob. UG	Czerwionka
30.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 20	Budynek mieszkalno-usługowy	Czerwionka
31.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 22	Budynek mieszkalno-usługowy	Czerwionka
32.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 26	Budynek mieszkalno-usługowy	Czerwionka
33.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 28	Budynek mieszkalno-usługowy	Czerwionka
34.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 30	Budynek mieszkalno-usługowy	Czerwionka
35.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 32	Budynek mieszkalno-usługowy, d. sklep Josefa Schmury	Czerwionka
36.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 36	Kościół par. pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa	Czerwionka
37.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 40	Budynek użyteczności publicznej (Komisariat Policji), d. dom urzędniczy pracowników kopalni, tzw. Beamciok	Czerwionka
38.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 42	Szkoła	Czerwionka
39.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 44	Budynek cechowni w zespole KWK „Dębieńsko”	Czerwionka
40.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 44	Budynek kuźni (warsztaty nr 1) w zespole KWK „Dębieńsko”	Czerwionka

Nr	Miejscowość	Adres	Rodzaj	Uwagi
41.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 44	Budynek stacji uzdatniania wody (?) w zespole KWK „Dębieńsko”	Czerwionka
42.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 44	Budynek rozdzielni elektrycznej w zespole KWK „Dębieńsko”	Czerwionka
43.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 44	Budynki kotłowni na terenie zakładu Z-1 „Dębieńsko”	Czerwionka
44.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Furgoła 1	Budynek usługowy	Czerwionka
45.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Furgoła 2	Budynek mieszkalny	Czerwionka
46.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Furgoła 4	Budynek mieszkalny	Czerwionka
47.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Furgoła 6	Budynek mieszkalno-usługowy	Czerwionka
48.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Furgoła 11	Budynek mieszkalno-usługowy, d. sklep Augusta Blachuty	Czerwionka
49.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Furgoła 23	Budynek mieszkalno-usługowy	Czerwionka
50.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Furgoła 32	Budynek mieszkalny	Czerwionka
51.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Furgoła 36	Budynek mieszkalny	Czerwionka
52.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Furgoła 39	Budynek mieszkalny	Czerwionka
53.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Furgoła 40	Budynek mieszkalny	Czerwionka
54.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Furgoła 41	Budynek mieszkalny	Czerwionka
55.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Furgoła 42	Budynek mieszkalno-usługowy	Czerwionka
56.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Furgoła 50	Budynek mieszkalny	Czerwionka
57.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Furgoła 52	Budynek mieszkalny	Czerwionka
58.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Furgoła 57	Budynek mieszkalny	Czerwionka
59.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Furgoła 58	Budynek mieszkalny	Czerwionka
60.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Furgoła 67-71	Szkoła	Czerwionka
61.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Głowackiego 1	Budynek mieszkalny	Czerwionka
62.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Głowackiego 2	Budynek mieszkalny	Czerwionka
63.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Głowackiego 3	Budynek mieszkalny	Czerwionka
64.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Głowackiego 4	Budynek mieszkalny	Czerwionka
65.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Głowackiego 5	Budynek mieszkalny	Czerwionka
66.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Głowackiego 6	Budynek mieszkalny	Czerwionka
67.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Kościuszki 1	Budynek mieszkalny	Czerwionka
68.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Kościuszki 2	Budynek mieszkalny	Czerwionka
69.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Kościuszki 3	Budynek mieszkalny	Czerwionka
70.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Kościuszki 4	Budynek mieszkalny	Czerwionka
71.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Kościuszki 5	Budynek mieszkalny	Czerwionka
72.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Kościuszki 7	Budynek mieszkalny	Czerwionka
73.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Kościuszki 8	Budynek mieszkalny	Czerwionka
74.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Leśna	Cegielnia, ob. nieużytkowana	Czerwionka
75.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Parkowa 3	Budynek mieszkalno-usługowy	Czerwionka
76.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Parkowa	Cmentarz	Czerwionka
77.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Cmentarna	Cmentarz z kaplicą cmentarną	Czuchów
78.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 45	Kościół ewangelicko-augsburski	Czuchów
79.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 51	Budynek mieszkalno-usługowy	Czuchów
80.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 76	Budynek mieszkalny	Czuchów
81.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 77	Budynek mieszkalno-usługowy, d. dom handlowy Augustyna Opełki	Czuchów,
82.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 78	Budynek mieszkalno-usługowy	Czuchów
83.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 92	Budynek mieszkalno-usługowy	Czuchów
84.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 98	Kościół par. pw. Wniebowzięcia NMP	Czuchów
85.	Czerwionka-Leszczyny	ul. 3 Maja 100	Budynek mieszkalno-usługowy	Czuchów

Nr	Miejscowość	Adres	Rodzaj	Uwagi
86.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Gliwicka 1	Budynek mieszkalno-usługowy, d. gospoda Friedricha Bolika	Czuchów
87.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Gliwicka 2	Szkoła	Czuchów
88.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Kochanowskiego 12	Budynek mieszkalno-usługowy	Czuchów
89.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Kochanowskiego 9	Budynek mieszkalny	d.13, Czuchów
90.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Kochanowskiego 37	Budynek mieszkalno-usługowy	Czuchów
91.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Kopalniana 7	Budynek mieszkalny	Czuchów
92.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Kopalniana 9	Budynek mieszkalny	Czuchów
93.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Młyńska 2	Przedszkole, d. budynek dozoru górniczego	Czuchów
94.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Przyjaźni 2	Budynek mieszkalny	Czuchów
95.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Przyjaźni 4	Budynek mieszkalny	Czuchów
96.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Przyjaźni 6	Budynek mieszkalny	Czuchów
97.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Rybnicka 42	Budynek mieszkalny	Czuchów
98.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Rybnicka 44	Budynek mieszkalny	Czuchów
99.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Rybnicka 46	Budynek mieszkalny	Czuchów
100.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Rybnicka 48	Budynek mieszkalny	Czuchów
101.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Rybnicka 50	Budynek mieszkalny	Czuchów
102.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Szewczyka 17	Budynek mieszkalny	Czuchów
103.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Szyb Zachodni	Szyb V zachodni KWK „Dębieniecko”	Czuchów
104.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Bełkowska	Wieża, budynek straży pożarnej	Dębieniecko
105.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Bełkowska 1	Budynek usługowy, d. restauracja Alice Cippa	Dębieniecko
106.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Bełkowska 6	Budynek mieszkalny – zabudowania folwarczne	Dębieniecko
107.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Bełkowska 7	Budynek mieszkalny – zabudowania folwarczne	Dębieniecko
108.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Bełkowska 8-9	Budynek mieszkalny – zabudowania folwarczne	Dębieniecko
109.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Kałuży 29	Budynek mieszkalno-usługowy	Dębieniecko
110.	Czerwionka	ul. Odrodzenia 67	Budynek mieszkalny	Dębieniecko
111.	Czerwionka	ul. Odrodzenia 69	Budynek mieszkalny	Dębieniecko
112.	Czerwionka	ul. Odrodzenia 95	Budynek mieszkalny	Dębieniecko
113.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Prosta	Cmentarz	Dębieniecko
114.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Zabrzeńska 15	Budynek mieszkalno-usługowy	Dębieniecko
115.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Zabrzeńska 25	Przedszkole	Dębieniecko
116.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Zabrzeńska 99	Budynek usługowy, d. restauracja	Dębieniecko
117.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Dworcowa	Dworzec PKP	Leszczyny
118.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Ks. Musiała 5	Budynek mieszkalny	Leszczyny
119.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Pojdy 17	Budynek mieszkalny	Leszczyny
120.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Pojdy 28	Budynek mieszkalny	Leszczyny
121.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Pojdy 37	Budynek mieszkalny	Leszczyny
122.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Pojdy 51	Budynek mieszkalny	Leszczyny
123.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Pojdy 71	Budynek mieszkalny	Leszczyny
124.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Pojdy 77	Szkoła	Leszczyny
125.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Pojdy 80	Budynek mieszkalny	Leszczyny
126.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Pojdy 92	Budynek mieszkalny	Leszczyny
127.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Pojdy 96	Budynek usługowy	Leszczyny
128.	Czerwionka-Leszczyny	ul. Pojdy 104	Kościół par. pw. św. Andrzeja Boboli	Leszczyny

Nr	Miejscowość	Adres	Rodzaj	Uwagi
129.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Pojdy	Kaplica przy kościele	Leszczyzny
130.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Pojdy	Cmentarz	Leszczyzny
131.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Pojdy	Stary cmentarz	Leszczyzny
132.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Pojdy/ul. Czereśniowa	Kaplica architektoniczna	Leszczyzny
133.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Polna 7	Budynek mieszkalny	Leszczyzny
134.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Polna 8	Budynek mieszkalny	Leszczyzny
135.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Powstańców Śląskich 4	Budynek mieszkalny	Leszczyzny
136.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Rybnicka 95	Budynek mieszkalny	Leszczyzny
137.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Nowy Dwór 4	Budynek mieszkalny	Leszczyzny Nowy Dwór
138.	Czerwionka-Leszczyzny	ul. Nowy Dwór 5	Budynek mieszkalny	Leszczyzny Nowy Dwór
139.	Książenice	ul. Klimka	Cmentarz	
140.	Książenice	ul. Pojdy	Kościół par. pw. Niepokalanego Serca NMP	
141.	Książenice	ul. Pojdy	Kaplica architektoniczna	
142.	Książenice	ul. Pojdy 57	Budynek mieszkalny	
143.	Książenice	ul. Pojdy 72	Budynek mieszkalny	
144.	Książenice	ul. Pojdy 73	Budynek mieszkalny	
145.	Książenice	ul. Pojdy 147	Budynek mieszkalny	
146.	Palowice	ul. Bełkowska 4	Budynek mieszkalny	
147.	Palowice	ul. Dębowa 9	Budynek mieszkalny	d.11
148.	Palowice	ul. Kolonia 51	Budynek mieszkalny	
149.	Palowice	ul. Szeroka 1	Budynek mieszkalny	
150.	Palowice	ul. Szeroka 4	Dawna szkoła	
151.	Palowice	ul. Wiejska 20	Budynek mieszkalny	
152.	Palowice	ul. Wiejska 21	Budynek mieszkalny	
153.	Palowice	ul. Wiejska 31	Budynek mieszkalny	
154.	Palowice	ul. Wiejska 42	Budynek mieszkalny	
155.	Palowice	ul. Wiejska 48	Budynek mieszkalny	
156.	Palowice	ul. Wiejska 66	Budynek mieszkalny	
157.	Palowice	ul. Wiejska 97	Budynek mieszkalny	
158.	Palowice	ul. Wiejska/ul. Bełkowska	Kaplica architektoniczna	
159.	Palowice	ul. Wiejska/Woszczycka/ Szeroka	Kaplica architektoniczna	
160.	Przegędza	ul. Kamieńska 1	Leśniczówka „Szczołki”	
161.	Przegędza	ul. Kamieńska	Stodoła i budynki gospodarcze przy leśniczówce	
162.	Przegędza	ul. Leśna 3	Budynek mieszkalny	
163.	Przegędza	ul. Mikołowska	Kaplica architektoniczna	
164.	Przegędza	ul. Mikołowska 26	Budynek mieszkalno-usługowy	
165.	Przegędza	ul. Mikołowska 38	Budynek mieszkalny	d.40
166.	Przegędza	ul. Mikołowska 40/42	Budynek mieszkalny	d.42
167.	Przegędza	ul. Mikołowska 53	Budynek mieszkalno-usługowy, d. restauracja z salą biesiadną	
168.	Przegędza	ul. Powstańców Śl. 12	Budynek mieszkalny	
169.	Przegędza	ul. Szkolna 17	Budynek mieszkalny	
170.	Przegędza	ul. Szkolna 23	Budynek mieszkalny	
171.	Przegędza	ul. Szkolna 29	Budynek mieszkalny	
172.	Przegędza	ul. Szkolna 61	Budynek mieszkalny	

Nr	Miejscowość	Adres	Rodzaj	Uwagi
		/Powstańców Śląskich		
173.	Stanowice	ul. Ściegiennego 9	Budynek mieszkalny	
174.	Stanowice	ul. Ściegiennego 18	Budynek mieszkalny, d. folwark	
175.	Stanowice	ul. Ściegiennego 22	Budynek mieszkalny, d. folwark	
176.	Stanowice	ul. Ściegiennego 24	Budynek mieszkalny, d. folwark	
177.	Stanowice	ul. Ściegiennego 26	Budynek mieszkalny, d. folwark	
178.	Stanowice	ul. Ściegiennego 28	Budynek mieszkalny, d. folwark	
179.	Stanowice	ul. Szkolna 1	Budynek mieszkalno-usługowy, d. restauracja z salą biesiadną	
180.	Stanowice	ul. Szkolna 3	Budynek mieszkalny	
181.	Stanowice	ul. Szkolna 15	Budynek mieszkalny	
182.	Stanowice	ul. Szkolna 19	Budynek mieszkalny	
183.	Stanowice	ul. Szkolna 27	Budynek mieszkalno-gospodarczy	
184.	Stanowice	ul. Szkolna 34	Budynek mieszkalny	
185.	Stanowice	ul. Wyzwolenia 20	Budynek mieszkalno-gospodarczy	
186.	Stanowice	ul. Wyzwolenia 55	Budynek mieszkalny	
187.	Stanowice	ul. Wyzwolenia 63	Budynek mieszkalny	
188.	Stanowice	ul. Wyzwolenia 91	Budynek mieszkalny	
189.	Stanowice	ul. Wyzwolenia 95	Budynek mieszkalny	
190.	Stanowice	ul. Wyzwolenia 103	Budynek mieszkalny	
191.	Stanowice	ul. Zwycięstwa 6	Kościół par. pw. św. Jacka	
192.	Stanowice	ul. Zwycięstwa	Cmentarz z kaplicą cmentarną	
193.	Stanowice	ul. Zwycięstwa	Kaplica architektoniczna	
194.	Stanowice	ul. Zwycięstwa 29	Budynek mieszkalny	
195.	Stanowice	ul. Zwycięstwa 69	Budynek mieszkalny	
196.	Stanowice	ul. Zwycięstwa 70	Budynek mieszkalny	
197.	Szczyrkowice	ul. Rybnicka /ul. Gliwicka 71	Willa, d. restauracja	
198.	Szczyrkowice	ul. Rybnicka 6	Kaplica architektoniczna	
199.	Szczyrkowice	ul. Wiejska 6	Budynek mieszkalny	
200.	Szczyrkowice	ul. Wiejska 8	Budynek mieszkalny	
201.	Szczyrkowice	ul. Wiejska 84	Budynek mieszkalno-usługowy	
202.	Szczyrkowice	ul. Wiejska	Dworzec PKP	
203.	Szczyrkowice	ul. Wiejska/Gospodarcza	Budynek gospodarczy	

Załącznik 3. Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Czerwionka-Leszczyny – zabytki archeologiczne

Nr GEZ	Nazwa miejscowości	Obszar AZP	Nr na obszarze	Nr w miejscowości	Chronologia (epoka, faza)	Funkcja (w kolejnych fazach zasiedlenia)
1.	Książenice	100-43	21	1	schyłkowy neolit, KCS	kurhan? (cmentarzysko)
2.	Książenice	100-43	22	2	późne średniowiecze (XIII-XV w.)	śląd osadnictwa
3.	Książenice	100-43	23	3	późne średniowiecze (XIII-XV w.)	śląd osadnictwa
4.	Książenice	100-43	24	4	późne średniowiecze (XIV-XV w.)	śląd osadnictwa
5.	Książenice	100-43	25	5	późne średniowiecze (XIV-XV w.)	śląd osadnictwa
6.	Książenice	100-43	26	6	późne średniowiecze (XIV-XV w.)	osada
7.	Książenice	100-43	27	7	wczesne średniowiecze (XI-XII w.)	śląd osadnictwa
					późne średniowiecze (XIV-XV w.)	śląd osadnictwa
8.	Czerwionka Leszczyny-Dębieńsko	100-44	1	2	wczesne średniowiecze	osada
					okres nowożytny	osada
9.	Książenice	100-44	7	8	okres nowożytny (XVI-XIX w.?)	stanowisko produkcyjne - pole mielerzy
10.	Książenice	100-44	8	9	okres nowożytny (XIX w.)	śląd osadniczy
11.	Książenice	100-44	9	10	późne średniowiecze-okres nowożytny (?)	grobla
12.	Książenice	100-44	10	11	wczesne średniowiecze (?)	pole kurhanowe (?)
13.	Książenice	100-44	11	12	epoka kamienia	śląd osadniczy
14.	Książenice	100-44	12	13	okres nowożytny	śląd osadniczy
15.	Książenice	100-44	13	14	późne średniowiecze	śląd osadniczy
16.	Czerwionka Leszczyny-Czuchów	100-44	14	1	okres nowożytny (XVI-XIX w.?)	fortyfikacje polowe (?)
17.	Czerwionka Leszczyny-Czuchów	100-44	15	2	późne średniowiecze	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVI-XVII w.)	śląd osadniczy
18.	Czerwionka Leszczyny-Czuchów	100-44	16	3	okres nowożytny	śląd osadniczy
19.	Czerwionka Leszczyny-Czuchów	100-44	17	4	późne średniowiecze	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	śląd osadniczy

Nr GEZ	Nazwa miejscowości	Obszar AZP	Nr na obszarze	Nr w miejscowości	Chronologia (epoka, faza)	Funkcja (w kolejnych fazach zasiedlenia)
20.	Czerwionka Leszczyny-Czuchów	100-44	18	5	późne średniowiecze	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVI-XVII w.)	śląd osadniczy
21.	Czerwionka Leszczyny-Czuchów	100-44	19	6	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	śląd osadniczy
22.	Czerwionka Leszczyny-Czuchów	100-44	20	7	okres nowożytny	śląd osadniczy
23.	Czerwionka Leszczyny-Czuchów	100-44	21	8	okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	śląd osadniczy
24.	Czerwionka Leszczyny-Czuchów	100-44	22	9	późne średniowiecze	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	śląd osadniczy
25.	Czerwionka Leszczyny-Czuchów	100-44	23	10	późne średniowiecze	punkt osadniczy
					okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	osada
26.	Czerwionka Leszczyny-Czuchów	100-44	24	11	późne średniowiecze (XIV- pocz. XV w.)	punkt osadniczy
27.	Czerwionka Leszczyny-Czuchów	100-44	25	12	okres nowożytny	śląd osadniczy
28.	Czerwionka Leszczyny-Czuchów	100-44	26	13	okres nowożytny (XVII- pocz. XVIII w.)	śląd osadniczy
29.	Czerwionka Leszczyny-Czuchów	100-44	27	14	epoka kamienia	śląd osadniczy
					późne średniowiecze	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVI -XVII w.)	śląd osadniczy
30.	Czerwionka Leszczyny-Czuchów	100-44	28	15	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	śląd osadniczy
31.	Czerwionka Leszczyny-Czuchów	100-44	29	16	okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	śląd osadniczy
32.	Czerwionka Leszczyny-Dębieńsko	100-44	33	3	epoka kamienia	śląd osadniczy
33.	Czerwionka Leszczyny-Dębieńsko	100-44	34	4	późne średniowiecze	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	śląd osadniczy
34.	Czerwionka Leszczyny-	100-44	35	5	późne średniowiecze (XV- pocz. XVI w.)	śląd osadniczy

Nr GEZ	Nazwa miejscowości	Obszar AZP	Nr na obszarze	Nr w miejscowości	Chronologia (epoka, faza)	Funkcja (w kolejnych fazach zasiedlenia)
	Dębieńsko				okres nowożytny (XVII-XVIII w.)	punkt osadniczy
35.	Czerwionka Leszczyny-Dębieńsko	100-44	36	6	późne średniowiecze (XV- pocz. XVI w.)	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVI-XIX w.)	osada
36.	Czerwionka Leszczyny-Dębieńsko	100-44	37	7	późne średniowiecze	punkt osadniczy
					okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	punkt osadniczy
37.	Czerwionka Leszczyny-Dębieńsko	100-44	38	8	okres nowożytny (XVI- pocz. XVII w.)	śląd osadniczy
38.	Czerwionka Leszczyny-Dębieńsko	100-44	39	9	okres nowożytny (XVII-XVIII w.)	śląd osadniczy
39.	Czerwionka Leszczyny-Dębieńsko	100-44	40	10	późne średniowiecze (XV- pocz. XVI w.)	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVII-XVIII w.)	punkt osadniczy
40.	Czerwionka Leszczyny-Dębieńsko	100-44	41	11	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	śląd osadniczy
41.	Czerwionka Leszczyny-Leszczyny	100-44	43	1	późne średniowiecze	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVII-XVIII w.)	punkt osadniczy
42.	Czerwionka Leszczyny-Leszczyny	100-44	44	2	późne średniowiecze	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVII-XVIII w.)	punkt osadniczy
43.	Czerwionka Leszczyny-Leszczyny	100-44	45	3	późne średniowiecze	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	śląd osadniczy
44.	Czerwionka Leszczyny-Leszczyny	100-44	46	4	okres nowożytny	śląd osadniczy
45.	Czerwionka Leszczyny-Leszczyny	100-44	47	5	okres nowożytny	śląd osadniczy
46.	Czerwionka Leszczyny-Leszczyny	100-44	48	6	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	śląd osadniczy
47.	Czerwionka Leszczyny-Leszczyny	100-44	49	7	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	śląd osadniczy
48.	Czerwionka Leszczyny-Leszczyny	100-44	50	8	mezolit	śląd osadniczy
					późne średniowiecze (XIV-XV w.)	śląd osadniczy

Nr GEZ	Nazwa miejscowości	Obszar AZP	Nr na obszarze	Nr w miejscowości	Chronologia (epoka, faza)	Funkcja (w kolejnych fazach zasiedlenia)
					okres nowożytny (XVI- pocz. XVII w.)	punkt osadniczy
49.	Czerwionka Leszczyny-Leszczyny	100-44	51	9	późne średniowiecze	śląd osadniczy
50.	Czerwionka Leszczyny-Czerwionka	100-44	52	1	HaC, kultura łużycka	skarb?
51.	Czerwionka Leszczyny-Czerwionka	100-44	53	2	okres nowożytny (XVI-XIX w.)	śląd osadniczy
52.	Czerwionka Leszczyny-Czerwionka	100-44	54	3	późne średniowiecze (XV- pocz. XVI w.)	śląd osadniczy
53.	Czerwionka Leszczyny-Czerwionka	100-44	55	4	późne średniowiecze (XV- pocz. XVI w.)	śląd osadniczy
54.	Czerwionka Leszczyny-Czerwionka	100-44	56	5	okres nowożytny (XVI- pocz. XVII w.)	śląd osadniczy
55.	Bełk	100-44	57	3	okres nowożytny (XVI-XIX w.?)	stanowisko produkcyjne - pole mielerzy
56.	Czerwionka-Leszczyny Dębieńsko Wlk.	100-45	1	7	Późne średniowiecze (XV w.)	osada
57.	Stanowice	101-44	1	1	epoka kamienia lub epoka brązu	punkt osadniczy
					wczesne średniowiecze (XI-XIII w.)	osada
					późne średniowiecze	osada
58.	Czerwionka-Leszczyny Leszczyny	101-44	2	10	okres nowożytny (XVII-XIX w.)	śląd osadniczy
59.	Czerwionka-Leszczyny Leszczyny	101-44	3	11	okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	śląd osadniczy
60.	Czerwionka-Leszczyny Leszczyny	101-44	4	12	epoka kamienia	śląd osadniczy
61.	Czerwionka-Leszczyny Leszczyny	101-44	5	13	okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	punkt osadniczy
62.	Czerwionka-Leszczyny Leszczyny	101-44	6	14	okres nowożytny (XVI- pocz. XVII w.)	śląd osadniczy
63.	Czerwionka-Leszczyny	101-44	7	15	późne średniowiecze	śląd osadniczy

Nr GEZ	Nazwa miejscowości	Obszar AZP	Nr na obszarze	Nr w miejscowości	Chronologia (epoka, faza)	Funkcja (w kolejnych fazach zasiedlenia)
	Leszczyny				okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	śląd osadniczy
64.	Czerwionka-Leszczyny Leszczyny	101-44	8	16	okres nowożytny (XVII-XVIII w.)	śląd osadniczy
65.	Czerwionka-Leszczyny Leszczyny	101-44	9	17	okres nowożytny	śląd osadniczy
66.	Przegędza	101-44	10	1	okres nowożytny (XVI- pocz. XVII w.)	śląd osadniczy
67.	Przegędza	101-44	11	2	późne średniowiecze	śląd osadniczy
68.	Przegędza	101-44	12	3	okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	śląd osadniczy
69.	Przegędza	101-44	13	4	epoka kamienia	śląd osadniczy
					późne średniowiecze (XIII-XIV w.)	osada
					okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	osada
70.	Przegędza	101-44	14	5	okres nowożytny	śląd osadniczy
71.	Przegędza	101-44	15	6	okres nowożytny	śląd osadniczy
72.	Przegędza	101-44	16	7	okres nowożytny (XVI-XIX w.?)	stanowisko produkcyjne-pole mielerzy
					II wojna światowa (1944-45)	umocnienia polowe
73.	Przegędza	101-44	17	8	okres nowożytny (XVI-XIX w.?)	stanowisko produkcyjne-pole mielerzy
74.	Przegędza	101-44	18	9	okres nowożytny (XVI-XIX w.?)	stanowisko produkcyjne-pole mielerzy
75.	Przegędza	101-44	19	10	II wojna światowa (1944-1945)	umocnienia polowe
76.	Stanowice	101-44	20	2	późne średniowiecze (XV- pocz. XVI w.)	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVII-XVIII w.)	osada
77.	Stanowice	101-44	21	3	okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	śląd osadniczy
78.	Stanowice	101-44	22	4	późne średniowiecze	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVII-XVIII w.)	śląd osadniczy
79.	Stanowice	101-44	23	5	okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	śląd osadniczy
80.	Stanowice	101-44	24	6	późne średniowiecze	punkt osadniczy
					okres nowożytny (XVI-XVII w.)	punkt osadniczy
81.	Stanowice	101-44	25	7	późne średniowiecze	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVII-XVIII w.)	osada

Nr GEZ	Nazwa miejscowości	Obszar AZP	Nr na obszarze	Nr w miejscowości	Chronologia (epoka, faza)	Funkcja (w kolejnych fazach zasiedlenia)
82.	Stanowice	101-44	26	8	okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	osada
83.	Stanowice	101-44	27	9	mezolit	śląd osadniczy
84.	Stanowice	101-44	28	10	późny paleolit	śląd osadniczy
85.	Stanowice	101-44	29	11	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	śląd osadniczy
86.	Stanowice	101-44	30	12	późne średniowiecze	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVII-XVIII w.)	śląd osadniczy
87.	Bełk	101-44	31	4	średniowiecze (XIII-XV w.)	śląd osadniczy
88.	Bełk	101-44	32	5	średniowiecze (XIII-XV w.)	gródek stożkowy
89.	Bełk	101-44	33	6	epoka kamienia	śląd osadniczy
					późne średniowiecze (XV- pocz. XVI w.)	śląd osadniczy
90.	Bełk	101-44	34	7	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	śląd osadniczy
91.	Bełk	101-44	35	8	mezolit	śląd osadniczy
92.	Bełk	101-44	36	9	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	śląd osadniczy
93.	Bełk	101-44	37	10	mezolit	śląd osadniczy
					epoka kamienia	śląd osadniczy
					późne średniowiecze	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVI-XIX w.)	osada
94.	Bełk	101-44	38	11	okres nowożytny (XVI- pocz. XVII w.)	śląd osadniczy
95.	Bełk	101-44	39	12	późne średniowiecze	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVI-XIX w.)	osada
96.	Bełk	101-44	40	13	późny neolit, kultura amfor kulistych	śląd osadniczy
					późne średniowiecze	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	osada
97.	Bełk	101-44	41	14	epoka kamienia	śląd osadniczy
					eneolit	śląd osadniczy
					późne średniowiecze	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	osada
98.	Bełk	101-44	42	15	późne średniowiecze	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	osada
99.	Bełk	101-44	43	16	późne średniowiecze	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVI-XIX w.)	osada

Nr GEZ	Nazwa miejscowości	Obszar AZP	Nr na obszarze	Nr w miejscowości	Chronologia (epoka, faza)	Funkcja (w kolejnych fazach zasiedlenia)
100.	Bełk	101-44	44	17	późne średniowiecze (XV- pocz. XVI w.)	śląd osadniczy
					okres nowożytny	osada
101.	Bełk	101-44	45	18	epoka kamienia	śląd osadniczy
102.	Bełk	101-44	46	19	epoka kamienia	śląd osadniczy
103.	Bełk	101-44	47	20	okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	śląd osadniczy
104.	Bełk	101-44	48	21	epoka kamienia	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVII-XVIII w.)	śląd osadniczy
105.	Bełk	101-44	49	22	okres nowożytny (XVII-XVIII w.)	śląd osadniczy
106.	Bełk	101-44	50	23	epoka kamienia	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	śląd osadniczy
107.	Bełk	101-44	51	24	okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	osada
108.	Bełk	101-44	52	25	okres nowożytny (XVII-XVIII w.)	śląd osadniczy
109.	Bełk	101-44	53	26	okres nowożytny	śląd osadniczy
110.	Bełk	101-44	54	27	okres nowożytny (XVII-XVIII w.)	śląd osadniczy
111.	Bełk	101-44	55	28	okres nowożytny (XIX w.)	śląd osadniczy
112.	Szczejkowice	101-44	56	1	Voeb-HaD, kultura łużycka	śląd osadniczy
					późne średniowiecze (XIV – pocz. XVI w.)	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	osada
113.	Szczejkowice	101-44	57	2	późne średniowiecze	śląd osadniczy
114.	Szczejkowice	101-44	58	3	okres nowożytny (XVI-XIX w.)	osada
115.	Szczejkowice	101-44	59	4	okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	osada
116.	Szczejkowice	101-44	60	5	późne średniowiecze (XIV – pocz. XVI w.)	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVI-XVII, pocz. XVIII w.)	śląd osadniczy
117.	Szczejkowice	101-44	61	6	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	śląd osadniczy
118.	Szczejkowice	101-44	62	7	okres nowożytny (XVI-XVII w.)	śląd osadniczy
119.	Szczejkowice	101-44	63	8	paleolit późny	śląd osadniczy
					okres nowożytny (XVI-XVIII w.)	śląd osadniczy

Nr GEZ	Nazwa miejscowości	Obszar AZP	Nr na obszarze	Nr w miejscowości	Chronologia (epoka, faza)	Funkcja (w kolejnych fazach zasiedlenia)
120.	Palowice	101-44	64	2	okres nowożytny (XVI-XIX w.)	stanowisko produkcyjne- pole mielerzy
121.	Bełk	101-45	1	1	średniowiecze	śląd osadniczy
122.	Bełk	101-45	2	2	nowożytność	śląd osadniczy
123.	Palowice	101-45	3	1	późne średniowiecze	śląd osadniczy
					nowożytność	śląd osadniczy